Onderzoeksresultaten werkgroep Natuur, landschap en recreatie

Ruimtelijke Koers

Ruimtelijke Koers: Werkgroep Landschap, natuurwaarden, recreatie en cultuurhistorie

Notitie: Wet Natuurbescherming, soortenmanagementsplan en natuurinclusief bouwen.

Door: K. Helling
Datum/versie: 11/3/2020/v0.2

Inhoudsopgave:

1. **Inleiding** p. 2
2. **Wet natuurbescherming** p. 2
2.1 *Algemene zorgplicht* p. 2
2.2 *Soortenbescherming* p. 2
2.3 *Gebiedsbescherming* p. 3
2.4 *Boswet* p. 3
3. **Wet natuurbescherming en de Ruimtelijke koers** p. 4
4. **Inbreiding (bouwen binnen de bebouwde kom)** p. 4
5. **Soortenmanagementplan en generieke ontheffing** p. 5
5.1 *Wat is een soortenmanagementplan (SMP)* p. 5
5.2 *Planning en kosten SMP* p. 5
5.3 Het alternatief voor een SMP p. 6
6. **Uitleg (bouwen buiten de bebouwde kom)** p. 6
7. **Tijdelijke natuur** p. 6
8. **Natuurinclusief bouwen** p. 7
9. **Visie Groen en Biodiversiteit en de Ruimtelijke Koers** p. 7
10. **De Ruimtelijke Koers en natuur- en landschapswaarden, passief of proactief?** p. 7
11. **Conclusies** p. 8

Bijlagen

1) Voorbeelden natuurinclusief bouwen p. 9
2) Zoekgebieden Ruimtelijke Koers en natuurwaarden p.10

1. Inleiding

In deze notitie wordt kort ingegaan op de impact van de Wet natuurbescherming voor de Ruimtelijke Koers en wordt aangegeven hoe hier met een soortmanagementplan en generieke ontheffing op een pragmatische manier vorm aan gegeven kan worden. Vervolgens wordt gekeken naar de meerwaarde en mogelijkheden van natuurinclusief bouwen en de regeling 'tijdelijke natuur'. Tot slot wordt ingegaan op de visie Groen en Biodiversiteit en hoe deze ingezet kan worden bij de opgaven van de Ruimtelijke Koers. Hierbij wordt dus specifiek ingegaan op de deelgebieden van de Ruimtelijke Koers waarbij het geen compleet verhaal is met betrekking tot natuur en landschap voor de gehele gemeente.

2. Wet natuurbescherming

Per 1 januari 2017 vervangt de Wet Natuurbescherming (Wnb) drie voormalige wetten; de Flora- en faunawet samen met de Boswet en de Natuurbeschermingswet 1998. Bevoegdheden zijn met deze wet overgedragen van het rijk naar de provincie. Bij de ruimtelijke ontwikkelingen in het kader van de Ruimtelijke Koers dient de gemeente zich aan deze wet te houden.

2.1 Algemene zorgplicht

In de Algemene zorgplicht (art. 1.11) wordt voorgeschreven dat nadelige gevolgen voor flora en fauna voorkomen moeten worden. Het uitgangspunt van de Algemene zorgplicht is dat het doden, verwonden, verontrusten of beschadigen van flora en fauna wordt vermeden. Deze zorgplicht geldt voor iedereen dus ook voor de gemeente Houten die met de uitwerking van de Ruimtelijke Koers daar op een zorgvuldige manier invulling aan moet geven.

2.2 Soortenbescherming

De soortenbescherming is opgedeeld in de volgende beschermingsregimes: Vogelrichtlijnsoorten (art. 3.1), Habitatrichtlijnsoorten (art. 3.5) en andere soorten (art. 3.10). Hierin worden ook rust- en voortplantingsverblijfplaatsen en het functionele leefgebied beschermd. Met name dit onderdeel, soortenbescherming, zal een belangrijk toetsingskader zijn bij uitvoering van de Ruimtelijke Koers.
Denk hierbij aan gebouwbewonende soorten zoals vleermuizen, gierzwaluw en huismus. Als er sloop/nieuwbouw plaatsvindt, is de kans groot dat deze soorten aangetroffen worden en dat er bijvoorbeeld voorzieningen getroffen moeten worden. Een globaal overzicht van welke diersoort waar aangetroffen kan worden, is in te zien in de Nationale Database Flora & Fauna (NDFF).

Bij negatieve effecten op alle soorten waarop de specifieke soortenbescherming rust geldt een ontheffingsplicht. Voor een overzicht van de strikt beschermde soorten in de provincie Utrecht zie:
https://regelink.nl/kenniscentrum/beschermde-soorten-provincie-utrecht/

Van de verboden als bedoeld in artikel 3.10 eerste lid van de Wet Natuurbescherming kan soms vrijstelling verleend worden voor het opzettelijk doden of vangen en voor het opzettelijk beschadigen of vernielen van vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen voor bepaalde soorten. Hiervoor is wel een zwaarwegend wettelijk belang noodzakelijk. Denk hierbij aan:

- bescherming van flora en fauna (bijvoorbeeld een natuurontwikkelingsproject)
- volksgezondheid of openbare veiligheid (bijvoorbeeld het verbreden van dijken tegen overstromingen of wateroverlast)
- dwingende redenen van groot openbaar belang (bijvoorbeeld de aanleg van rijksweg, de aanleg van een grensoverschrijdend bedrijventerrein of woningbouw).
- ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (bijvoorbeeld de aanleg van een ecoduct, weg, wijk of bedrijvenpark, de bouw of verbouwing van een pand)
- veiligheid van het luchtverkeer

2.3 Gebiedsbescherming
Naast de specifieke soortenbescherming kent Nederland ook gebiedsbescherming, waarbij bepaalde gebieden extra bescherming verdienen. Het gaat hier hoofdzakelijk om Natura 2000-gebieden, het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en belangrijke Weidevogelgebieden. In deze gebieden mogen in principe geen ruimtelijke ontwikkelingen worden uitgevoerd waarbij schade optreedt voor soorten. Ook bij ruimtelijke ontwikkelingen in de buurt van deze gebieden moet de impact van deze ontwikkelingen op die gebieden onderzocht worden. Als de ruimtelijke ontwikkelingen een negatieve invloed hebben, moeten er mitigerende en of compenserende maatregelen getroffen worden.

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) is de naam van de ecologische hoofdstructuur van Nederland: een samenhangend netwerk van bestaande en toekomstige natuurgebieden in Nederland. Het vormt een belangrijk onderdeel van het natuurbeleid. Zie afbeelding voor een uitsnede van het NNN voor Houten.
De beschermde natuur binnen NNN is vastgelegd als Natura 2000-gebieden. Ongeveer 10 km buiten de gemeentegrens van Houten liggen twee Natura 2000 gebieden, namelijk aan de noord-oostzijde ‘De Kolland & Overlangbroek’ en aan de zuid-westzijde ‘Uiterwaarden Lek’. Er liggen dus geen Natura 2000 gebieden in of door de gemeente Houten.

In de gemeente Houten zijn wel een aantal gebieden die deel uit maken van dit Natuurnetwerk Nederland, zie kaartje.
Aan de noordzijde van Houten zijn dit:

- Fort ’t Hemeltje en Bos Nieuw Wulven

Aan de zuidzijde van Houten zijn dit:

- Fort Honswijk
- Fort Lunet aan de Snel
- Fort aan de Korte uitweg
- Gedekte Gemeenschapsweg
- Waalse bos
- Uiterwaarde van de Lek

De provincie is verantwoordelijk voor het opstellen- en de controle van de NNN. Binnen het Natuurnetwerk Nederland geldt het ‘nee, tenzij’-principe. Nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen mogen dus in principe geen negatieve impact hebben op de bestaande natuurgebieden.

Programma Aanpak Stikstof (PAS)
PAS staat voor het Programma Aanpak Stikstof (PAS). In dit programma werkten het Rijk en provincies aan minder stikstof, sterkere natuur en economische ontwikkeling.

Op het ogenblik is het PAS volop in het nieuws. Landelijk zijn tal van projecten stilgelegd en vergunningen ingetrokken omdat er door extra stikstofuitstoot mogelijk te veel schade optreedt voor de natuur. Het is nog onduidelijk hoe zich dit verder ontwikkeld en hoe de beoordeling plaats zal vinden. De kans is aanwezig dat die ook impact zal hebben op de beoogde ontwikkelingen in de Ruimtelijke Koers, maar de inschatting is dat dit zeer beperkt zal zijn omdat er geen Natura 2000 gebieden in en de directe omgeving van Houten zijn. Dit zal verder uitgewerkt worden in de werkgroep juridische aspecten (ruimtelijke ordening).

2.4 'Boswet'
De voormalige Boswet maakt nu ook onderdeel uit van de Wet natuurbescherming. Mochten er voor de aanleg van nieuwe woningen/wijken bomen gekapt moeten worden, dan zal dat afhankelijk van de ligging, grootte en type houtopstand wellicht gecompenseerd moeten worden. Omdat er een bestaande houtopstand wordt vervangen door jonge aanplant zal er dan een grotere oppervlakte, meestal 2 tot 3 keer de oppervlakte die verloren gaat, aangeplant moeten worden.

3. Wet natuurbescherming en de Ruimtelijke Koers.
Bij uitwerking van de Ruimtelijke Koers zal dus vooral het onderdeel soortenbescherming en wellicht ook compensatieverplichtingen bij het kappen van bomen (de voormalige Boswet) relevant zijn.

Bij de Ruimtelijke Koers kan onderscheid gemaakt worden tussen *inbreiding* (binnen de bebouwde kom/rode contour van de provincie) en *uitleg* (bouwen in bijvoorbeeld agrarisch gebied buiten de kom/rode contour van de provincie). Onderstaand wordt eerst ingegaan op het bouwen binnen de bebouwde kom. Hierbij zal vanuit ecologie/de Wet natuurbescherming met name de nadruk liggen op gebouwbewonende diersoorten. Hierbij zal vervolgens ook ingegaan worden op de mogelijkheid van het maken van een *soort(en)managementplan* en het op basis hiervan aanvragen van een *generieke ontheffing*, waardoor de ruimtelijke ontwikkelingen sneller en gemakkelijker gerealiseerd kunnen worden.

Vervolgens wordt ingegaan op het bouwen buiten de bebouwde kom. Hierbij is het van belang om bestaande landschappelijke structuren en landschapselementen zoveel mogelijk te behouden en in de ruimtelijke ontwikkeling te integreren. Dan zal er minder impact zijn op de landschappelijke en ecologische waarden.
Bij bouwen in het buitengebied moet er uitgebreid ecologisch onderzoek gedaan worden. Hierbij wordt ook kort ingegaan op de mogelijkheden van de *regeling tijdelijke natuur*, waarmee onverwachte en extra compenserende en mitigerende maatregelen in de daadwerkelijke aanlegfase voorkomen kunnen worden.

4. Inbreiding (bouwen binnen de bebouwde kom)
Bij inbreiding is het de inschatting dat het bij de soortenbescherming met name om streng beschermde gebouwbewonende soorten gaat (vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen). Bij inbreiding zal daarom de focus vooral op deze soorten liggen. Daarnaast moet er ook gekeken worden naar de impact op soorten die niet gebouwbewonend zijn. Dit zal per locatie verschillen. Met name bij inbreiding in de buurt van waterpartijen en groengebieden is het van belang goed te kijken naar de impact van deze inbreiding op de daar aanwezige soorten. Daarbij moet de ontwikkelaar bijvoorbeeld altijd rekening houden met het broedseizoen (broedende vogels mogen niet verstoord worden). Door middel van een ecologisch werkprotocol kan hier op een goede manier invulling aan gegeven worden.

Vleermuizen
Bij vleermuizen is vaak een jaarrond onderzoek nodig met mogelijk mitigerende/compenserende maatregelen met een gewenningsperiode en eventueel ontheffingsaanvraag. De totale doorlooptijd hiervan is in veel gevallen ongeveer 1,5 jaar. Dit aspect is in de gemeente Houten al diverse keren aan de orde geweest bij ruimtelijke ontwikkelingen, onder andere bij de projecten als de Bogermanschool en bij Wegwijzer Den Oord.

Huismussen
Nesten van huismussen zijn het gehele jaar beschermd omdat zij als koloniebroeders elk broedseizoen vaak op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd.

Gierzwaluwen
Huizen, kantoorgebouwen, kerken en andere bouwsels van de mens zijn voor gierzwaluwen net een rotslandschap met holtes, waarin zij kunnen broeden. Nesten van gierzwaluwen zijn het gehele jaar beschermd, omdat zij als koloniebroeders elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De nesten zijn daarom, voor zover ze niet permanent verlaten zijn, jaarrond beschermd.

Aanpak ten behoeve van ruimtelijke ontwikkeling bij inbreiding
Zoals boven beschreven wordt, gaat het bij inbreiding met betrekking tot soortenbescherming vaak vooral om strikt beschermde gebouwbewonende soorten. Er moeten dan vaak inventarisaties gedaan worden, die bijvoorbeeld bij vleermuizen wel een jaar kunnen duren. Vervolgens moeten er vaak mitigerende of compenserende maatregelen uitgevoerd worden, met een gewenningsperiode voor de dieren, voordat de werkzaamheden kunnen starten. Om het met betrekking tot deze soorten goed te regelen, wordt aanbevolen om een soortenmanagementplan voor deze gebouwbewonende op te stellen voor de inbriedingslocatie. Op basis hiervan kan een ontheffing worden aangevraagd en vervolgens door het bevoegd gezag een generieke

ontheffing worden verleend waarmee vervolgens veel tijd bespaard kan worden. De soortenbescherming van gebouwbewonende soorten is op deze manier dus goed te regelen.
Daarnaast moet natuurlijk per locatie gekeken worden wat er nog meer aan soorten aanwezig is en wat de mogelijke impact op deze soorten is. Vaak is hiervoor een quickscan voldoende.
Onderstaand wordt nader op het soortenmanagementplan in gegaan.

5. Soortenmanagementplan en generieke ontheffing.

5.1 Wat is een soortenmanagementplan (SMP)
Een soortenmanagementplan (SMP) is een instrument dat dient als ecologische onderbouwing bij een te verlenen gebiedsgerichte ontheffing onder de Wet natuurbescherming. Bijvoorbeeld een SMP voor gebouwbewonende soorten (vleermuizen, gierzwaluwen en huismussen), voor gebiedsgerichte bescherming van vogels en vleermuizen bij sloop, renovatie en verduurzaming.

Bij een soortenmanagementplan wordt geïnventariseerd hoeveel dieren er zijn en waar ze zitten. Dat is dan de nulsituatie. Vervolgens wordt er een plan gemaakt om deze aanwezige hoeveelheid dieren minimaal in stand te houden en bij voorkeur uit te breiden, bijvoorbeeld door bij ruimtelijke ontwikkeling voorzieningen (zoals vleermuiskasten, mussenvides of gierzwaluwdakpannen) voor de betreffende soort(en) in te bouwen.

Het SMP wordt door het bevoegd gezag (de provincie) getoetst en indien akkoord bevonden kan er een generieke ontheffing voor de betreffende soort(en) verleend worden bij ruimtelijke ontwikkelingen in afgebakende gebieden.
Een SMP kan bijvoorbeeld opgesteld worden voor de gehele bebouwde kom van Houten maar ook voor een kleiner afgebakende eenheid zoals een wijk of werkgebied zoals de Doornkade of de Molenzoom. Door consequent maatregelen te nemen voor de soorten, zullen deze normaal gesproken in aantal toenemen. Daartegenover staat dat er ook af en toe een verblijfplek/nest door ruimtelijke ontwikkelingen kan verdwijnen. Op basis van een SMP wordt normaal gesproken voor 10 jaar een generieke ontheffing afgegeven. Na 5 jaar, halverwege deze periode, moet er opnieuw geïnventariseerd worden of het aantal dieren van de betreffende soort(en) minimaal op peil gebleven is.
Vooraf is er dus een gedegen en uitgebreide inventarisatie nodig. Maar daarna hoeft er niet bij elke ontwikkeling weer een quickscan en mogelijk (jaarrond) onderzoek verricht te worden en hoeft er niet bij iedere individuele ontwikkeling een ontheffing aangevraagd te worden. Bij de uitvoering van de Ruimtelijke Koers kan er op die manier mogelijk veel tijd bespaard worden.

5.2 Planning en kosten SMP
Aanbevolen wordt om voor de Ruimtelijke Koers, indien er gebiedsontwikkeling plaatsvindt binnen de bestaande bebouwde kom, een soortmanagementplan gebouwbewonende soorten op te stellen en hiermee vervolgens een generieke ontheffing aan te vragen. Er zou in 2020 gestart moeten worden met het opstellen van een SMP. Het opstellen van een SMP duurt ongeveer een jaar. De Provincie is het bevoegd gezag voor het goedkeuren van het soortmanagementplan en het afgeven van een generieke ontheffing. Een aantal gemeenten (bijvoorbeeld Amersfoort en Utrecht) hebben al een SMP en een generieke ontheffing voor (een deel van) hun bebouwde kom. Ook Wijk bij Duurstede is nu bezig met het opstellen van een SMP. De totale kosten daarvoor bedragen € 80.000, waarvan 50%, dus € 40.000 wordt betaald door de provincie Utrecht.
De inschatting is dat het opstellen van een SMP voor de totale bebouwde kom van Houten circa € 150.000,- zal kosten. De provincie heeft hierbij een vergoeding van maximaal € 50.000 beschikbaar. Dus dan blijft er nog circa € 100.000 aan kosten voor de gemeente. Als er een SMP opgesteld wordt voor een kleiner deel van Houten, bijvoorbeeld alleen het centrum en Molenzoom, zullen de kosten lager zijn.

Wellicht kunnen de kosten voor de gemeente beperkt worden door het SMP samen met woningbouwcoöperatie Viveste op te stellen. Ook is het mogelijk om het SMP en de generieke ontheffing te gebruiken voor advisering en ondersteuning bij ruimtelijke plannen van inwoners. Zij kunnen dan gebruik maken van het gemeentelijk onderzoek en de ontheffing en hoeven dan geen eigen quickscan meer uit te voeren voor de gebouwbewonende soorten. Hiermee kan een particulier € 600 tot 800 besparen. Als tegenprestatie zou dan bijvoorbeeld een bijdrage 100 of 200 euro gevraagd kunnen worden. Dit zou bijvoorbeeld in de legesverordening verwerkt kunnen worden. Een deel van de kosten van het SMP kan wellicht later in de plankosten verwerkt worden en op die manier op de projectontwikkelaar verhaald worden. Hiermee is/ zijn (een deel van) de kosten gedekt.
Voor de gemeenten Amersfoort en Zeist is men nu ook gestart met het opstellen van een soorten-managementsplan. De kosten van deze plannen, het onderzoek en het opstellen van het SMP zijn zoveel voor Zeist als Amersfoort begroot op circa € 170.000. Ook hierbij is per gemeente een subsidie van € 50.000 en gaat men ervan uit dat de woningcorporaties circa 50% zullen bijdragen in de resterende kosten.

Het opstellen van een soortenmanagementplan/aanvragen en generieke ontheffing is niet per definitie goedkoper dan het doen van allerlei losse quickscans en onderzoeken. Misschien is het zelf nog wel iets duurder. Het grote voordeel van een SMP en generieke ontheffing is dat alles dan in 1 keer goed geregeld is voor een langere periode zodat men met de daadwerkelijke uitvoering van het project veel tijd kan besparen. Want het doen van een quickscan, nader jaarrond onderzoek en het treffen van mitigerende maatregelen (inclusief een gewenningsperiode voor deze dieren, bijvoorbeeld het plaatsen van vleermuiskastenkasten, moet een half jaar hangen voordat de oude verblijfplaats gesloopt mag worden), kost samen als snel 1 ½ jaar, terwijl je met een generieke ontheffing direct aan de slag kunt.

5.3 Het alternatief voor een SMP
Het alternatief is om bij elke individuele ruimtelijke ontwikkeling een ecologische quickscan en indien noodzakelijk vervolgonderzoek te gaan doen. In het geval van noodzakelijk vervolgonderzoek zal dit meer tijd kosten dan bij een generieke ontheffing naar aanleiding van het opstellen van een soortmanagementplan. Daarnaast zou het zo kunnen zijn dat de optelling van de kosten van individuele onderzoeken de kosten van het opstellen van een soortmanagementplan kunnen overstijgen. Uit eerdere onderzoeken blijkt dat een quickscan al snel zo'n € 1.400 ex btw kost (Wegwijzer Den Oord). En dat een eenvoudig aanvullend onderzoek al snel € 2.000 kost bij een eenvoudige locatie (Wegwijzer Den Oord) tot circa € 30.000 bij een groter ecologisch onderzoek zoals bij het Sport en Werklandschap de Meerpaal. Dit was weliswaar een onderzoek buiten de bebouwde kom, maar de verwachting is dat als er een groter onderzoek gedaan moet worden binnen de kom, bijvoorbeeld voor het centrumgebied en de Molenzoom, dat de totale kosten van het onderzoek in dezelfde orde van grootte zullen liggen als bij het onderzoek bij het Sport en Werklandschap.

6. Uitleg (bouwen buiten de bebouwde kom)
In uitleggebieden is mogelijk sprake van veel meer strikt beschermde soorten dan binnen de bebouwde kom. In deze gebieden is uitgebreid ecologisch onderzoek naar aanwezige soorten en de mogelijke aantasting van habitats verplicht. En mogelijk zijn er op basis daarvan mitigerende en compenserende maatregelen noodzakelijk. Als het gaat om de ontwikkeling van agrarisch gebied (met name omvorming van weilanden) zal de impact op natuurwaarden/soorten minder zijn dan wanneer er bijvoorbeeld ook bomen/landschapselementen gekapt moeten worden of sloten gedempt. Het is derhalve afhankelijk van het gebied wat er aan ecologisch onderzoek nodig is en dat zal dus per locatie bepaald moeten worden. Dit noodzakelijke ecologische onderzoek is niet te ondervangen met een soortmanagementplan omdat het veel meer soorten betreft dan met name gebouwbewonende soorten binnen de bebouwde kom.

Als er gebouwd gaat worden in het buitengebied is het van belang hierbij te kijken naar de mogelijkheid om bestaande landschappelijke structuren en landschapselementen in te passen in de nieuwe plannen en daarbij te kijken of deze elementen dus behouden en waar mogelijk versterkt kunnen worden. Het huidige landschap dient dan als kader voor de nieuwe ontwikkelingen, waarmee de nieuwe bebouwing op een veel natuurlijker manier kan worden ingepast. Door de landschapselementen en waterstructuren in te passen, is er ook minder impact op de aanwezige soorten waardoor er bij de ontwikkelingen minder mitigerende en compenserende maatregelen nodig zijn.

Ook is het van belang om bij bouwen buiten de bebouwde kom te zorgen voor goede verbindingen met het bestaande Houten binnen de kom. En niet alleen voor mensen maar ook voor planten en dieren. Het is van belang het gebied zo te ontwikkelen dat groene gebieden binnen de kom doorgetrokken worden het buitengebied in via ecologische verbindingszones. Hierdoor kunnen leefgebieden voor bepaalde planten en diersoorten worden vergroot. Ook is het van belang dat er goede verbindingen komen voor dieren bijvoorbeeld door de aanleg van faunapassages onder wegen. Op deze manier kunnen deze ontwikkelingen een positieve bijdrage leveren aan ecologische en landschappelijke waarden en kan de gemeentelijke biodiversiteit worden vergroot.
Als na de ecologische inventarisatie de nul-sutuatie bekend is, is het zinnig om het te ontwikkelen plangebied onder te brengen in de regeling *tijdelijke natuur*, zie onderstaand.

7. Tijdelijke Natuur
Tijdelijke natuur is natuur die de gemeente of projectontwikkelaar spontaan, uit zichzelf laat ontstaan, met de wettelijke toestemming om deze op een later tijdstip weer te mogen verwijderen. Dit kan plaatsvinden op terreinen waarop de eindbestemming nog niet (geheel) is gerealiseerd. Dit doet de gemeente of projectontwikkelaar mét goedkeuring vanuit de Wet natuurbescherming. Een gebied kan via een ontheffing onder de regeling tijdelijke natuur gebracht worden.

Om tijdelijke natuur te stimuleren heeft het Ministerie van Economische Zaken een nieuwe beleidslijn Tijdelijke Natuur gepubliceerd. De kern van tijdelijke natuur is dat alle natuur die ontstaat na aanvraag van de ontheffing mag worden verwijderd, mits de zorgplicht wordt nageleefd. Dat biedt grondeigenaren juridische zekerheid en de natuur nieuwe en extra kansen. De belangrijkste wijziging ten opzichte van de oude situatie is dat er geen ecologisch rapport meer nodig is waarin de beschermde soorten die zich op het betreffende terrein kunnen

vestigen, staan genoemd. Een ontheffing tijdelijke natuur moet worden aangevraagd bij de provincie waarin het beoogde tijdelijke natuurgebied ligt. In een beperkt aantal uitzonderingsgevallen is het Ministerie van Economische Zaken (i.c. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, RVO.nl) het bevoegd gezag. Voor meer Informatie over tijdelijke natuur zie: http://www.tijdelijkenatuur.nl/aanmelden/gedragscode-en-ontheffing/http://www.tijdelijkenatuur.nl/Uploaded_files/Zelf/gedragscode-tijdelijke-natuur-def.33c027.pdf

8. Natuurinclusief bouwen

Zoals eerder beschreven, zijn diverse soorten afhankelijk van gebouwen, bijvoorbeeld als nestlocatie, zomer- of winterverblijfplaats. Veel van deze soorten zijn strikt beschermd en nemen in aantal af.
Bij het bouwen van nieuwe bebouwing is het daarom wenselijk om natuurinclusief te bouwen. Met een goede planning kan de nieuwe bebouwing met kleine aanpassingen en zonder veel extra kosten geschikt worden gemaakt voor gebouwbewonende diersoorten. Met name als er ook met een soortenmanagementplan en generieke ontheffing gewerkt gaat worden, is dit extra belangrijk. De gemeente staat dan als ontheffinghouder namelijk aan de lat om ervoor te zorgen dat het aantal dieren van de betreffende soorten minimaal gelijk blijft en bij voorkeur toeneemt. Dit is eigenlijk alleen realiseerbaar als er bij alle nieuwe bebouwing standaard natuurinclusief gebouwd wordt. Door zo voldoende aanbod te creëren, zal de gemeente voldoen aan de verplichtingen vanuit de generieke ontheffing. Met name bij nieuwbouw zijn er tal van mogelijkheden om voorzieningen voor diersoorten in te bouwen (zoals vleermuiskasten, mussenvides en gierzwaluwdakpannen). Met weinig extra kosten is er zo voor deze soorten veel meerwaarde te behalen. Voor voorbeelden van natuurinclusief bouwen zie bijlage 1.

9. Visie Groen en Biodiversiteit

Op dit moment laat de gemeente een visie Groen en Biodiversiteit opstellen. Deze visie gaat zowel over gronden in gemeentelijk eigendom als gronden van particulieren en natuurorganisaties. In deze visie wordt in beeld gebracht wat belangrijke natuurwaarden en groengebieden zijn en wordt gekeken hoe de biodiversiteit van deze gebieden verhoogd kan worden, bijvoorbeeld door het aanpassen van de inrichting of aanpassing van het beheer.

Het is de wens dat deze Visie Groen en Biodiversiteit een richtlijn is voor elke ruimtelijke ontwikkeling waarbij gekeken wordt wat er gedaan kan worden om in dat plan de biodiversiteit te vergroten. Dit kunnen kleine ontwikkelingen zijn zoals de herprofilering van een straat, maar ook grote ontwikkelingen zoals het bouwen van woningen in het kader van de Ruimtelijke Koers. Door bij deze ontwikkelingen in een vroeg stadium te kijken naar de mogelijkheden om de biodiversiteit te vergroten, kan er werk met werk gemaakt worden en kan de biodiversiteit meeliften bij de ruimtelijke ontwikkeling zonder dat dat veel extra hoeft te kosten. Als er bijvoorbeeld werkzaamheden zijn zoals het vernieuwen van het riool kan er zonder veel extra moeite en kosten een faunapassage onder de weg aangelegd worden waarmee een knelpunt met betrekking tot de verspreiding van soorten opgelost kan worden.

Bij de nadere uitwerking van de zoekgebieden is het van belang ook met de bril van biodiversiteit naar de mogelijkheden voor combinaties van activiteiten en projecten te kijken om zo de biodiversiteit te vergroten. Bij de Ruimtelijke Koers wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de mogelijkheden om het centrumgebied, de Molenzoom en de Koppeling te ontwikkelen. Hierbij is het mogelijk om ook een groene verbinding tussen de groene structuren in Noord Houten en de Vijfwal in Houten Zuid te maken, waardoor een groot knelpunt in de verspreiding van met name dieren opgelost wordt en de biodiveristeit binnen de bebouwde kom vergroot zal worden.

Hierbij bieden de Ruimtelijke Koers en de visie Groen en Biodiversiteit elkaar kansen. Door de ruimtelijke ontwikkeling en de Visie Groen en Biodiversiteit in een vroeg stadium op elkaar af te stemmen, kan er in de meeste gevallen zonder veel extra kosten een enorme meerwaarde behaald worden. De Visie Groen en Biodiversiteit is nu nog in ontwikkeling en zal naar verwachting medio 2020 opgeleverd worden.

10. De Ruimtelijke Koers en natuur- en landschapswaarden, passief of proactief?

Vaak wordt er bij ruimtelijke ontwikkelingen voor een passieve manier gekozen om te voldoen aan de verplichtingen vanuit de Wet natuurbescherming. Dan wordt er vooral gekeken waar strikt beschermde soorten zitten en hoe voorkomen kan worden dat deze soorten schade ondervinden door de betreffende ontwikkeling. Dit is een passieve aanpak, vooral gericht op het beperken van de schade aan soorten.

De Ruimtelijke Koers en de plannen om woningen te gaan bouwen, biedt echter ook veel mogelijkheden om proactief aan de slag te gaan. Bij het opnieuw inrichten van delen van de bebouwde kom of het buitengebied kan er voor het groen/het landschappelijke beeld en de natuurwaarden/flora en fauna een meerwaarde worden gehaald. Dit kan bereikt worden door elke keer goed naar de aanwezige basis te kijken. Wat is er aan groen landschappelijke waarden aanwezig? Hoe kan dat behouden, uitgebreid en versterkt worden? Welke soorten zijn er aanwezig en met welke aanpassingen zouden er extra soorten kunnen komen? Welke mogelijkheden zijn er om ecologische verbindingen te leggen? Wat ligt er aan kansen binnen de nieuwe bebouwing?

Bijvoorbeeld door natuurinclusief bouwen en groene inrichting (zoals groene daken en groene gevels), die naast de klimaatadaptieve bijdrage ook het woonplezier vergroten en meer mogelijkheden voor soorten biedt.

Kortom, grijp proactief de kansen om te komen tot een goede groene klimaatadaptieve structuur met een hogere biodiversiteit. In bijlage 2 wordt per zoekgebied ingegaan op de kansen voor inpassingen van bestaande natuurwaarden en vergroten van de biodiversiteit in het kader van de Ruimtelijke Koers.

11. Conclusies

Belangrijkste conclusies voor de ruimtelijke koers:

Harde eisen en randvoorwaarden
Daaronder vallen alle zaken waaraan niet valt te tornen. Deze randvoorwaarden liggen vast in regelgeving of in visies of nota's. Deze zaken liggen voor ons vast:

- Bij het ontwikkelen van de Ruimtelijke Koers en bouwen van nieuwe woningen moet worden voldaan aan de Wet natuurbescherming.
- Om te kunnen voldoen aan de Wet natuurbescherming is het bij ruimtelijke ontwikkelingen noodzakelijk dat ecologisch onderzoek wordt uitgevoerd, minimaal een quickscan en zo nodig ook vervolgonderzoek. Op basis van de resultaten van dat onderzoek zullen er zo mogelijk / waarschijnlijk mitigerende en of compenserende maatregelen getroffen moeten worden.

Uitgangspunten
Hieronder verstaan we de belangrijkste richtinggevende keuzes voor de ontwikkeling de Ruimtelijke Koers. Het betreft keuzes waar we sterk in geloven en die samen de toekomstige vormgeving van het Houten bepalen. Deze uitgangspunten willen we zeker overeind houden, maar – in tegenstelling tot de randvoorwaarden – is het denkbaar dat op de uitgangspunten concessies worden gedaan als dit nodig is om aan de randvoorwaarden te voldoen.

Natuurinclusief bouwen
Natuurinclusief bouwen is de standaard. Bij een goede planning van de werkzaamheden kun je zonder veel extra kosten voorzieningen voor gebouwbewonende soorten in de nieuwbouw integreren. Als de faunavoorzieningen op het juiste moment klaar staan, kan er zonder veel extra moeite een nestkast ingebouwd worden en kunnen bijvoorbeeld gierzwaluwpannen of mussenvides gemakkelijk in het dak verwerkt worden. Vanuit het uitgangspunt, vergroten van de biodiversiteit bij elke ruimtelijke ontwikkeling, zou dit uitgangspunt moeten zijn. En als er gewerkt gaat worden met een soortenmanagementplan en een generieke ontheffing, dan is natuurinclusief bouwen noodzakelijk om de aantallen op peil te houden en bij voorkeur te laten groeien. Hiervoor moeten voorzieningen voor gebouwbewonende soorten bij alle nieuwbouw standaard zijn. Daarnaast kun je denken aan zaken als groene daken en groene gevels, die het woongenot vergroten, een bijdrage leveren aan de biodiversiteit en de opgave van de klimaatadaptatie.

Vergroten van de biodiversiteit
Gemeente Houten is op dit moment bezig met het opstellen van een Visie Groen en Biodiversiteit.
In deze visie wordt aangegeven hoe het met de biodiversiteit in de gemeente gesteld is en wat er gedaan kan worden om de biodiversiteit te vergroten. Het is de bedoelding dat deze visie leidraad wordt bij alle toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen in Houten. Vaak kunnen zaken gecombineerd worden en kan er werk met werk gemaakt worden. Als er bijvoorbeeld een weg op de schop moet kan er zonder veel extra kosten een faunapassage onder door gelegd worden. In bijlage 2 wordt aangegeven welke natuurwaarden in verschillende zoekgebieden van Houten aanwezig zijn en welke kansen er in dat gebied liggen.

Aanbevelingen

Soortenmanagementplan
Als er uitgebreide gebiedsontwikkeling plaatsvindt binnen de bebouwde kom, wordt aanbevolen een soortenmanagementplan voor gebouwbewonende soorten op te stellen en hiervoor vervolgens een generieke ontheffing aan te vragen. Hiermee kan bij de daadwerkelijke ontwikkeling veel tijd bespaard worden. Ik zou hier ingaan op de koppeling van SMP met natuurinclusief bouwen en deze bij de uitgangspunten weghalen.

Tijdelijke natuur
Als er uitgebreide gebiedsontwikkeling plaatsvindt buiten de bebouwde kom, wordt aanbevolen de betreffende percelen na de ecologische inventarisatie onder te brengen in de regeling tijdelijke natuur. Hierdoor ben je verzekerd dat je later geen extra compenserende of mitigerende maatregelen hoeft te treffen voor soorten, die bijvoorbeeld door het braak liggen van de gronden in de loop der tijd spontaan verschijnen.

Bijlage 1: Natuurinclusief bouwen

Bij alle te ontwikkelen bebouwing wordt natuurincusief bouwen de standaard.

Natuurinclusief bouwen is erg in opkomst de laatste jaren. Onderstaand een aantal voorbeelden van natuurinclusief bouwen en verwijzingen naar interessante websites voor meer informatie:

Interessante websites:

1) https://www.checklistgroenbouwen.nl/?gclid=EAIaIQobChMI75D20NbB5QIVmuJ3Ch3lLAe1EAAYASAAEgI0n_D_BwE
2) https://www.biind.nl/longread/van-ambitie-naar-handvatten-toolbox-natuurinclusief-bouwen?utm_source=Biind&utm_campaign=d928a2104f-EMAIL_CAMPAIGN_2019_26_09_19_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_a6e3d8d2b6-d928a2104f-227022597
3) https://www.rvo.nl/onderwerpen/duurzaam-ondernemen/gebouwen/technieken-beheer-en-innovatie/natuurinclusief-bouwen
4) https://issuu.com/gemeenteamsterdam/docs/brochure_nibeo-definitief-web02_1_

Onderstaand een aantal voorbeelden van natuurinclusief bouwen:

Mussenvide Gierzwaluwdakpannen

Vleermuiswinterverblijf

Vleermuiswinterverblijf

Bijlage 2: Zoekgebieden Ruimtelijke Koers en natuurwaarden

Door: Koen Helling en Gerco Wicherson
Datum: 10 maart 2020

In deze memo wordt een globale analyse gegeven tussen de potentiele locaties die in het kader van de Ruimtelijke Koers (RK) naar voren zijn gekomen en wat de impact hiervan is op het groen en de natuurwaarden. Dit betreffen dan zowel kansen als beperkingen die deze ontwikkelingen met zich meebrengen.

Belangrijk is op te merken dat een Visie Groen en Biodiversiteit wordt opgesteld die medio 2020 gereed is. Vooruitlopend op het definitief vaststellen van deze visie is in deze bijlage informatie opgenomen uit deze visie. Het is wel belangrijk op te merken dat de visie nog moet worden vastgesteld en dat er dus nog wijzigingen in de inzichten naar voren kunnen komen. Daarom bevat deze bijlage ook geen uitgebreide visie op dit gebied.

In algemene zin worden in de Visie Groen en Biodiversiteit de volgende thema's opgenomen die van belang zijn bij toekomstige ontwikkelingen in Houten:
1. Maaibeheer (daaronder valt het maaibeheer van de Rondwegwal, Vijfwal e.d.)
2. Water (daaronder vallen concrete projecten als het creëren van extra waterberging en het aanleggen van plas-dras oevers).
3. Kleine Landschapselementen (bijvoorbeeld realiseren extra poelen, hoogstamfruitbomen, herstel knotbomenrijen etc.)
4. Soortenbeheer (project weidevogels, patrijzenproject, vogels in de stad, vleermuizen, ringslangen, libellen e.d.)
5. Biodiversiteit tuinen particulieren (ontstening, vergroening, meer water etc)
6. Natuur inclusieve landbouw
7. Voorlichting/Educatie
8. Gebruik maken van de mogelijkheden die 'tijdelijke natuur' bieden
9. Ecologische verbindingen realiseren
10. Natuur inclusief bouwen

Ad 4: Geadviseerd wordt een soortenmanagementplan voor de gierzwaluw, huismus en de vleermuizen op te stellen. Dit zijn soorten die voornamelijk in huizen / gebouwen schuilen en nesten hebben. Wanneer dit is geïnventariseerd voor in ieder geval de zoekgebieden, is het niet meer nodig om separaat voor elk nieuwbouwplan onderzoek te doen naar deze soorten omdat dat al bekend is. Dit soort onderzoeken moeten jaarrond worden uitgevoerd zodat dat veel tijd kan kosten in de voorbereiding.
Naast dit onderzoek kan het afhankelijk van de locatie nodig zijn nog ander ecologische onderzoek uit te voeren. Dit zal met name gelden in de buitengebieden en zal per locatie bekeken moeten worden.

Daarnaast is ook door de gemeente Houten recent een overeenkomst getekend, samen met andere omliggende gemeenten, waarin gaat worden samengewerkt om in 2050 een robuuste openbare ruimte te hebben die klimaatadaptief is. Hoofdpunten uit deze notitie zijn:
1. Vanaf 2020 worden alle ruimtelijke plannen vooraf beoordeeld of deze klimaatadaptief en water robuust zijn.
2. In 2050 hebben de gemeenten een aantrekkelijke openbare ruimte die bestand is tegen hevige regenbuien, waterveilig en hittebestendig.
3. De afvalwaterketen moet nog doelmatiger worden.

Bovengenoemde aspecten zijn ook van belang voor de inrichting van de openbare ruimte voor wat betreft natuur(waarden) voor de toekomstige woningbouw waarbij een koppeling gemaakt kan worden bij de thema's uit de Visie Groen en Biodiversiteit. Bijvoorbeeld bomen en groene gevels in de openbare ruimte zorgen voor het vasthouden van water bij regenbuien en zijn tevens een belangrijke factor om hittestress te beperken. Het is belangrijk al deze aspecten mee te nemen bij de inrichting van toekomstige woningbouw.
Momenteel wordt regionaal een adaptieplan opgesteld (Regionaal Adaptatieplan) dat vervolgens dient te worden vertaald door en voor betreffende gemeenten (Lokaal Adaptatieplan).

Zoekgebieden
Onderstaand zijn in figuur 1 de zoekgebieden voor woningbouw aangegeven die naar voren zijn komen in het kader van de Ruimtelijke Koers.

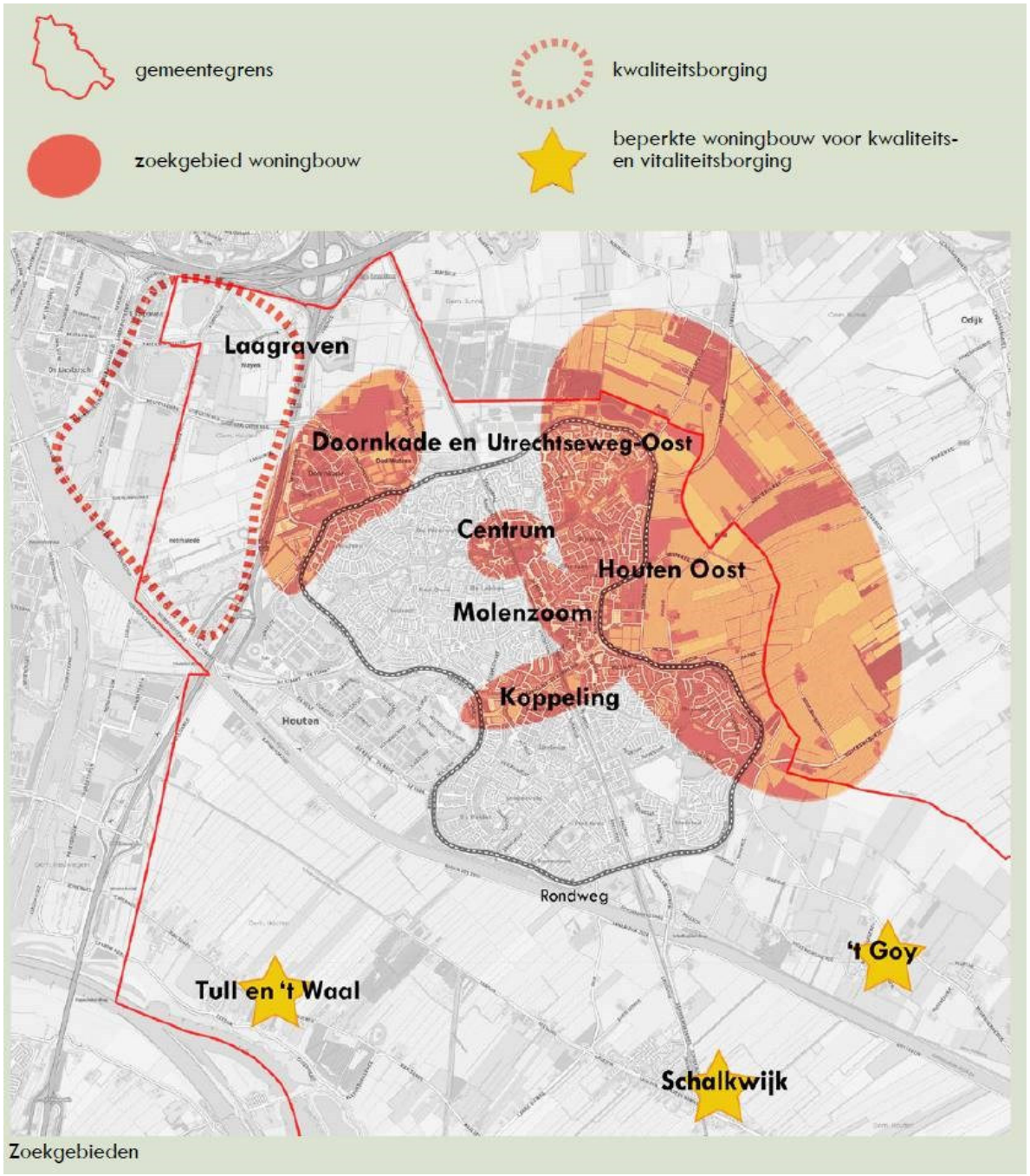

Figuur 1: Zoekgebieden woningbouw Ruimtelijke Koers Houten

De zoekgebieden die worden beschreven zijn:
- Doornkade en Utrechtseweg-Oost
- Centrum, Molenzoom en Koppeling
- Houten Oost

In figuur 2 zijn deze zoekgebieden aangegeven op een kaart uit de Visie Groen en Biodiversiteit. Op deze kaart zijn de verschillende gebieden aangegeven waar groen binnen de gemeente aanwezig is. Tevens zijn met letters locaties aangegeven met specifieke natuurwaarden.

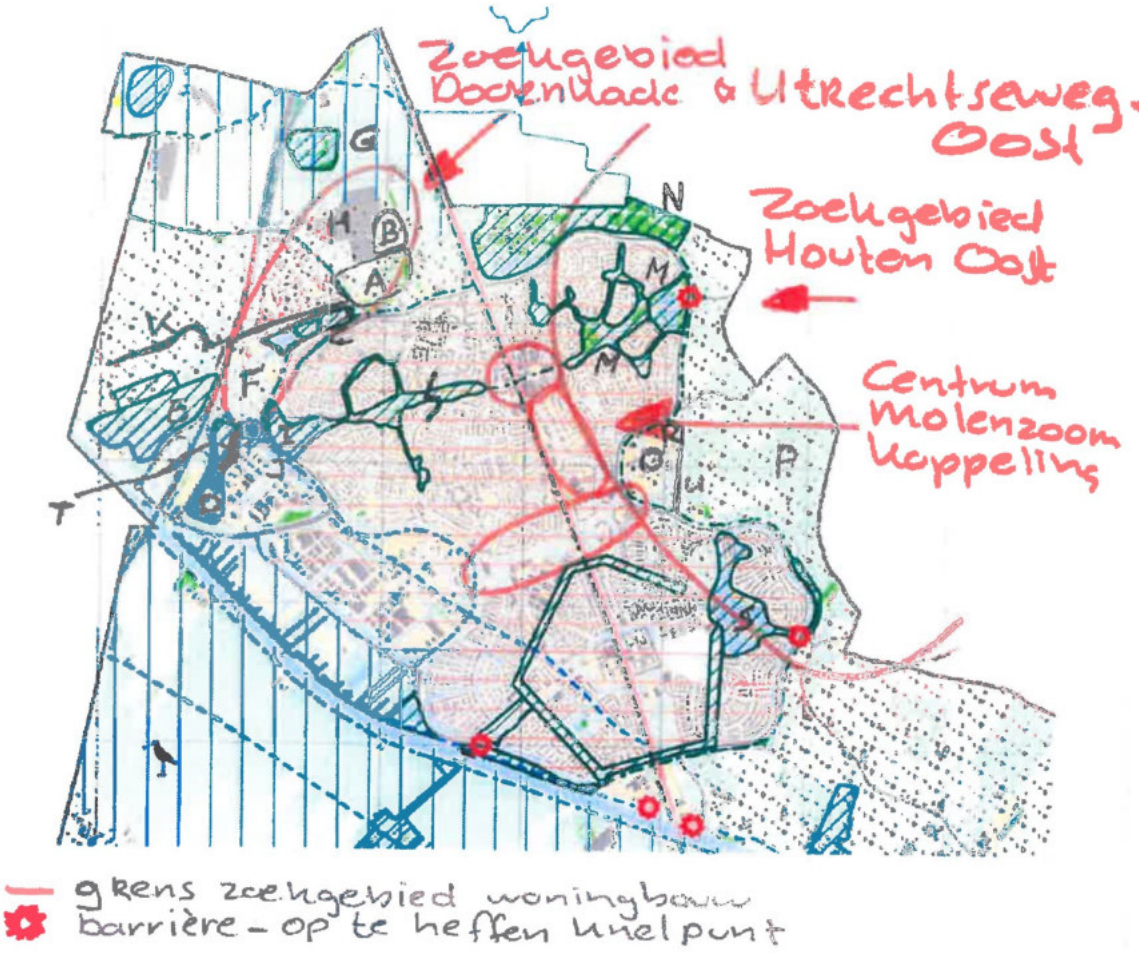

Figuur 2: Kaart met natuurwaarden en specifieke locaties

Doornkade en Utrechtseweg-Oost
Dit gebied is gelegen tussen de A27 en de bebouwde kom van Houten over het noordelijke deel van het Rondo-terrein, over het bedrijventerrein Doornkade en in een gebied waar voetbalvelden van SV Houten, de begraafplaats en een kassengebied van Jongerius aanwezig zijn. Een uitsnede van dit zoekgebied is hieronder weergegeven waarbij met letters de volgende gebieden zijn aangegeven:

A: voetbalvelden SV Houten

B: Begraafplaats Nieuw Wulven
C: Natuur ijsbaan en helofytenfilter
D: Populierenbos naast A27
E: Golfbaan
F: Rondo-terrein
G: open weidegebied tussen Houten en Utrecht
H: Kassengebied Jongerius
I: Imkerspark
J: Vlinderidylle en waterpartij
K: Bomenrij (eiken) als voormalige toegangsweg kasteel Heemstede
T: Watergang met veel libellen

Aanwezigheid natuurwaarden
Onderstaand een beschrijving van het gebied voor zover daar natuurwaarden aanwezig zijn.
Het zuidelijke deel van dit zoekgebied grenst aan een waterpartij tussen de Rondweg en het bedrijventerrein Rondeel waarbij de oevers van de plas aan de zijde van het bedrijventerrein zijn ingericht als vlinderidylle en wandelgebied (J). In deze vlinderidylle komen veel verschillende insecten voor. De afgelopen jaren zijn hier 16 verschillende soorten vlinders aangetroffen. Ook ligt hier aan de noordzijde van het bedrijventerrein de Veste een watergang die zeer waardevol is voor libellen (T). Hier zijn maar liefst 25 soorten libellen en juffers waargenomen. Ter vergelijking: in de hele gemeente zijn 33 soorten gezien.
Daarnaast grenst de waterpartij aan het stadspark Imkerspark (I) aan de andere zijde van de Rondweg. Onder dit gebied (aangrenzend) ligt een populierenbos (D) en aan de overzijde van de A27 ligt de golfbaan (E).
In het zuidelijke deel van het zoekgebied ligt in het Rondo-terrein (F) met een recreatieve bestemming waar grasvelden en houtwallen met bomen aanwezig zijn. Deze houtwallen en bomen worden (zeer) extensief beheerd.
Direct langs de Rondweg is tussen de Rondweg en het bedrijventerrein Doornkade een natuurijsbaan en een helofytenfilter (C) aanwezig. Dit betreft een gebied met hoge natuurwaarden waarbij de ringslang, blauwborst en grote modderkruiper voorkomen.
Rond de voetbalvelden van SV Houten (A) en de ten noorden daarvan geleden begraafplaats (B) zijn houtwallen aanwezig met natuurwaarden. Dwars door dit gebied ligt de voormalige oprijlaan van kasteel Heemstede (K) met veel oude eikenbomen. Deze bomen staan op de lijst Bomen Bijzondere Waarde van de gemeente Houten. De A27 heeft deze historische laan doorsneden. Deze historische Eikenlaan is van belang voor vleermuizen.
In het noordelijk deel van het zoekgebied is het kassencomplex gelegen van Jongerius (H) en ten noorden daarvan forten van de Hollandse Waterlinie.
In algemene zin liggen in dit gebied verschillende waterpartijen en doorgaande watergangen. De watergang langs de Rondweg is een doorgaande watergang en is belangrijk voor de waterhuishouding; deze functie moet gehandhaafd blijven; deze watergang is een onderdeel van de waterpartij bij de vlinderidylle.
Ook het helofytenfilter heeft een belangrijke functie als overstort van het riool bij hevige regenbuien. Ook dit is een functie die gehandhaafd moet blijven in de nabijheid omdat het rioolstelsel daarop is ontworpen.

Kansen voor deze zoeklocatie:
In algemene zin dient bij de inrichting van de nieuwe woongebieden rekening te worden gehouden met de thema's die aan het begin van deze bijlage zijn genoemd als belangrijke elementen voor het vergroten van de biodiversiteit in de Visie Groen en Biodiversiteit. Ook de hoofdpunten uit de overeenkomst Klimaatadaptatie zijn hierbij van belang waarbij voorwaarde is dat alle toekomstige ruimtelijke plannen worden getoetst op elementen als het realiseren van een aantrekkelijke openbare ruimte die tevens klimaat adaptief is.
De thema's uit de Visie Groen en Biodiversiteit moeten nog worden vastgesteld, maar kunnen nu al als uitgangspunt dienen voor de toekomstige inrichting. Wanneer deze visie begin 2020 wordt vastgesteld, kan deze dienen als uitgangspunt voor de inrichtingsplannen. Vooruitlopend hierop zijn onderstaand een aantal specifieke aandachtspunten / mogelijkheden aangegeven waar nu al rekening mee kan worden gehouden.

1. Kleine landschapselementen
In dit zoekgebied zijn vooral rond het Rondo-terrein landschapselementen aanwezig die mogelijk kunnen worden ingepast in de nieuwbouwplannen. Hierbij kan worden gedacht aan handhaven van bijvoorbeeld poelen of knotbomenrijen. Ook kan er hier worden gekeken naar de mogelijkheden om nieuwe landschapselementen aan te leggen om het kleinschalige landschap te versterken.

2. Biodiversiteit in tuinen
Bij het ontwerp van huizen kan aandacht worden besteed aan het zo groen mogelijk houden van de tuinen. Bij voorkeur een boom in iedere tuin.
Daarnaast betreft dit een hoger gelegen stroomruggebied waar cultuurhistorisch gezien vaak hoogstamboomgaarden stonden. Dit kan ook in het nieuwe ontwerp worden meegenomen.

3. Natuur inclusief bouwen
Bij het ontwerp van woningen zal – wanneer de visie biodiversiteit wordt aanvaard – worden opgenomen dat in principe natuur inclusief gaat worden gebouwd. Het is nu al goed hier rekening mee te houden.

4. Thema water en ecologische verbindingen realiseren
Er is geen ecologische verbinding tussen het (water van het) Imkerspark en de aan de andere zijde van de Rondweg gelegen waterpartij en vlinderidylle (een ondergrondse rioolbuis zorgt voor de afvoer van water). Voor deze locatie zou het realiseren van een ecologische verbinding tussen het Imkerspark enerzijds en de vlinderidylle, naast gelegen Rondo-terrein en populierenbos een grote meerwaarde hebben voor het uitwisselen van flora en fauna binnen en buiten de Rondweg.
Een andere verbinding die meerwaarde heeft voor de uitwisseling van vooral fauna is die voor de gebieden ten oosten en westen van de A27. Er ligt ter hoogte van de Staart een viaduct met grasberm die niet of nauwelijks

is ingericht als verbindingszone. Deze verbinding onder het viaduct door zou kunnen worden opgewaardeerd om daarmee een verbinding te realiseren tussen groene elementen ten oosten van de A27 en de groene elementen waaronder de golfbaan ten westen van de A27.
Bij (het verleggen van) de Utrechtseweg kan overwogen worden een ecologische verbindingszone aan te leggen langs deze weg in relatie tot de nieuwe inrichting van het gebied. Deze verbindingszone kan voor extra uitwisseling zorgen van fauna tussen de gebieden ten oosten en westen van de A27. Op dit moment is er echter onvoldoende bekend welke soorten aanwezig zijn is aan beide zijden van de A27, om te bepalen of het noodzakelijk is een ecologische verbindingszone aan te leggen. Een inventarisatie van de aanwezige fauna in dit gebied kan hier uitsluitsel over geven. Deze inventarisatie kan ook input leveren voor de beslissing of het noodzakelijk is maatregelen te treffen om uitwisseling van soorten tussen het gebied ten noorden en zuiden van de Utrechtseweg te bevorderen.

De voormalige historische oprijlaan van kasteel Heemstede is van belang voor vleermuizen. Bij de herinrichting van het gebied zouden er bijvoorbeeld maatregelen getroffen kunnen worden voor vleermuizen (drie bomen in de middenberm, omlaag brengen van de verlichting van de snelweg, met vleermuisvriendelijke verlichting en het plaatsen van onverlichte matrixzuilen-/constructies als geleiding over de snelweg bij de vliegroute) om de snelweg beter passeer baar te maken.

Centrum, Molenzoom en Koppeling
Dit gebied is gelegen in de bebouwde kom van Houten en betreft vooral winkelgebied (Centrum) en kantorenlocatie (Molenzoom) en/of bedrijventerrein/kantorenlocatie met een doorgaande weg (Koppeling).

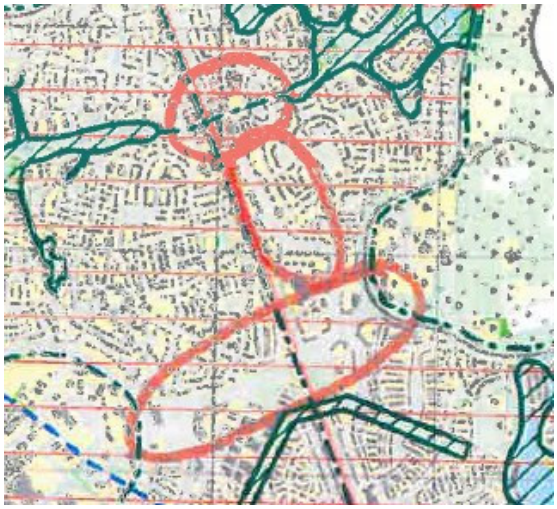

In dit gebied zijn geen bijzondere landschapselementen aanwezig (wel monumentale bomen?) met bijzondere natuurwaarden. Wel liggen in Houten Noord twee langgerekte parken met gebieden daar aangesloten met veel groen. Dit zijn aan de oostzijde het Kooikerspark en aan de westzijde het Imkerspark. Beide parken hebben aan de Rondwegzijde een grote waterpartij.

Kansen voor deze zoeklocatie:
In algemene zin dient bij de inrichting van de nieuwe woongebieden rekening te worden gehouden met de thema's die aan het begin van deze bijlage zijn genoemd als belangrijke elementen voor het vergroten van de biodiversiteit in de Visie Groen en Biodiversiteit. Ook de hoofdpunten uit de overeenkomst Klimaatadaptatie zijn hierbij van belang waarbij voorwaarde is dat alle toekomstige ruimtelijke plannen worden getoetst op elementen als het realiseren van een aantrekkelijke openbare ruimte die tevens klimaat adaptief is.
De thema's uit de Visie Groen en Biodiversiteit moeten nog worden vastgesteld, maar kunnen nu al als uitgangspunt dienen voor de toekomstige inrichting. Wanneer deze visie begin 2020 wordt vastgesteld, kan deze dienen als uitgangspunt voor de inrichtingsplannen. Vooruitlopend hierop zijn onderstaand een aantal specifieke aandachtspunten / mogelijkheden aangegeven waar nu al rekening mee kan worden gehouden.

In het centrum van Houten zijn aan de oost- en westzijde langgerekt stadparken aanwezig Kooikerspark en Imkerspark. Dit wordt doorsneden door de spoorlijn, Een watergang verbindt weliswaar deze beide parken waarbij dit niet als een ecologische verbinding kan worden aangemerkt. De watergang betreft een betonnen bak waarbij ook nog een kleine stuw aanwezig is. Het is wenselijk dat beide parken met elkaar worden verbonden voor uitwisseling van flora en fauna. Bij herontwikkeling van dit gebied kan de inrichting van deze watergang mogelijk veranderd worden, door er bijvoorbeeld een ecologische oever langs te leggen, zodat de watergang en oever een rol kunnen spelen als ecologische verbinding. Als het niet mogelijk is de ecologische functie van deze watergang te verbeteren is het van belang om te kijken of het mogelijk is dat elders een verbinding wordt aangelegd onder het spoor door.
Verder is het van belang om bij de herinrichting van het gebied langs de Molenzoom te kijken of hierbij een ecologische verbinding kan worden gemaakt tussen de parken in het noorden en de Vijfwal in het zuiden van Houten.

De Koppeling is weliswaar een wegverbinding maar kan ook de functie van een verbindingszone hebben tussen oost en west wanneer hier aandacht voor is. Onderzocht moet worden welke mogelijkheden hiervoor zijn en wat ervoor moet worden gedaan om dit ook te kunnen realiseren.

Houten Oost
Dit gebied is gelegen ten oosten van de Rondweg van Houten Noord en Zuid, tegen de grens van de gemeente Bunnik. Dit gebied grenst aan de noordzijde aan het bos Nieuw Wulven en in de oksel van de Rondweg, halverwege Houten, ligt het voorzieningen en sportgebied Kruisboog. Het zoekgebied is onderstaand weergegeven waarbij in rood de grens van het zoekgebied voor woningbouw is aangegeven waarbij met letters de volgende gebieden zijn aangegeven:

M: Kooikerspark met waterpartij
N: Bos Nieuw Wulven
O: Voorzieningengebied Kruisboog
P: Enkele historisch oude sloten
R: Volkstuinencomplex
S: Rietplas en OosterlaakplasBinnenweg

Aanwezige natuurwaarden:
Het bos Nieuw Wulven (N) is voor een groot deel circa 10 – 15 jaar geleden aangelegd en vormt een belangrijk recreatie en wandelgebied voor de inwoners van met name Houten Noordoost.
Het hele oostelijke deel van Houten betreft vooral weilanden die door boeren in gebruik zijn. In dit gebied, vooral ter hoogte van het voorzieningengebied de Kruisboog (O), zijn enkele historisch oude sloten gelegen zoals de Kromme sloot wat vroeger de oude stroomgeul van de Kromme Rijn betrof. Deze oude slootpatronen dienen behouden te blijven en onderdeel te worden van de nieuwe inrichting. Ook liggen er een aantal laanbeplantingen, historische erven en restanten van hoogstamboomgaarden die zowel landschappelijke als natuurwaarden hebben. In het noordelijk deel van het voorzieningengebied de Kruisboog ligt een volkstuinencomplex (R). Daarnaast is er een trekroute aanwezig van vooral padden vanuit dit volkstuinencomplex over de Binnenweg (U) richting de weilanden aan de oostzijde en richting de watergangen die daar liggen (P).

Kansen voor deze zoeklocatie:
In algemene zin dient bij de inrichting van de nieuwe woongebieden rekening te worden gehouden met de thema's die aan het begin van deze bijlage zijn genoemd als belangrijke elementen voor het vergroten van de biodiversiteit in de Visie Groen en Biodiversiteit. Ook de hoofdpunten uit de overeenkomst Klimaatadaptatie zijn hierbij van belang waarbij voorwaarde is dat alle toekomstige ruimtelijke plannen worden getoetst op elementen als het realiseren van een aantrekkelijke openbare ruimte die tevens klimaat adaptief is.
De thema's uit de Visie Groen en Biodiversiteit moeten nog worden vastgesteld, maar kunnen nu al als uitgangspunt dienen voor de toekomstige inrichting. Wanneer deze visie begin 2020 wordt vastgesteld, kan deze dienen als uitgangspunt voor de inrichtingsplannen. Vooruitlopend hierop zijn onderstaand een aantal specifieke aandachtspunten / mogelijkheden aangegeven waar nu al rekening mee kan worden gehouden.

1. Kleine landschapselementen
In dit zoekgebied zijn vooral rond het Rondo-terrein landschapselementen aanwezig die mogelijk kunnen worden ingepast in de nieuwbouwplannen. Hierbij kan worden gedacht aan handhaven van bijvoorbeeld poelen of knotbomenrijen. Ook kan er hier worden gekeken naar de mogelijkheden om nieuwe landschapselementen aan te leggen op het kleinschalige landschap te versterken.

2.Biodiversiteit in tuinen
Bij het ontwerp van huizen kan aandacht worden besteed aan het zo groen mogelijk houden van de tuinen. Bij voorkeur een boom in iedere tuin.
Daarnaast betreft dit een hoger gelegen stroomruggebied waar cultuurhistorisch gezien vaak hoogstamboomgaarden stonden. Dit kan ook in het nieuwe ontwerp worden meegenomen.

3. Natuur inclusief bouwen
Bij het ontwerp van woningen zal – wanneer de visie biodiversiteit wordt aanvaard – worden opgenomen dat in principe natuur inclusief gaat worden gebouwd. Het is nu al goed hier rekening mee te houden.

4. Thema water en ecologische verbindingen realiseren
Er is geen ecologische verbinding tussen het (water van het) Kooikerspark en de aan de andere zijde van de Rondweg gelegen gebied waar enkele historische sloten zijn gelegen. Ditzelfde geldt voor de waterpartij van de Rietplas en de Oosterlaakplas (S) enerzijds en het gebied aan de andere zijde van de Rondweg anderzijds. Hier liggen kansen om beide gebieden via een ecologische verbinding aan elkaar te koppelen en daarmee meer

uitwisseling van flora en fauna mogelijk te maken. Tevens zou onderzocht kunnen worden of het mogelijk is een ecologische verbinding aan de noordzijde van de Rietplas met de Vijfwal te maken.
De Binnenweg is een locatie waar van oudsher veel padden en ander amfibieën trekken van de volkstuinen naar het meer open oostelijk gebied. Dit is een belangrijke natuurwaarde waar bij de inrichting van het gebied rekening mee gehouden moet worden.

5. Dit gebied betreft een hoger gelegen stroomrug waar van nature cultuurhistorisch hoogstamboomgaarden passen. Deze boomgaarden zijn van belang voor soorten als Steenuil en Groene specht.

Ruimtelijke Koers: Werkgroep Landschap, natuurwaarden, recreatie en cultuurhistorie

Notitie: Recreatie voor de Ruimtelijke Koers
Door: A. Lion
Datum/versie: 10/03/2020/v5.1

Inleiding

Bij de Ruimtelijke Koers wordt een kader geschetst voor het bouwen van 4.000 tot 5.000 woningen. Het is van belang om deze ontwikkeling duurzaam te doen, wat onder meer betekent dat rekening moet worden gehouden met de behoeften en de mogelijkheden die mensen hebben om te bewegen en te ontspannen. Hiervoor is het nodig de recreatie-wensen van mensen te kennen en de mogelijkheden die daarvoor voorhanden zijn.
Houten heeft op dit moment een eenzijdige woningvoorraad en mede door de grote groei van de afgelopen perioden een atypische bevolkingssamenstelling. De verwachting is dat met de realisatie van de ambitie van 4.000-5.000 extra woningen, de bevolking zal groeien naar circa 56.000 in 2040. De kans bestaat daarbij dat de bevolking niet alleen groeit, maar ook van demografische samenstelling verandert. De vraag is wat dit betekent voor de recreatiebehoeften.

De meest actuele recreatievisie van de gemeente Houten is van 2009: “Visie Recreatie en Toerisme in de gemeente Houten: Startpunt Houten”. In die tijd telde Houten 47.000 inwoners. We zijn inmiddels 10 jaar verder en de tijd heeft niet stilgestaan. Per 1 juni 2019 heeft de gemeente Houten haar 50.000 inwoner verwelkomd. Veel uitgangspunten uit de visie uit 2009 zijn echter nog actueel. De grootste groei van het inwonersaantal lag dan ook vóór die periode. De doelgroepen zijn sinds 2009 dan ook naar verwachting nagenoeg gelijk gebleven.
De omstandigheden voor recreatie en toerisme zijn ondertussen natuurlijk wel veranderd: ook wij hebben niet stilgezeten. Maar de Visie Recreatie en Toerisme is in de tussentijd niet geëvalueerd, noch is er in de afgelopen jaren een analyse gemaakt van de huidige stand van zaken van recreatie. Wel zijn er specifieke lokale recreatiegegevens bekend, waar een en ander uit opgemaakt kan worden. Daarbij zijn er in de afgelopen jaren verschillende regionale onderzoeken uitgevoerd, waar ook voor Houten conclusies uit kunnen worden getrokken. De laatste onderzoeken zijn bovendien zeer recent en geven daarmee een goed beeld van de actualiteit.

Daarom worden hier eerst de uitgangspunten en ambities uit de Visie Recreatie en Toerisme uit 2009 geschetst. Dan komen beknopte samenvattingen van de twee lopende ruimtelijke visies op het buitengebied – de Structuurvisie Eiland van Schalkwijk en de Omgevingsvisie Kromme Rijngebied – aan bod, omdat die voor een belangrijk deel de kansen en (on)mogelijkheden bepalen voor recreatieve ontwikkelingen. Daarna volgt een overzicht van de regionale onderzoeken die in de afgelopen periode zijn uitgevoerd. Vervolgens wordt weergegeven welke ontwikkelingen de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden. Daaruit worden tot slot een aantal conclusies getrokken en wordt in een aantal adviezen aangegeven wat dat kan betekenen voor het onderdeel recreatie binnen de Ruimtelijke Koers.

Visie Recreatie en Toerisme (2009)

<u>Uitgangspunten</u>

In de Visie R&T uit 2009 staan in de samenvatting de volgende uitgangspunten: kleinschaligheid, kwaliteit, goed gastheerschap, eigen kracht en zinvol aanhaken op de regio.
We vinden het belangrijk dat inwoners prettig wonen en dat veel van hen hier ook (kunnen) werken. Leefbaarheid en sociale samenhang vormen belangrijke uitgangspunten. Dat komt tot uiting door investeringen in voorzieningen op het gebied van welzijn, sport, cultuur, winkels, horeca, onderwijs. Houten wil een ‘complete’ stad zijn. Recreatie is een belangrijk onderdeel van leefbaarheid. Onze inwoners willen naast wonen en werken ook recreëren, het liefst dicht bij huis. (p. 7-8)

<u>Analyse van de situatie in 2009</u>

Houten kende in 2009 geen echt recreatief-toeristisch imago. De inwoners waren tevreden over de recreatieve voorzieningen, maar Houten had een 'bleek profiel'. Je kon er lekker fietsen, maar niet stoppen bij een rustpunt of pleisterplaats. Er was van alles, maar het was niet of onvoldoende bekend. De omgeving van Houten had veel te bieden: een aantrekkelijk buitengebied en een rijke cultuurhistorie. (p. 9-10)

Aandacht verdienden volgens de visie de volgende verbeterpunten:

- De toegankelijkheid van de stadsrand en van het landelijk gebied voor recreatief, langzaam verkeer. Tussen de kern en het landelijk gebied zijn de recreatieve verbindingen matig.
- Het aanbod voorzieningen om kort of langer te verblijven: daar ontbreekt het nog aan. Er zijn nauwelijks mogelijkheden om te rusten of wat te drinken in het buitengebied
- Het aanbod van dagrecreatie groeit, maar de kwaliteit kan beter. Vooral het Eiland van Schalkwijk en Houten-Oost zijn slecht voorzien van aanbod. De bestaande voorzieningen hebben vooral een lokale functie.
- Bereikbaarheid: vooral Eiland van Schalwijk is lastig te bereiken en Laagraven (en daar liggen belangrijke recreatieve mogelijkheden en potentie).
- Waterrecreatiemogelijkheden, zoals kanovaren. Weinig mogelijkheden. Er zijn geen watergebonden verbindingen.
- Ruiterpaden zijn er nagenoeg niet, de behoefte is er wel.

De visie geeft aan dat de recreatieve bestemmingen in 2009 waren: vijf forten van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, kasteel Heemstede, Huize Wickenburgh, museum Dijkmagazijn De Heul, Het Oude Station, tuinen Makeblijde en tuin Jonkheer Ram. Er was te weinig verband tussen de voorzieningen, de bekendheid was gering en er was een beperkt aantal bezoekers (mede door beperkte openstelling). Voor verblijfsrecreatie waren de mogelijkheden beperkt. Het aantal recreatieve overnachtingen was dan ook laag (20.000 in 2006, Ecorys). (p. 12)

<u>Ambities</u>

In de Visie R&T staan ook de ambities om de bestaande situatie te verbeteren. Recreatie heeft een nauwe relatie met de kwaliteit van de openbare ruimte. In 2009 gaven we daarom aan duurzaamheid belangrijk te vinden: de ontwikkelingen moesten passen bij de draagkracht van het gebied en daarom kleinschalig zijn en van hoge kwaliteit. We wilden geen grootschalige verblijfs- en vermaakrecreatie. Het recreatief-toeristisch profiel van Houten wilden we versterken voor onze doelgroep: de eigen inwoners en de gasten uit de regio.

De Visie benoemt daarbij de volgende ambities (p. 20-29):

1. Recreatieve basisstructuur: Verbeteren ontsluiting landelijk gebied en stadsrandzone voor langzaam recreatief verkeer;
2. Pleisterplaatsen en rustpunten: stimuleren en faciliteren van (het ontwikkelen van) dag- en verblijfsrecreatie. De locatie is een bepalende factor voor beoordeling.
3. Stimuleren zakelijk toerisme.
4. De stadsrand: ontwikkelen van samenhangend concept tot uitloopgebied met uitvoeringsprojecten: om de wisselwerking tussen stedelijk en landelijk gebied beter te benutten.
5. Natuurlijk recreëren en avontuurlijk spelen: versterken natuurlijke karakter groenstructuur (omdat dat ecologisch én voor beleving interessanter is) en aanleg voorzieningen voor buitenspelen en bewegen (kinderen moeten gestimuleerd worden naar buiten te gaan en te bewegen).
6. Promotie en informatievoorziening: verbeteren informatievoorziening (fysiek en digitaal) en goed gastheerschap.

Er is naast de visie in 2009 ook een uitvoeringsprogramma opgesteld, waarmee Houten concreet aan de slag is gegaan met de opgestelde ambities. Tegelijkertijd participeert Houten in diverse regionale verbanden, zoals de Kromme Rijnstreek, het Recreatieschap Stichtse Groenlanden en Recreatie om

de Stad (Nieuw Wulven). In regionaal verband zijn de afgelopen jaren diverse onderzoeken gedaan. De resultaten daarvan zijn ook relevant voor de koers van Houten. Nu komen eerst de twee ruimtelijke visies op het buitengebied aan bod, aangezien hierin wordt bepaald wat de kansen en mogelijkheden zijn voor de ontwikkeling van – onder meer – recreatie

Structuurvisie Eiland van Schalkwijk (2011)
Om de kwaliteiten van het gebied Eiland van Schalkwijk te behouden en richting te geven aan de ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied is in 2011 de structuurvisie Eiland van Schalkwijk opgesteld. Met de structuurvisie werd het besluit uit 2008 verankerd om tot 2030 geen grootschalige woningbouw te laten plaatsvinden op het Eiland van Schalkwijk en werd er tevens duidelijkheid gegeven over de gewenste ontwikkelingen. De visie bedoeld om de (wettelijke) kaders te scheppen bij de ontwikkelingskansen voor ondernemers en bewoners, met de nadrukkelijke vraag om te investeren in het gebied. De overheid wil daarbij faciliteren, maar het initiatief om visie te realiseren wordt aan de ondernemers en bewoners zelf gelaten. De gemeente investeert ook zelf in de recreatieve, ecologische en landschappelijke kwaliteiten van het gebied, maar doet dit in het kader van Nieuwe Hollandse Waterlinie.
De koers houdt op hooflijnen de volgende uitgangspunten en keuzes in:

- Landbouw en recreatie als belangrijke dragers van het gebied;
- Leefbaarheid van kernen (vitaliteit) wordt versterkt;
- De essentiële (landschappelijke en ecologische) kwaliteiten worden behouden en versterkt (open en groen);
- Ruimte wordt geboden aan water, waarbij een goed functionerend watersysteem bijdraagt aan economische en ecologische ontwikkeling;
- Duurzame ontwikkeling is het uitgangspunt.

De structuurvisie geeft de ruimtelijke kaders voor de initiatieven, daagt private en publieke partijen uit om met initiatieven en nieuwe samenwerkingsverbanden te komen en dient als eerste toetsingskader dient bij het beoordelen van initiatieven. Daarbij biedt het een kader voor later op te stellen bestemmingsplannen.

Op het Eiland van Schalkwijk heeft tot nu toe nog geen grootschalige verstedelijking plaatsgevonden, door de matige bereikbaarheid en de geïsoleerde en relatief lage ligging. Het is daardoor een tegenhanger voor de sterk bebouwde stedelijke gebieden er omheen. Het gebied wordt verder gekenmerkt door de sterke agrarische identiteit en grondgebruik en de sterke landschappelijke en cultuurhistorische kwaliteiten. De fruitteelt en bosschages met een onaangetaste copeverkavelingstructuur uit de 17^{e} eeuw zijn beeldbepalende elementen. Landbouw is daarbij de belangrijkste economische drager en landschapsbeheerder. Er bestaat een sterke sociale cohesie. Het Eiland van Schalkwijk maakt onderdeel uit van de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Dit gebied is daarbinnen van grote recreatieve betekenis, aangezien dit het enige gebied is waarin het oorspronkelijke ensemble van de verdedigingslinie nog zichtbaar en gaaf is.

Belangrijkste structurerende elementen van het landschap op het Eiland van Schalkwijk zijn:

- De rivier de lek, de dijk en de uiterwaarden
- De oeverwal parallel aan de dijk
- De grootschalige komgronden (polder Vuylcop, Schalkwijk (gedeeltelijk) en Blokhoven)
- De kleinschalige komgronden ten noorden van Schalkwijk en Tull en ’t Waal
- De linten
- Nieuwe Hollandse Waterlinie
- Amsterdam-Rijnkanaal

Het Eiland van Schalkwijk heeft de recreant, met de rust, de ruimte, het afwisselende landschap en de rijke cultuurhistorie, waaronder gave elementen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie, veel te bieden.

De ambitie voor recreatie is het realiseren van een recreatieve hoofdstructuur gericht op landschapsbeleving, die bezoekers opvangt in groene poorten met transferia en deze verbindt via langzaamverkeersroutes en leidt naar pleisterplaatsen en bezienswaardigheden. De gemeente wil dat de toegankelijkheid en beleefbaarheid wordt versterkt door de aanleg van recreatieve fiets- kano- en wandelroutes. Daarnaast is de ambitie om de rivier de Lek en de uiterwaarden optimaal beleefbaar te maken. Een diversiteit aan activiteiten kan de recreatieve aantrekkingskracht vergroten. Een integrale en duurzame ontwikkeling is mogelijk wanneer de unieke eilandkwaliteiten als uitgangspunt dienen voor interessante en aantrekkelijke combinaties van recreatieve ontwikkelingen met landbouw, water, natuur, landschap en cultuurhistorie.

Vanuit kwaliteit verder werken (natuurlijk): omgevingsvisie Kromme Rijngebied (2017)
Samen met de buurgemeenten Bunnik en Wijk bij Duurstede heeft de gemeente Houten in 2017 een omgevingsvisie voor het buitengebied opgesteld. Omdat er voor het Eiland van Schalkwijk al een visie lag, is dat deel van het buitengebied daarin niet betrokken. Het doel van de visie is om een modern planningsinstrument te hebben dat aansluit bij de behoeften in het gebied, maar ook om gelijk beleid te voeren in dit gebied dat duidelijk een geheel vormt. Tevens willen de gemeenten onderzoeken of ze in de toekomst ook structureel intensiever kunnen samenwerken. De ontwikkelingskaders die in deze visie worden geschetst zijn de basis voor een nieuwe vorm van planologie: uitnodigingsplanologie. Gemeenten nodigen de samenleving uit om transformatieprojecten te initiëren en uit te voeren en beloven die zo actief mogelijk te faciliteren. Als initiatiefnemers aansluiten bij de doelen uit de visie, zullen de gemeenten actief meedenken en meewerken. Deze aanpak is bedoeld om effectief in te kunnen spelen op de ontwikkelingsbehoeften. De visie is daarbij richtinggevend en kader stellend.
De visie benoemt de verantwoordelijkheden die zij voor zichzelf ziet en de gebiedskwaliteiten waar zij van uitgaat. De vier speerpunten van het beleid zijn: sterke ontwikkeling van recreatie, naar een kwaliteitscultuur, verandering en vernieuwing stimuleren, volop innovatie.

Toerisme en recreatie maken onderdeel uit van de vier speerpunten, omdat ze volgens de visie de grootste kans vormen voor ontwikkelingen in het buitengebied. Om ervoor te zorgen dat initiatieven uit de toeristisch recreatieve sector meer kans maken, willen de gemeenten een verhaal van de Kromme Rijn maken, waarop aangehaakt en aan bijgedragen kan worden. Zo ontstaat het verhaal of ‘narratief’ van het gebied, dat de identiteit verbeeld en bepaald, de herkenbaarheid van het gebied vergroot en kansen biedt om toeristisch-recreatieve initiatieven inhoud te geven.
Hiermee hoopt de visie het bestaande afbreukrisico van toeristisch-recreatief initiatieven te beperken. Die zijn namelijk vaak lang en onzeker. Tevens kan een dergelijk verbindend gebiedsverhaal ervoor zorgen dat er een concept komt dat de sector verbindt en zorgt voor synergie, waardoor recreatie haar volle potentieel kan benutten.

Regionale onderzoeken Recreatie en Toerisme (2009 - heden)

- **Onderzoek De Toekomst van Recreatie om de Stad (2011)**

In 2011 heeft de provincie Utrecht naar aanleiding van het stopzetten van de rijks-financiering voor het programma Recreatie om de Stad (RodS) onderzoek gedaan naar de recreatiebehoefte in de provincie Utrecht. Bos Nieuw Wulven is één van de RodS-projecten die op dat moment al gerealiseerd waren, maar waarvoor de beheerfinanciering wegviel. Uit het rapport blijkt dat de tot dan toe gerealiseerde projecten niet voldoende zijn om de recreatietekorten op te vangen, gezien de te verwachten bevolkingsgroei in de stedelijke regio’s Utrecht en Amersfoort. Het totale tekort aan recreatievoorzieningen wordt in dit rapport geschat op: 2.852 hectare recreatiegroen, 240 km wandelpad en 106 km fietspad.

Uit het rapport blijkt dat Houten in één van de zes grootste tekortgebieden ligt. Voor het gebied zuid-oost, waar Houten onder valt, is het tekort berekend op 676 hectare recreatiegroen en 56 km wandelpad en 23 km fietspad. Hierbij moet opgemerkt worden dat hier is gewerkt met het perspectief 2030 en de bevolkingsgroei zoals die toen bekend was. In de afgelopen jaren is gebleken dat de bevolking harder groeit dan toen is voorspeld, maar er zijn de afgelopen jaren ook nog hectares

recreatiegroen en km fiets- en wandelpad aangelegd. Van belang is vooral dat het gebied ten zuidoosten van Utrecht ingeklemd ligt, waardoor het hier druk(ker) is. Of zoals het rapport aangeeft: “Het buitengebied ten zuidoosten van Utrecht ligt ingeklemd tussen Utrecht stad, Nieuwegein en groeikern Houten. Dit leidt tot een grote vraag. Delen van het gebied (Rhijnauwen en paden langs de Kromme Rijn) worden intensief door recreanten gebruikt, wat leidt tot grote drukte”. (*De toekomst van recreatie om de stad*, p. 46)

Er is ook gekeken naar de leefstijlen (op basis van postcode) en er wordt geconstateerd dat de demografische groep uit dit gebied naast fietsen, wandelen en horeca bezoeken meer dan gemiddeld in Nederland monumenten en archeologische objecten bezoekt en meer dan gemiddeld actieve sporten zoals joggen, mountainbiken, wielrennen en golf beoefent. Wandelaars en fietsers ondernemen hier ook meer dan gemiddeld natuur en milieuactiviteiten. Zie voor de leefstijlen van de gemeente Houten ook het onderdeel ‘leefstijlen recreatie inwoners gemeente Houten’ in deze notitie.

Het recreatieaanbod dat dit onderzoek in kaart heeft gebracht, is al uitgebreider dan in 2009, toen de recreatievisie van de gemeente werd opgesteld. Zo moest onder meer de recreatieplas Laagraven (Down Under) toen nog worden ontwikkeld. Als geplande ontwikkelingen worden in dit rapport genoemd: Laagraven/Heemstede Noord: extra recreatieterrein (ligweiden, wandelpaden, fietspaden), extra recreatieve fietsverbinding over het Amsterdam-Rijnkanaal bij de Plofsluis; recreatie-transferium langs de A27, Recreatieve poort A27 bij tankstation. Op deze ontwikkelingen wordt verderop teruggekomen in de beschrijving van de gerealiseerde projecten van de afgelopen jaren.

- **Onderzoeken Utrecht Buiten (2017 en 2019)**

Uit onderzoek van Utrecht Buiten in 2017 bleek dat het recreatieaanbod waarschijnlijk niet goed aansloot bij de vraag. De leefstijlen van de bezoekers van de recreatiegebieden kwamen namelijk niet overeen met de leefstijlen van de bewoners, de belangrijkste doelgroep van de recreatiegebieden. Om die reden heeft Utrecht Buiten in 2019 nader onderzoek laten doen naar het recreatievraag en het recreatieaanbod. Het blijkt dat er naast een kwantitatieve opgave, ook een belangrijke kwalitatieve verbeteropgave ligt. Het rapport geeft naast een vraag-aanbod analyse, ook aanbevelingen om de discrepantie tussen vraag en aanbod te verbeteren.

De belangrijkste conclusies uit de vraag-aanbod analyse zijn:
<u>Kwantitatief</u>:

- Er is al een tekort aan groen rond de stad
  In 2011 is al berekend (rapport RodS) dat er een tekort zal zijn in 2030 in de regio Utrecht. De gebieden die sindsdien zijn aangelegd lossen dit tekort niet op. Het tekort wordt geschat op 550 ha recreatiegebied.
- Tekort neemt toe doordat de bevolking harder groeit en blijft doorgroeien
  Naast de 550 ha is verdere uitbreiding van recreatiegroen en recreatief medegebruik noodzakelijk. Het aantal inwoners van de regio Utrecht blijft immers doorgroeien. Er zullen in 2035 naar verwachting 115.014 extra mensen bijgekomen zijn (t.o.v. 2019). Dat is net zoveel inwoners als de stad Alkmaar. Daarbij bestaat meer dan de helft van de inwoners van Utrecht uit eenpersoonshuishoudens. Zij brengen 50% van hun vrijetijd buitenshuis door en zoeken, naast ontmoetingsplekken in de stad, ook ontmoetingsplekken in het groen. Dit geeft extra druk op de groengebieden in en rondom de stad. Om de behoefte op te vangen zijn naar schatting circa 5000 ha < 5km vanaf bebouwd gebied en 2500 ha > 5 km vanaf bebouwd gebied aan groengebieden met recreatief medegebruik nodig.

<u>Kwalitatief</u>:
De volgende trends zijn volgens het rapport relevant:

- Patronen en ondernomen activiteiten in de vrijetijdsbesteding veranderen niet veel in de tijd.

- De verwachtingen van de recreant wat betreft beleving en belevenis nemen wel toe. Daarbij zijn de behoeften cumulatief: recreanten blijven niet alleen doen wat ze al deden, maar willen daarbij ook steeds iets nieuws.
- Groene recreatie is steeds sportiever en daarmee ook meer routegebonden geworden. Daarbij leggen recreanten – door gebruik e-bike – grotere afstanden af. Recreatieve verbindingen zijn daardoor nóg belangrijker geworden.

Conclusies:
- Basis is fantastisch: de regio Utrecht heeft een rijke en bijzondere variatie aan landschappen dichtbij stedelijke gebieden én een rijk en gevarieerd cultuurhistorisch landschap.
- De recreatieve druk is ongelijk verspreid.
- Niet alle recreatiezones hebben de kwaliteit van ‘recreatielandschap’.
- Wat betreft voorzieningen is er op het eerste oog een behoorlijke dichtheid en variatie aan voorzieningen. Maar: slechts een kwart heeft sterke beeldbepalende voorzieningen die het gebied krachtig op de kaart zetten. En er zijn behoorlijk wat ‘blinde vlekken’ in de voorzieningenstructuur.

Met betrekking tot de leefstijlen:
- Het aanbod voor de avonturierzoeker beperkt is, terwijl dit een belangrijke leefstijl is in de regio.
- Tegelijkertijd is er veel aanbod voor de harmoniezoeker, dat juist een van de kleinere doelgroepen vormt.
- Het aanbod voor de plezierzoeker en inzichtzoeker is redelijk op orde en in balans, maar kan nog verbeterd.

Per regio zijn de aandachtspunten:
- Noordelijk deel regio: aanbod voor harmoniezoeker en verbindingszoeker is beperkt
- Oostelijk: aanbod stijlzoeker verbeteren en aansluiten aan karakter gebied (landgoederen)
- Zuidelijk: voorzieningendichtheid is hier lager en het aanbod ververbindingszoeker en inzichtzoeker is beperkt
- Westelijk: is al aardig gevarieerd, iets meer keuze voor inzichtzoeker is gewenst.

Voor alle gebieden geldt:
- Er liggen kansen om de gebieden meer te clusteren voor bepaalde doelgroepen, nu is het vooral ‘mix to the max’. Clustering van aanbod voor één of meer specifieke doelgroepen komt de herkenbaarheid en de aantrekkelijkheid ten goede.
- Er liggen kansen om met meer toegankelijk erfgoed de identiteit van gebieden te versterken: topgebieden danken hun succes aan beeldbepalend erfgoed en de publieke toegankelijkheid daarvan.

Het rapport benoemt de volgende opgaven/ambities:

1. *Groen groeit mee*

Het is gewenst om het groen niet (ad hoc) te ontwikkelen naast de stedelijke ontwikkeling, maar als integraal onderdeel daarvan. “Groen groeit mee” betekent ook dat er meer hectaren toegankelijk groen gerealiseerd moeten worden, in de vorm van recreatiegebied, park of natuur.

2. *Slimme gebruiks- en belevingswaarde*

Naast het aantal hectares (kwantiteit) is de gebruiks- en belevingswaarde van de totale groene omgeving een belangrijke manier om de capaciteit voor recreatie te vergroten

3. *Benut bestaand aanbod*

Niet alle beschikbare gebieden worden benut of zijn goed toegankelijk.

4. *Ruimte voor experimenten in het groen*
5. *Een uitgekiend netwerk van verbindingen*

Gebieden voor groene recreatie op een aantrekkelijke manier met elkaar en met de stad verbinden. Daarbij de paden zelf en de directe omgeving ervan aantrekkelijk maken voor recreatie

De 11 adviezen om het aanbod beter aan te laten aansluiten bij de vraag (p. 22 e.v.):
1. Breng het landschap binnen voetbereik
2. Ga met de stroom mee: maak blauw-groene aderen door stad en landschap
3. Verbind (historische) kernen

4. Verras de avontuurzoeker
5. Zorg voor meer ontmoetingsplekken
6. Combineer recreatie en stadslandbouw
7. Geef vorm aan beweeglinten
8. Behoud en ontsluit luwte voor de natuurliefhebber
9. Vergroot de icoongebieden en ontwikkel nieuwe icoongebieden
10. Maak buitenpoorten
11. Recreatiemarketing voor geleiding gedrag

Het rapport benoemt bij elk advies een aantal concrete projecten, waarvan een aantal specifiek relevant zijn voor Houten:
Bij advies 1. Breng het landschap binnen voetbereik, Project 3. Eiland van Schalkwijk (p. 27)
Het Eiland van Schalkwijk wordt door voetgangers onvoldoende bereikt. Een brug over het Amsterdam-Rijnkanaal (in het verlengde van het Verdronken Bos) zou dit op kunnen lossen. Door deze brug zou het bovendien veel zinvoller worden om te investeren in de omgeving, zoals het uitbreiden van het padennetwerk en het toeristisch-recreatief ontwikkelen van Fort Honswijk.
Bij advies 2. Ga met de stroom mee: maak blauw-groene aderen door stad en landschap, project 1. Het compleet maken van fietsroutes langs het Amsterdam-Rijnkanaal (p. 30)
In potentie zijn routes langs het water perfecte stad-land verbindingen: ze stromen van diep in de stad tot bijna eindeloos in het landschap. De oevers van het Amsterdam-Rijnkanaal worden veel gebruikt door fietsers, skaters en hardlopers. Bij de Noordersluis gaat het echter op beide oevers mis: je kunt hier je weg langs het kanaal niet vervolgen. Zo bereik je het Eiland van Schalkwijk en de Lek niet. Maak deze route compleet, het zijn minimale verbeteringen die prachtige nieuwe routemogelijkheden bieden.
Onder project 2. staat de aanbeveling bij Laagraven het inundatiekanaal en fietsverbinding onder N409 door te trekken richting Fort De Batterijen als blauw-groene verbinding.
Bij advies 4. Verras de avontuurzoeker, project 2. Maak meer ‘struinnatuur’
Nieuw Wulven wordt genoemd als een zoekgebied voor nieuw aanbod voor de avontuurzoeker
Bij advies 5. Zorg voor meer ontmoetingsplekken
Ook hier wordt Nieuw Wulven genoemd als project (dat al in de pijplijn zit)
Bij advies 6: combineer recreatie en stadslandbouw
Hier wordt voor Laagraven en omgeving Fort ’t Hemeltje geadviseerd om de gebruikerswaarde in dit gebied te verhogen door samen met stakeholders in te zetten op de ontwikkeling van natuur, stadslandbouw, vrij liggende routes in een parkachtige setting.
Bij advies 7: Geef vorm aan beweeglinten
In Laagraven en het Noorderpark verdienen de smalle paden een upgrade. Een beweeglint geeft eenheid aan dit wat versnipperde gebied. Door toevoegen van een extra trekker kan een nieuw icoongebied ontstaan.
Bij advies 9: Icoongebieden: vergroting en ontwikkeling, project 1. Versterking vanuit icoongebied Amelisweerd-Rijnauwen (p. 49-50)
Advies om landschap richting Nieuw Wulven meer in te richten voor recreatief medegebruik om de geleiding natuurlijker te maken. Maak de cultuurhistorische elementen in het gebied zichtbaar en koppel deze aan wandelpaden. Tevens wordt geadviseerd om Laagraven op te nemen in het oostelijk Kromme Rijngebied en de recreatieve invulling tot aan het Amsterdam-Rijnkanaal daarna naar Schalkwijk en de doorsteek naar Fort Honswijk aan de Lek te faciliteren.
Project 4. Nieuwe icoongebied Lek en Fort Honswijk: Fort Honswijk ontwikkelen tot nieuw icoongebied. De uitdaging is hier de verbinding naar het stedelijk gebied, verkeerskundige uitdagingen en draagvlak vanuit de inwoners uit de omgeving.
Project 6. Nieuw icoongebied Laagraven: bestaande iconen in het gebied zijn Kasteel Heemstede, Fort de Batterijen, maar er is meer gebruiks-, belevings- en attractiewaarde gewenst, waaronder een extra publiekstrekker en laagdrempelige ontmoetingsplek in een parkachtige setting.

- **Ontwikkelbeeld Groen en Landschap (2019)**

In het kader van het Regionale Economisch Programma (REP) is onlangs een ontwikkelbeeld opgesteld voor het onderdeel Groen en Landschap. Hierin wordt onderbouwd dat – door de schaalsprong in verstedelijking die het gebied te wachten staat – de komende periode ook voor groen en landschap een schaalsprong nodig zal zijn. Stedelijke ontwikkeling is onlosmakelijk gekoppeld aan de ontwikkeling van groen en landschap, is de stelling van dit onderzoek. Belangrijke noties zijn: kwaliteit gaat voor kwantiteit. Er is te weinig kwalitatieve recreatieruimte.

De kwantitatieve opgave is globaal in beeld gebracht en komt op basis van de gangbare groennorm van ten minste 75m2 gebruiksgroen per huishouden binnen de rode contour neer op 225 ha recreatief stedelijk groen. Daarnaast is behoefte aan de beschikbaarheid van 5.000 ha grote groengebieden en het ontwikkelen van 3.000 ha nieuwe natuur. De genoemde normen, geeft het rapport aan, zijn nadrukkelijk een hulpmiddel en geven een indicatie van de behoefte. Er bestaat overlap tussen de ruimteclaims, zoals het benodigde recreatief groen en de beschikbaarheid van grote groengebieden. Kwaliteit gaat voor kwantiteit en er kunnen combinaties gemaakt worden tussen het gebruik van water, natuur, recreatie en landbouw, maar dit is altijd maatwerk.

Het ontwikkelbeeld stelt voor om uit te gaan van de kernkwaliteiten en structuurdragers. Het maakt een onderverdeling in het kerngebied Utrechtse Heuvelrug en de dragers Stichtse Lustwarande en Vechtstreek; Kromme Rijngebied en Oude Rijnzone, Hollandse IJssel, Limeszone; Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amersterdam; en Rivierengebied van de Lek.
Voor ieder van deze onderdelen benoemt het rapport de specifieke kwaliteiten en de mogelijke noodzakelijke schaalsprong(en). Voor Houten zijn de laatste drie genoemde dragers relevant:

Drager Kromme Rijngebied en Oude Rijnzone, Hollandse IJssel, Limeszone
Kwaliteiten:

- Beleefbaarheid Kromme Rijn als vesting- en vestigingszone (archeologie, cultuurhistorie)
- Ensembles stadjes, rivier en weg – adres aan de rivier, verschil met stroomrug en de eerste linten en kaden van de cope-ontginningen
- Agrarisch kerngebied met duurzame innovatieve landbouw: fruitteelt rond Kromme Rijn, veeteelt rond Oude Rijn/Hollandse IJssel

Schaalsprongen:

- Aandacht voor agrarische zones bij steden en dorpen (innovatief mixlandschap)
- Recreatieve zone en verbindende route Kromme Rijn en Oude Rijnzone, Hollandse IJssel openbare oevers

Drager Nieuwe Hollandse Waterlinie en Stelling van Amsterdam

- Versterken beleving ensembles van forten, accessen, dijken, kanalen en inundatiekommen

Schaalsprong:

- Recreatieve zone en verbindende routes door de linielandschappen

Drager rivierengebied van de Lek

- Versterken van het doorgaand oostwest karakter van rivier, uiterwaarden en oeverwallen en hoge Lekdijken met cultuurhistorie (vestigingsplaats) en waterwerken
- Inspelen op markante overgang stuwwal – rivierengebied en tussen binnen- en buitendijks Benutten waterdynamiek voor ecologie en ruimte voor struinnatuur in uiterwaarden

Schaalsprong:

- Recreatieve zone en routestructuur langs Lek

Het uitgangspunt voor het mogelijk maken van de schaalsprongen is dat de basislaag wordt verreikt en grote groengebieden worden verbonden met royale multifunctionele recreatieve routes. Het landschap van de toekomst is, zo wordt hier voorgesteld, een mixlandschap met innovatieve combinaties van landbouw, natuur, bos, recreatie en energie.

Daarbij gelden volgens het advies de volgende optimaliseringsprincipes:
1. Benut en versterk het palet van aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom
2. Maak voldoende en hoogwaardige ruimte voor recreatie, water, natuur en landbouw
3. Verbind stad en land beter
4. Draag vanuit elke ruimtefunctie altijd bij aan een betekenisvol Utrechts landschap

Bij nieuwe ontwikkelingen zou uitgegaan moeten worden van ruimtelijke kwaliteit, waarbij de onmiskenbare groenblauwe kwaliteiten behouden blijven. Voor voldoende ruimte voor recreatie, water, natuur en landbouw is samenwerking noodzakelijk. Goed beheer en doorontwikkeling van bestaande natuur- en recreatiegebieden is een aanbeveling. Investeren in verbindingen is noodzakelijk. Alleen nieuwe grootschalige ontwikkelingen in het buitengebied als deze ook bijdragen aan de kwaliteit van het buitengebied, zo stelt het rapport voor.

Tot slot stelt het rapport, is samenwerking noodzakelijk vanwege het feit dat groen- en waterstructuren per definitie grensoverschrijdend zijn. Het raadt aan om dit serieus te nemen en niet de losse ambities als een optelsom te zien, maar het gebied daadwerkelijk in zijn geheel op het U10 schaalniveau te beschouwen. Hiervoor is nog vervolgonderzoek en verdere uitwerking noodzakelijk, onder meer voor een toetsingskader voor het REP.

- **Leefstijlen recreatie inwoners gemeente Houten (2011)**

De recreantenatlas van de provincie Utrecht, met de bijbehorende recreatie leefstijlprofielen van alle gemeenten, is in 2011 opgesteld. De recreantenatlas geeft een breed beeld van de wensen, behoeften, motieven en interesses van inwoners op het gebied van dagrecreatie op drie schaalniveaus: de provincie, de regio en de eigen gemeente. Uitgangspunt is dat ‘dé recreant’ niet bestaat. Recreanten verschillen niet alleen in demografisch opzicht (leeftijd, geslacht, opleiding), maar vooral ook in wensen, motieven, behoeften en interesses met betrekking tot dagrecreatie. Het is daarom van belang doelgroepen te onderscheiden waarin zowel demografische als leefstijlaspecten opgenomen zijn. Dit zijn zogeheten leefstijlprofielen. Uit het onderzoek komen zeven verschillende leefstijlprofielen naar voren, met ieder hun eigen kleur: “Creatief en inspirerend rood’, ‘Uitbundig Geel’, ‘Gezellig Lime’, ‘Rustig Groen’, ‘Ingetogen Aqua’, ‘Stijlvol en Luxe Blauw’ en ‘Ondernemend Paars’. (Regionale leefstijlatlas Dagrecreatie, provincie Utrecht 2011)

Voordat hier wordt ingegaan op het specifieke recreantenprofiel van Houten, is het belangrijk om te benoemen dat los van de specifieke profielen per regio, wandelen en fietsen nog altijd overal op nummer 1 en 2 staan van de top 10 van recreatiebestedingen. Ongeveer de helft van alle recreanten wandelt en fietst in zijn of haar vrije tijd. Hiervoor is voldoende ruimte nodig (om dit te faciliteren met wandel- en fietspaden).

Uit de leefstijlkaart met bijbehorende factsheets van de gemeente Houten kan het volgende worden opgemaakt. In de gemeente Houten wonen relatief veel mensen met een ‘Ondernemend Paars’ profiel. Van de Houtenaren heeft 15% dit profiel, ten opzichte van 9% in Nederland en 11% in de regio Utrechtse Heuvelrug/Kromme Rijn. Dit zijn mensen die zich graag laten verrassen en inspireren, vooral op het gebied van cultuur. Zij willen nieuwe dingen zien, ontdekken en beleven. Bijbehorende activiteiten zijn zelf sporten en het bezoeken van concerten, voorstellingen en galerieën en andere culturele bezienswaardigheden. Ook geniet de paarse doelgroep relatief graag van een sauna of wellness arrangement.

Ook de ‘Stijlvol en Luxe Blauw’ komt in Houten iets meer voor dan gemiddeld in de regio: 10% tov 7%. Recreanten met het profiel ‘Stijlvol en luxe blauw’ houden van stijl en klasse en zijn wat meer gericht op de exclusievere vormen van recreatie. Recreëren betekent voor hen: ontspannen en afstand nemen van de dynamiek van alledag. Dit doen zij door te sporten en door aandacht te besteden aan het ‘social network’. Populair zijn meer exclusieve vrijetijdsbestedingen, zoals wellness en bijeenkomsten met ViP arrangementen.

Verder valt op dat in Houten relatief weinig mensen wonen met een ‘Rustig Groen’ en ‘Ingetogen Aqua’ profiel. Rustig Groen 13% tov 16% in de regio en Ingetogen Aqua 14% tov 21% in de regio. De rustige groene recreant hoeft niet ver te reizen in de vrije tijd, maar recreëert het liefst in de eigen omgeving. Recreëren is voor hen niets anders dan uitrusten, ontspannen en tijd hebben voor hobby’s. Ingetogen aqua recreanten hebben een brede interesse, zijn ruimdenkend en geëngageerd. Zij kiezen voor inspirerende en rustige activiteiten. De aqua recreanten verdiepen zich graag in kunst en cultuur. Deze recreanten houden van sportieve activiteiten, zoals wandelen, fietsen en nordic walking.

Ondanks bovengenoemde ‘afwijkingen’ van het landelijke gemiddelde, bestaat de grootste groep recreanten in Houten, net als in Nederland, uit ‘Gezellig Lime’ (23%), gevolgd door ‘Uitbundig Geel’ (17%). Samen vormen ze daarmee de belangrijkste doelgroepen. Naast specifieke aandacht voor Paars en Blauw zou voor de huidige inwoners de basis daarom moeten bestaan uit aanbod voor Geel en Lime.

Gezellig Lime bestaat uit recreanten die recreëren om even weg te zijn van de dagelijkse beslommeringen. Recreëren is voor hen “even lekker weg met elkaar”. Daarbij staat samen zijn, gezelligheid en (sportieve) ontspanning centraal. De lime recreanten stellen daarbij geen bijzondere eisen. Een braderie of rommelmarkt is heel gezellig en een goede plek om mensen te ontmoeten. Vrij zijn, rust en doen waar je op dat moment zin in hebt, dat telt voor de recreanten uit de lime belevingswereld. Daarbij let men op de kosten vanuit de gedachte: je kunt je geld maar één keer uitgeven.

Uitbundig Geel staat voor samen actief bezig zijn, uitgaan en genieten. Recreatie is voor deze groep genieten, uitgaan en lekker eten. Actief, sportief, gezellig en verrassend zijn de kernwoorden bij de vormen van recreatie die zij kiezen. Contact met anderen – familie, vrienden of kennissen – is belangrijk. Zij gaan regelmatig met een grotere groep dan alleen het eigen gezin op pad. Ze zijn energiek en enthousiast en letten er bij het uitkiezen van een activiteit op dat iedereen het naar zijn zin heeft. Recreatief winkelen is een van hun favoriete bezigheden. Recreanten in de gele belevingswereld beschikken over iets meer budget dan gemiddeld.

Concluderend kan worden opgemerkt dat daar waar Houten specifiek is met een relatief groot percentage aan Paarse en Blauwe recreatieprofielen, daarvoor ook voldoende aanbod lijkt te bestaan. Voor de activiteiten van Paars en Blauw (oa het bezoeken van concerten, voorstellingen en galerieën en andere culturele bezienswaardigheden, maar ook wellness en ViP arrangementen) bestaat een hogere reisbereidheid dan voor bijvoorbeeld wandelen en fietsen. Houten ligt daarbij dichtbij Utrecht, waar dit aanbod goed is vertegenwoordigd. Ook als deze groep nog groeit, kan de ruimtelijke impact hiervan voor de Ruimtelijke Koers daarom vooralsnog laag worden ingeschat, tenzij Houten besluit dat ze deze voorzieningen ook zelf wil kunnen aanbieden.

Op dit moment is echter nog niet duidelijk welke recreantenprofielen de nieuwe inwoners van Houten zullen hebben. Wel lijkt het voor de hand te liggen dat juist de groepen die nu in Houten minder zijn vertegenwoordigd, zullen groeien. Het is nog te vroeg om daaruit al conclusies te trekken voor de Ruimtelijke Koers. Veiliger is te stellen dat voor alle inwoners voldoende recreatieaanbod nodig is en dat het specifieke, ‘gekleurde’ aanbod later zal kunnen worden ingevuld, aan de hand van nieuw onderzoek. Hiervoor moet dan wel – letterlijk – ruimte zijn.

Stand van zaken anno 2019

In de afgelopen 10 jaar tijd is het inwonersaantal beperkt gegroeid. De omstandigheden zijn wel veranderd: we hebben niet stilgezeten. Wat betekent dat voor recreatie en toerisme? Hoe staat het er nu voor? Zoals aan het begin van dit stuk is aangegeven, is de Visie Recreatie en Toerisme uit 2009 niet geëvalueerd, noch is er in de afgelopen jaren een analyse gemaakt van de huidige situatie van recreatie. Maar er zijn natuurlijk wel gegevens van hetgeen de afgelopen tijd is gerealiseerd.

Om de ambities uit de Visie 2009 waar te maken, is er de afgelopen jaren een heel aantal zaken gebeurd:

- Er zijn diverse fiets- en wandelroutes aangelegd (waaronder de fiets- en wandelverbinding over het Amsterdam-Rijnkanaal bij de Plofsluis);
- Er zijn kanoroutes aangelegd (Linieland op het Eiland van Schalkwijk);
- Er is een recreatieve poort bij de A27 (tankstation) aangelegd;
- Er zijn diverse rustpunten en pleisterplaatsen gecreëerd,
- Er is een Toeristisch Overstap Punt (TOP) op het Eiland van Schalkwijk aangelegd;
- Verschillende forten zijn opgeknapt, waarbij in sommige forten ook horeca is gekomen;
- Recreatieterrein 't Waal is ontwikkeld;
- Down Under is verder ontwikkeld;
- Op het Eiland van Schalkwijk zijn ook verschillende initiatieven van de grond gekomen, zoals bijv. Pand Pannenkoek.

Ook staan er nog verschillende zaken in de planning:

- Nieuw Wulven krijgt een horecavoorziening, met een extra afslag vanaf de rondweg waarmee de bereikbaarheid wordt verbeterd;
- Bij het dijkversterkingsproject Sterke Lekdijk wordt de verbetering van de recreatieve verbindingen nadrukkelijk meegenomen.

Daarmee zijn veel benoemde ambities uit 2009, toen de laatste Visie Recreatie van de gemeente is opgesteld, verwezenlijkt. Ook de meeste van de geplande ontwikkelingen zoals die waren benoemd in het onderzoek over RodS zijn daarmee uitgevoerd. Alleen Laagraven/Heemstede is nog niet ontwikkeld en blijft onzeker. Het terrein is van het recreatieschap. Vanwege financiële omstandigheden overweegt het recreatieschap om dit terrein niet zelf te ontwikkelen, maar het te verkopen of aan derden te laten voor ontwikkeling.

Er is dus veel gebeurd en ontwikkeld in de afgelopen jaren. Veel ambities uit de visie 2009 zijn waargemaakt. Toch blijken de aandachtspunten die in de visie in 2009 zijn benoemd, tien jaar later ook nog altijd relevant:

- De toegankelijkheid van de stadsrand en van het landelijk gebied voor recreatief, langzaam verkeer is nog steeds niet optimaal;
- Het aanbod om wat te drinken in het buitengebied is wel toegenomen, maar is nog beperkt (ambitie is ook niet gekwantificeerd: het is daardoor lastig meten wanneer je tevreden bent);
- Bereikbaarheid van een aantal gebieden is nauwelijks verbeterd, zoals Eiland van Schalkwijk (de voorgenomen brug over Amsterdam Rijnkanaal verdient nog steeds sterke aanbeveling);
- Verblijfsrecreatie-aanbod is nog steeds laag, maar precieze cijfers ontbreken: 94.000 in 2014 en 100.000 in 2016 voor Kromme Rijngebied (Ecorys). Met 100.000 is het aandeel van Kromme Rijn 3% van het totale aantal overnachtingen in provincie Utrecht;
- Waterrecreatie: er zijn weliswaar enkele kanoroutes gerealiseerd, maar er zijn nog steeds geen watergebonden verbindingen;
- Realiseren van ruiterroutes blijkt lastig.

Dat recreatie en toerisme blijvend aandacht nodig heeft, in een groeiende en ontwikkelende gemeente, heeft ook het huidige college erkend in het coalitieakkoord. Als ambitie staat verwoord: "We maken het gebied aantrekkelijker voor inwoners, ondernemers en recreanten door in te zetten op natuurontwikkeling, fiets- en wandelpaden en kleinschalige overnachtingsmogelijkheden. Samen met inwoners en (agrarische) ondernemers werken we aan de leefbaarheid en ontwikkeling van ons buitengebied". (Coalitieakkoord 2018-2022, p. 7)

In het rapport over de toekomst van RodS staat al berekend dat zelfs als alle geplande ontwikkelingen worden uitgevoerd, dat waarschijnlijk onvoldoende zal zijn om volledig aan de groeiende vraag te voldoen. Er blijft vanwege de grote bevolkingsgroei een tekort bestaan.

Ook de recente rapporten bevestigen dit beeld: ondanks alle investeringen, blijft een tekort aan recreatievoorzieningen bestaan, alleen al doordat de bevolking blijft groeien en de behoefte aan recreatie daardoor toeneemt. Daarbij verandert de vraag en is het aanbod niet langer adequaat.

Conclusies

1. Enkele aandachtspunten uit de recreatievisie 2009 zijn ook voor de huidige ruimtelijke koers nog zeer relevant: de toegankelijkheid van de stadsrand moet worden verbeterd, de bereikbaarheid van een aantal gebieden, waaronder Eiland van Schalkwijk, is nog onvoldoende en het aanbod voor waterrecreatie, verblijfsrecreatie en ruiterroutes blijft achter. Om deze punten aan te kunnen pakken, zijn ruimtelijke ingrepen noodzakelijk.

2. Alle onderzoeken die de afgelopen jaren regionaal zijn uitgevoerd, geven aan dat er regionaal een tekort aan recreatiegroen en recreatievoorzieningen bestaat en dat dit tekort zal alleen maar zal toenemen met de huidige woningbouwopgave. Houten ligt daarbij in een ‘tekortgebied’, waar het te verwachten tekort het meest gevoeld gaat worden.
   Het tekort wordt in alle onderzoeken als gebruikelijk berekend op basis van kengetallen. Voor recreatie wordt doorgaans 75m2 groen per woning in stedelijk gebied als norm aangehouden. Bij 4.000 tot 5.000 woningen betekent dat 30 tot 37,5 ha groen voor recreatief gebruik. Ter vergelijking: Bos Nieuw Wulven beslaat 106 ha, waarvan 8 ha is ingericht als speelbos. Volgens de cijfers van het CBS heeft Houten op dit moment 21 hectare aan dagrecreatief terrein[1]. Als dat zou overeenkomen met hectare groen voor recreatief gebruik, zou dat betekenen dat de hoeveelheid dagrecreatief terrein volgens de norm bijna drie keer zo groot zou moeten worden, om te voldoen aan de behoefte.

3. Het exacte tekort aan recreatiegroen en recreatievoorzieningen is lastig concreet te maken in m2 en aantal.
   Hoewel uit een globale berekening blijkt dat er bij het bouwen van de voorgenomen hoeveelheid en woningen ook behoefte is aan extra recreatief groen, blijft het lastig precies aan te geven hoeveel en wat er nodig is. Aan ‘recreatief groen’ wordt zeer verschillend inhoud gegeven. Uit de definitie (zie noot 1) blijkt bovendien al dat een dagrecreatief terrein beperkter is dan groen voor recreatief gebruik of recreatief groen waar bijv. ook parken onder vallen. Daarbij gaat het om normcijfers en blijkt steeds opnieuw dat naast kwantiteit ook kwaliteit een belangrijke factor is.
   Uit alle onderzoeken wordt wel duidelijk dat er rekening gehouden moet worden met investeringen in recreatiegroen, wil de leefomgeving bij de grote groei aan inwoners aantrekkelijk blijven.

4. Voor kwalitatief aanbod, dat aansluit op de vraag, is nader onderzoek noodzakelijk. Nieuw aanbod vraagt om ruimte, ongeacht de specifieke invulling.

5. Goede verbindingen met grotere recreatiegebieden, zoals Utrechtse Heuvelrug en Eiland van Schalkwijk zijn belangrijk om te kunnen voorzien in de recreatiebehoefte.

[1] De definitie van ‘dagrecreatief terrein’ van het CBS is: “Terrein in gebruik voor dagrecreatie zoals dierentuinen, openluchtmusea en pretparken.” Met de volgende toelichting: “Tot dagrecreatief terrein wordt gerekend: dagcamping; dierentuin en safaripark; sprookjestuin; pretpark; openluchtmuseum; jachthavens excl. het water, maar inclusief terrein voor aanverwante bedrijvigheid, met een minimale oppervlakte van 0,1 ha; bijbehorende parkeerterreinen en bos- of heesterstroken. De volgende terreinen worden eveneens tot deze categorie gerekend als ze geen deel uitmaken van park en plantsoen: speeltuinen; picknickplaatsen; hertenkampen; kinderboerderijen; midgetgolfterreinen; speelweiden.”

6. Goede verbindingen naar andere recreatief aantrekkelijke gebieden – zoals de Utrechtse Heuvelrug – kunnen ook mogelijk een oplossing bieden bij gebrek aan gebieden met hoge opvangcapaciteit zoals bos. Er zijn nu bijv. geen logische en aantrekkelijke verbindingen door het gebied ten oosten van Houten, naar de Utrechtse Heuvelrug.

   Het begrip ‘opvangcapaciteit’ geeft het aantal mensen weer dat per dag op 1 hectare kan recreëren zonder dat de onderlinge overlast te groot wordt. De opvangcapaciteit is het hoogste in ‘pure’ recreatiegebieden, gevolgd door bos. Voor agrarisch gebied is de opvangcapaciteit relatief laag. Houten heeft slechts één bosgebied (Nieuw Wulven) en het buitengebied bestaat voor het belangrijkste deel uit agrarisch gebied. Om beter inzicht te krijgen naar de behoeften en de mogelijke noodzaak van het verbeteren van de opvangcapaciteit, is nader onderzoek nodig. Er was voorgenomen die behoeftes in beeld te krijgen door te onderzoeken hoe de inwoners de groenstructuur waarderen en gebruiken. Dat is (nog) niet gebeurd. Wel heeft de provincie onderzoek laten doen naar de recreatieprofielen van alle gemeenten (Leefstijlatlas dagrecreatie provincie Utrecht).

7. Er is nader onderzoek nodig om de recreatiebehoefte in beeld te brengen.
   Aangezien het grootste deel recreatie plaatsvindt binnen 5 km van huis, is bij bevolkingsgroei van belang voor welke doelgroepen de nieuwe huizen gebouwd gaan worden. De opzet is in vooralsnog om het woningaanbod evenwichtiger te laten worden, waarmee de kans aanzienlijk is dat de recreatievraag daarmee verandert. Zodra definitief is bepaald voor welke doelgroepen er huizen komen en op welke plek, kan specifiek onderzoek worden gedaan wat dat betekent voor het recreatieaanbod. Naar verwachting zal, wanneer het woningaanbod evenwichtiger wordt, het Houtense recreatieprofiel ook meer ‘gemiddeld’ worden. Dat zou betekenen dat vooral het aantal de recreanten met een Rustige Groene en Ingetogen Aqua profiel toeneemt. Voor deze groep geldt dat ze relatief veel doen aan ‘standaard recreatie’: wandelen, fietsen, etc.

8. Mensen hebben behoefte aan groen ‘vanaf de voordeur’. Dit betekent dat bewoners vanaf hun huis de mogelijkheid willen hebben om op een aantrekkelijke manier te fietsen en wandelen, al dan niet op weg naar het buitengebied. Hiervoor is het nodig dat de inrichting van de openbare ruimte aantrekkelijk en groen is, met voldoende mogelijkheden om prettig te kunnen wandelen en fietsen.

9. Het toevoegen van woningen betekent een nieuwe invulling van de ruimte. Dat biedt tevens de kans om ook nieuwe recreatieve en groene ontwikkelingen mogelijk te maken.

Adviezen
Om in te blijven zetten op voldoende recreatiemogelijkheden (als belangrijk onderdeel van een aantrekkelijke leefomgeving) dient het aanbeveling om rekening te houden met de volgende (advies)punten:

1. Faciliteer de behoefte van mensen om te recreëren vanaf de voordeur en investeer in goede en aantrekkelijke verbindingen voor langzaam verkeer vanaf de voordeur naar het buitengebied;

2. Goede en logische verbindingen maken recreatie toegankelijk: probeer daar bij het ontwerpen rekening mee te houden (in ruimte en kwaliteit);

3. Naast groen in de directe woonomgeving, is er ook een groter groengebied nodig op relatief korte afstand van de woonomgeving (3 km);

4. Onderzoek naar behoeften is nodig voor de specifieke invulling van dit groengebied;

5. De vraag zou specifieker in beeld gebracht kunnen worden als duidelijk is waar voor welke doelgroep woningen komen. Het aanbod kan naar aanleiding daarvan verbeterd worden;

6. Met de nieuwe (onderzoeks)gegevens kunnen keuzes gemaakt worden voor de invulling van de recreatieve ontwikkelingen die nodig en gewenst zijn. Hiervoor dient het aanbeveling een nieuwe visie op recreatie op te stellen, voor het hele gemeentelijke grondgebied.

7. Het binnenstedelijk groen zou (beter) verbonden moeten worden met het groen buiten de stad;

8. De toegankelijkheid van de stadsrand en van het landelijk gebied voor recreatief, langzaam verkeer verdient verbetering;

9. De aanwezige landschappelijke en cultuurhistorische rijkdom vormen een prachtige basis om te benutten voor een recreatief aantrekkelijk landschap;

10. Groen-blauwe aders door stad en landschap zijn een goede ‘route-dragers’: goede verbindingen kunnen daarom worden gekoppeld aan de groen-blauwe aders Merwedekanaal/Amsterdam-Rijnkanaal/plofsluis/Lekkanaal/Kromme IJssel/Hollandse IJssel;

11. Let goed op de combinatie natuur en recreatie: soms gaat dat goed samen, maar niet per definitie. Hoe intensiever de recreatie, hoe geringer de biodiversiteit. Ook voor intensieve recreatie is ruimte nodig.

Aanvullend onderzoek:
- Functies van de huidige groengebieden en voor welke doelgroepen (aanbod)
- Behoeftenonderzoek (vraag)

Literatuur (op datum van verschijnen):
- “Visie Recreatie en Toerisme: Startpunt Houten”, gemeente Houten: juni 2009.
- “De toekomst van recreatie om de stad. Onderzoek naar kwantitatieve en kwalitatieve behoefte aan Recreatiemogelijkheden in de Provincie Utrecht”, provincie Utrecht: 2011.
- “Structuurvisie Eiland van Schalkwijk”, gemeente Houten: 22 december 2011.
- “Regionale leefstijlenatlas Dagrecreatie”, provincie Utrecht: 2011.
- “Vanuit kwaliteit verder werken (natuurlijk): Omgevingsvisie Kromme Rijngebied”, gemeente Houten: 21 maart 2017.
- “Ontwikkelbeeld Groen en Landschap. Vijfde Pijler Groen & Landschap: het aanbod van en aan de U16”, BVR adviseurs ruimtelijke ontwikkeling: mei 2019.
- “Utrecht Buiten: Groene recreatie voor gezond stedelijk leven”, Bureau Buiten: 21 augustus 2019.

HOUTEN - RUIMTELIJKE KOERS

BIJLAGE LANDSCHAP

INVENTARISATIE | ANALYSE | GROENE BASIS

OKRA

1. ONDERZOEKSVRAGEN

1. Relatie met de omgeving

Om een verbinding met de omgeving te faciliteren, evenals het integreren van de nieuwe ontwikkelingen, zal het originele model van de 'vestingstad' heroverwogen moeten worden en zal de rondweg meer doorwaadbaar* dienen te worden.

Hoe worden de verbindingen tussen de bestaande kern en het omringende landschap verbeterd wanneer Houten zich verder ontwikkelt?

- Hoe kan de rol van de rondweg opnieuw worden uitgevonden en hoe kan deze worden ingebed in de nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen?
- Hoe kan het langzaam verkeersnetwerk worden versterkt, met name de fietsroutes die de stad binnenkomen?
- Hoe kan een verbinding met het breder cultuurhistorisch kader gemaakt worden? Hoe kunnen we de verspreide en versnipperde historische elementen in de stad reactiveren?
- Hoe kan het introverte Houten zijn rustige karakter behouden en tevens de verbindingen met zijn omgeving versterken?

2. Groen en blauw systeem

De focus moet liggen op het behoud en de verbetering van de bestaande kwaliteiten en op het vergroten van de biodiversiteit. Belangrijk is om het groene raamwerk te koppelen aan een veerkrachtig watersysteem. In de latere fases moet natuurinclusief bouwen onderdeel zijn van de ontwikkelingsstrategie.

- Wat zijn de consequenties voor nieuwe groenblauwe structuren gerelateerd aan het onderscheid tussen het landschap nabij de grote infrastructuren (snelweg en kanaal) en het niet doorsneden landschap?
- Hoe wordt het landschap doorvertaald in de stedelijke groenblauwe structuren?
- Hoe zijn de kernwaarden te definiëren: wat is de basis horend bij het raamwerk en de flexibele onderdelen?
- Hoe is de groene kwaliteit van Houten nog verder uit te bouwen en van betekenis te maken voor bewoners?
- Hoe de biodiversiteit te vergroten?
- Hoe kan de waterstrategie reageren op de verschillende waterlandschappen geïdentificeerd in de analyse?
- Hoe kan de waterrobuustheid vergroot worden?

Doorwaadbaar/permeabele structuur: Een doorwaadbare structuur zorgt voor een gemakkelijke relatie tussen de 2 zijden van de Rondweg op visueel niveau (openingen en vergezichten, transparantere groene buffer) en op fysiek niveau (versterkte doorvoerroutes, beter verbonden met het omliggende recreatienetwerk).

ANALYSE

ANALYSE REGIONALE SCHAAL

INTRODUCTIE

Wat is er speciaal in het landschap rondom Houten

- De relatie tussen het natuurlijke en cultuurhistorische landschap, gedurende de geschiedenis op elkaar van invloed geweest.
- De Ontwikkeling van Houten in relatie tot de transformatie van de Kromme Rijn en de samenstelling van de bodem
- Cultuurlijke structuren in het landschap (nw - zo) volgen de natuurlijke opbouw van het landschap (Stichtse lustwarande, wetering and boerderijlinten (Langbroek, Schalkwijk, Houtense, Waalse)
- Haaks daarop overlappend landschap (Nieuwe Hollandse waterlinie), in de n - z richting, welke van invloed is geweest op de ontwikkeling van het landschap alsmede op de ontwikkeling van het stedelijk gebied. (inundatievlakten, vegetatiestructuur als buffer en om lunetten en forten te maskeren.)

Groot potentieel

- Het verbeteren van de bereikbaarheid van dit landschap, specifiek de verbinding tussen recreatieve routes en Houten, dit zowel voor wandelen als voor fietsen.
- Het gebruik van de sterke structuur en identiteit van het landschap om de toekomstige ontwikkelingen vorm te geven
- Het zichtbaar maken van de veelal onzichtbare historische structuren

Een aantal thematische kaarten volgt. De informatie op deze kaarten is afkomstig uit het GIS-systeem van de provincie Utrecht. Ze geven een beeld van de feitelijke situatie van het Kromme Rijn landschap en het Waterlinie-landschap op dit moment.

ANALYSE REGIONALE SCHAAL
KROMME RIJNLANDSCHAP

WATER

Het gebied wordt gedomineerd door de meanderende rivier. Opvallend is het verschil tussen het intensieve patroon van parallelle sloten in de kommen van Langbroek en Schalkwijk en de drogere zone ten zuiden van de Kromme Rijn. Binnen deze drogere zone zijn oude rivierlopen te herkennen en nattere gebiedjes met parallelle sloten. De stroomrug van Nederrijn/Lek is eveneens droger, maar meer dooraderd met sloten dan de zone van de Kromme Rijn. De Utrechtse kommen Langbroek en Schalkwijk hebben een veel regelmatiger slotenpatroon dan de Gelderse kommen. Niet zichtbaar op de kaart, maar wel van grote invloed op de waterhuishouding en botanische rijkdom van het gebied is het voedselarme kwelwater dat aan de voet van de Utrechtse Heuvelrug aan het oppervlak komt.

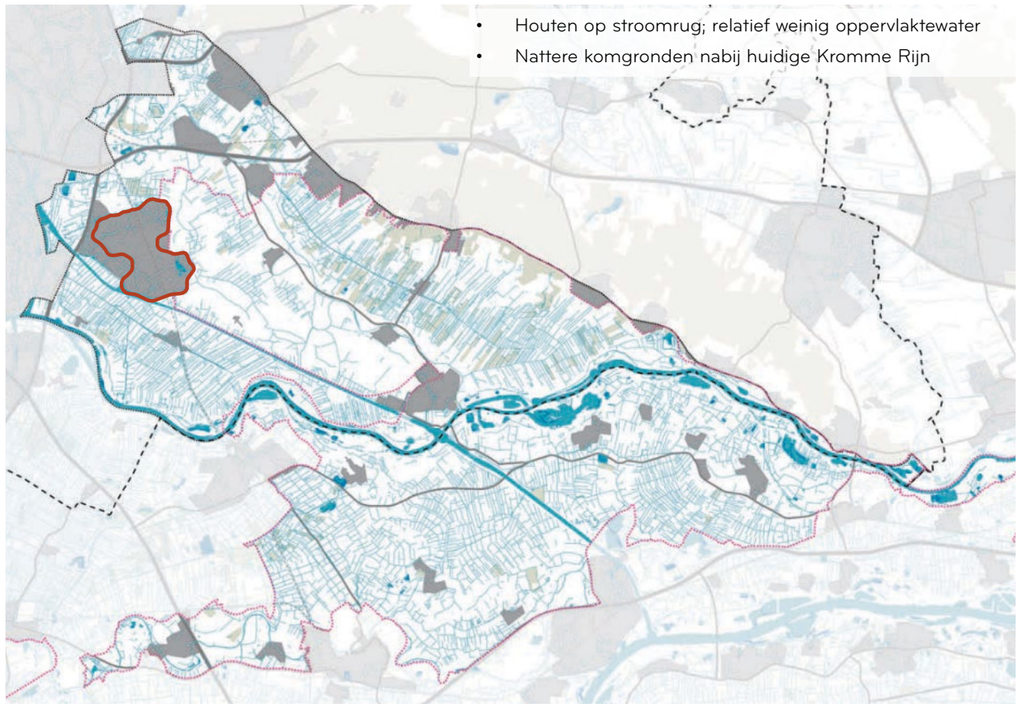

watergangen
watergangen
bosgebied
bebouwingskern/ rode contour
hoofdontsluiting

grens Nationaal Landschap Rivierengebied
grens katern Rivierengebied
grens provincie Utrecht

HISTORISCHE ONTWIKKELING

De opbouw van oeverwallen in het Kromme Rijngebied begon ruim zesduizend jaar geleden. Bij Werkhoven en bij Houten liggen de werkhovense en houtense stroomrug: hogere gronden die zijn afgezet door voorlopers van de Kromme Rijn. De Kromme Rijn zelf werd zo'n drieduizend jaar geleden actief en ontwikkelde zich tot de belangrijkste tak van de Rijn. Bij Utrecht vertakte de stroom zich in de huidige Oude Rijn en de Vecht. de Lek takte bij Wijk bij Duurstede van de Rijn af en werd in de vroege middeleeuwen steeds belangrijker.

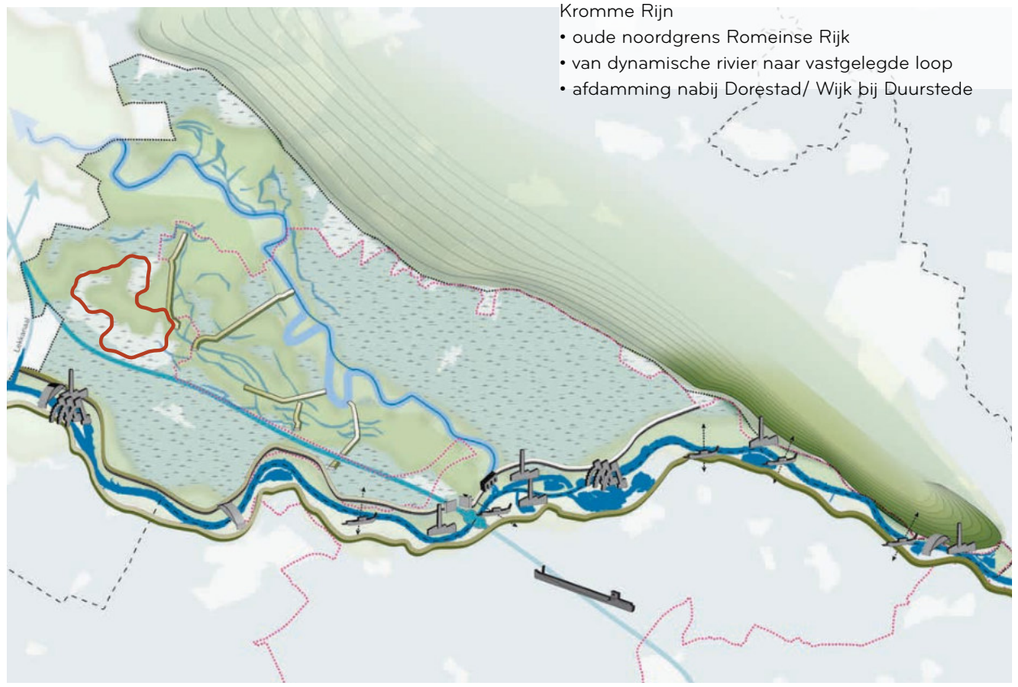

binnenvaart
pontveren
steenfabriek
sluis
dam
stuwsluis
brug

dwarsdijk
rivierdijk
oorspronkelijke loop Kr. Rijn
huidige loop Kr. Rijn
Amsterdam Rijnkanaal
Lek

restgeulen
stroomrug
heuvelrug
nat laaggelegen gebied

grens Nationaal Landschap Rivierengebied
grens katern Rivierengebied

ANALYSE REGIONALE SCHAAL
KROMME RIJNLANDSCHAP

INFRASTRUCTUUR

Grootschalige infrastructuur concentreert zich in het westelijke deel rond Utrecht en gaat verder buiten het gebied om. De belangrijkste wegen in het Utrechtse rivierengebied lopen vrijwel allemaal zuidoost-noordwest, min of meer parallel aan de stuwwal en Kromme Rijn. Ten zuiden van de Nederrijn/ Lek lopen de wegen meer parallel aan de grote rivier. Het Utrechtse deel is minder dooraderd met wegen dan het Gelderse. Slechts op enkele punten zijn er verbindingen over de Nederrijn/Lek.

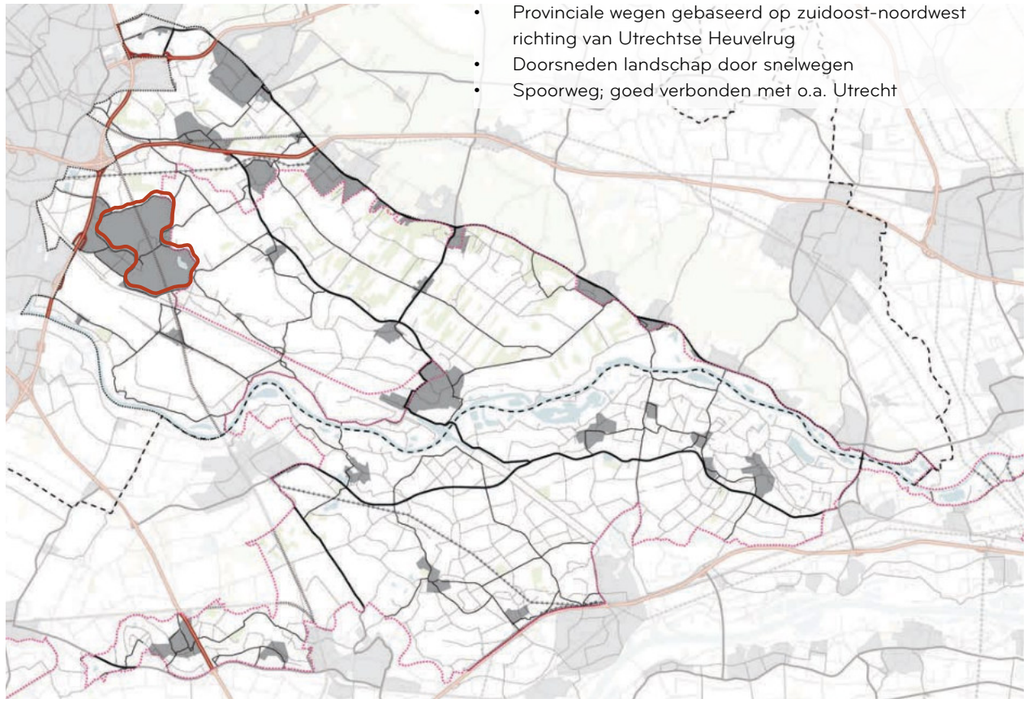

- Provinciale wegen gebaseerd op zuidoost-noordwest richting van Utrechtse Heuvelrug
- Doorsneden landschap door snelwegen
- Spoorweg; goed verbonden met o.a. Utrecht

snelweg
provinciale weg
lokale weg
hoogspanningslijn
spoorllijn
bosgebied
bebouwingskern/ rode contour

grens Nationaal Landschap Rivierengebied
grens katern Rivierengebied
grens provincie Utrecht

BODEM

Het verschil tussen stuwwal en rivierklei springt het meest in het oog.
Binnen de gebieden met rivierklei is aan de kleurverschillen het slingerende verloop van oude rivierstromen te herkennen. de grote kom van Langbroek, tussen heuvelrug en Kromme Rijn is duidelijk te zien, evenals parallel daaraan de brede Houtense stroomrug. De noordelijk van Houten gelegen gebieden met zware klei lijken een vervolg te zijn van de kom van Langbroek, daarvan afgesneden door smallere stroomruggen; zones met lichtere zavel. De kom van Schalkwijk wordt eveneens doorsneden. Tussen Bunnik, Zeist en Utrecht zijn enkele oude rivierarmen duidelijk zichtbaar.

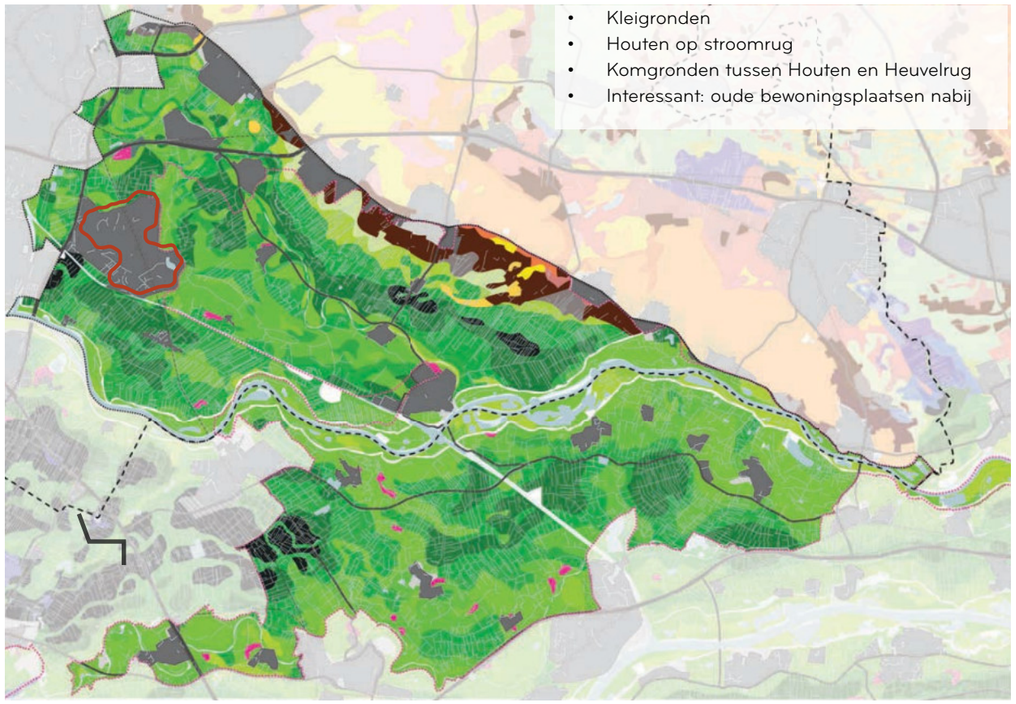

- Kleigronden
- Houten op stroomrug
- Komgronden tussen Houten en Heuvelrug
- Interessant: oude bewoningsplaatsen nabij

kleigronden

enkeerdgronden

stuifzandgronden
oude bewoningsplaatsen
bebouwingskern/ rode contour
water
hoofdontsluiting
grens Nationaal Landschap Rivierengebied
grens katern Rivierengebied
grens provincie Utrecht

ANALYSE REGIONALE SCHAAL

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

VERDEDIGINGSSYSTEEM

De verdedigingslinie en het inudatiegebied werd gebruikt om de oostelijke en zuidelijke grens van Holland, met daarin de belangrijkste Nederlandse steden te verdedigen.
De verdedigingslinie is 85 kilometer lang en 3 tot 5 kilometer breed en bevat 46 forten. De verdedigingslinie strekte zich uit van het eiland Pampus in de Zuiderzee tot aan de Biesbosch. Bovendien bestaat de lijn uit de vijf vestingsteden Muiden, Weesp, Naarden, Gorinchem en Woudrichem.

In de nota Ruimte van de ministerie van VROM zijn de kernkwaliteiten voor de verschillende Nationale Landschappen benoemd. Elke provincie heeft de opdracht gekregen deze kernkwaliteiten voor haar Nationale Landschappen nader uit te werken. De provincie Utrecht heeft de kwaliteiten voor de Nieuwe Hollandse Waterlinie (NHW) en Stelling van Amsterdam (SvA) één-op-één overgenomen. Mede hierdoor is de Nieuwe Hollandse Waterlinie genomineerd als werelderfgoed.

De Nota Ruimte benoemt drie kernkwaliteiten voor the NHW:

1. **Samenhangend stelsel van forten, dijken, kanalen en inundatiekommen.**
2. **Groen en overwegend rustig karakter**
3. **Openheid**

ANALYSE REGIONALE SCHAAL

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

WATER

- Noordelijke deel; veen, laag, veel water
- Zuidelijke deel: klein, hoger, water in onregelmatig blokpatroon gekoppeld aan rechte weteringen

watergangen
watergangen
bebouwing
hoofdontsluiting
grens nationaal landschap NHW
grens nationaal landschap SvA
grens provincie Utrecht

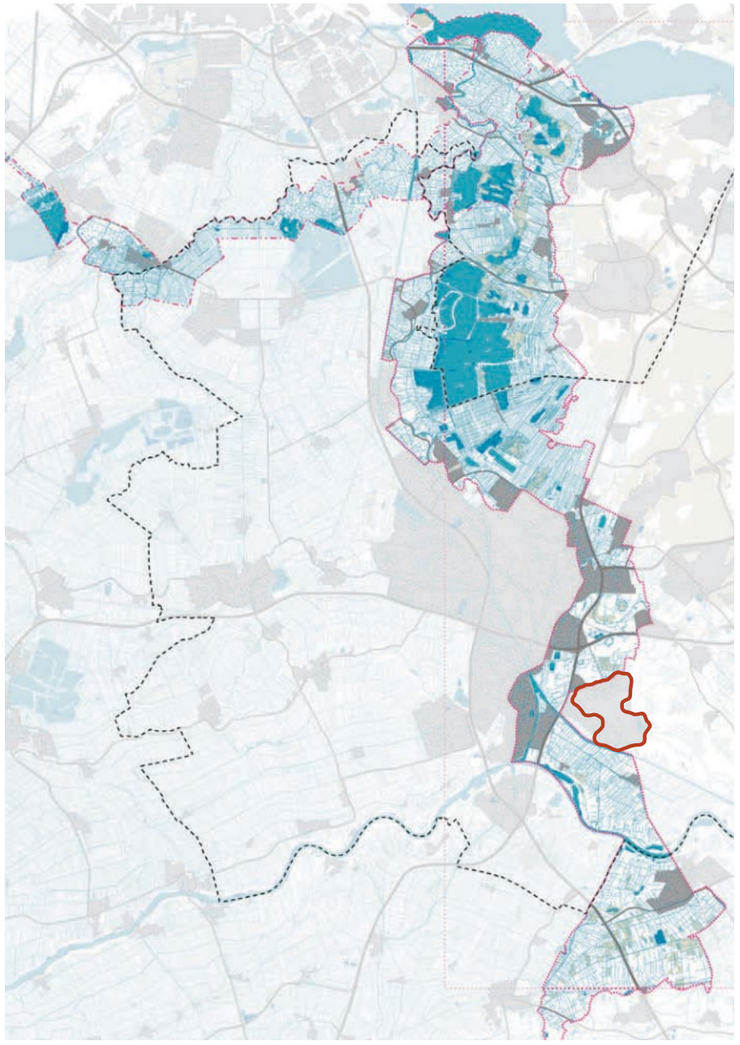

Opvallend zijn de uitgestrekte veenplassen en de vele sloten in de natte veengronden ten noorden van de stad Utrecht. Er is een sterke overeenkomst tussen het sloten- en verkavelingspatroon. In het veen(weide)gebied lopen de sloten parallel en op korte afstand van elkaar. De orthogonale en rationele opzet van de droogmakerijen is duidelijk herkenbaar in de waterstructuur. Het rivierengebied vertoont een onregelmatig blokpatroon van sloten rondom een lange rechte wetering.

BODEM

- Veen
- Oude stroomruggen (klei)
- Grote rivieren (klei)

veengronden
kleigronden
zandgronden
oude bewoningsplaatsen
bebouwingskern/ rode contour
water
hoofdontsluiting
grens nationaal landschap NHW
grens nationaal landschap SvA
grens provincie Utrecht

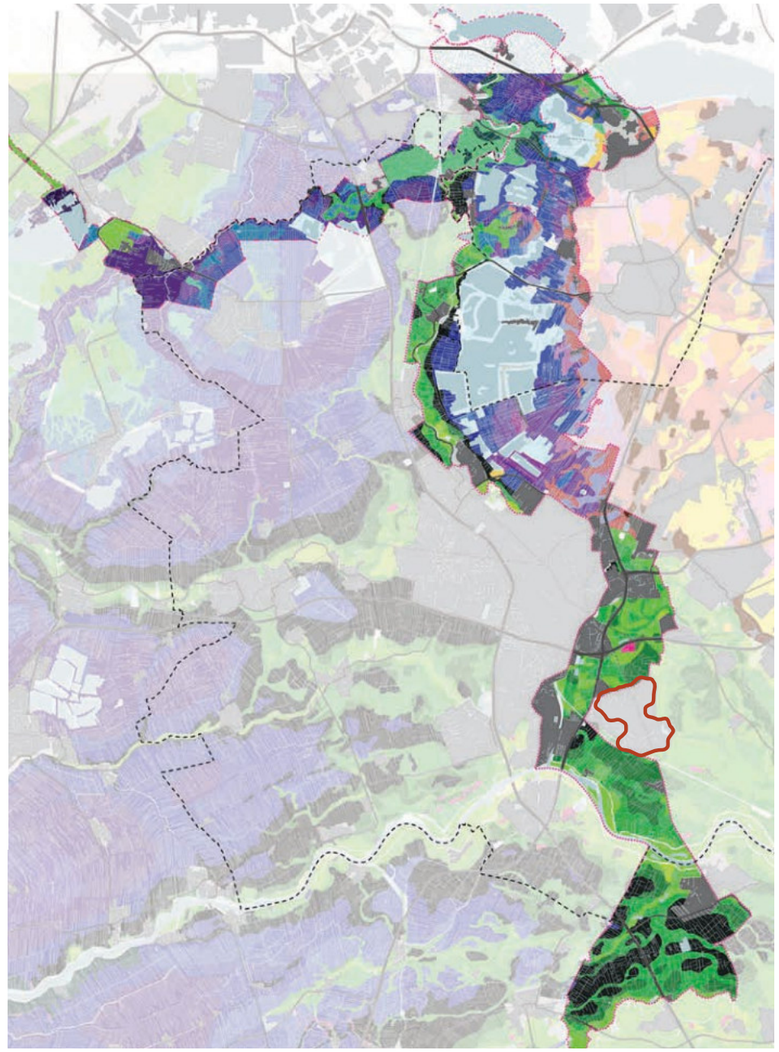

Ook op de bodemkaart zien we een tweedeling met het omslagpunt ter hoogte van Utrecht. Het zuidelijke deel rond de rivieren kenmerkt zich door zavelige gronden (groen) rond de rivieren. Ten noorden zien we een verloop van zavelige gronden langs de vecht naar veengrond van de polders (paars en blauw) en in het oosten door naar de zandgronden (rood) van de Utrechtse Heuvelrug.

ANALYSE REGIONALE SCHAAL

NIEUWE HOLLANDSE WATERLINIE

INFRASTRUCTUUR OP DE ACCESSEN

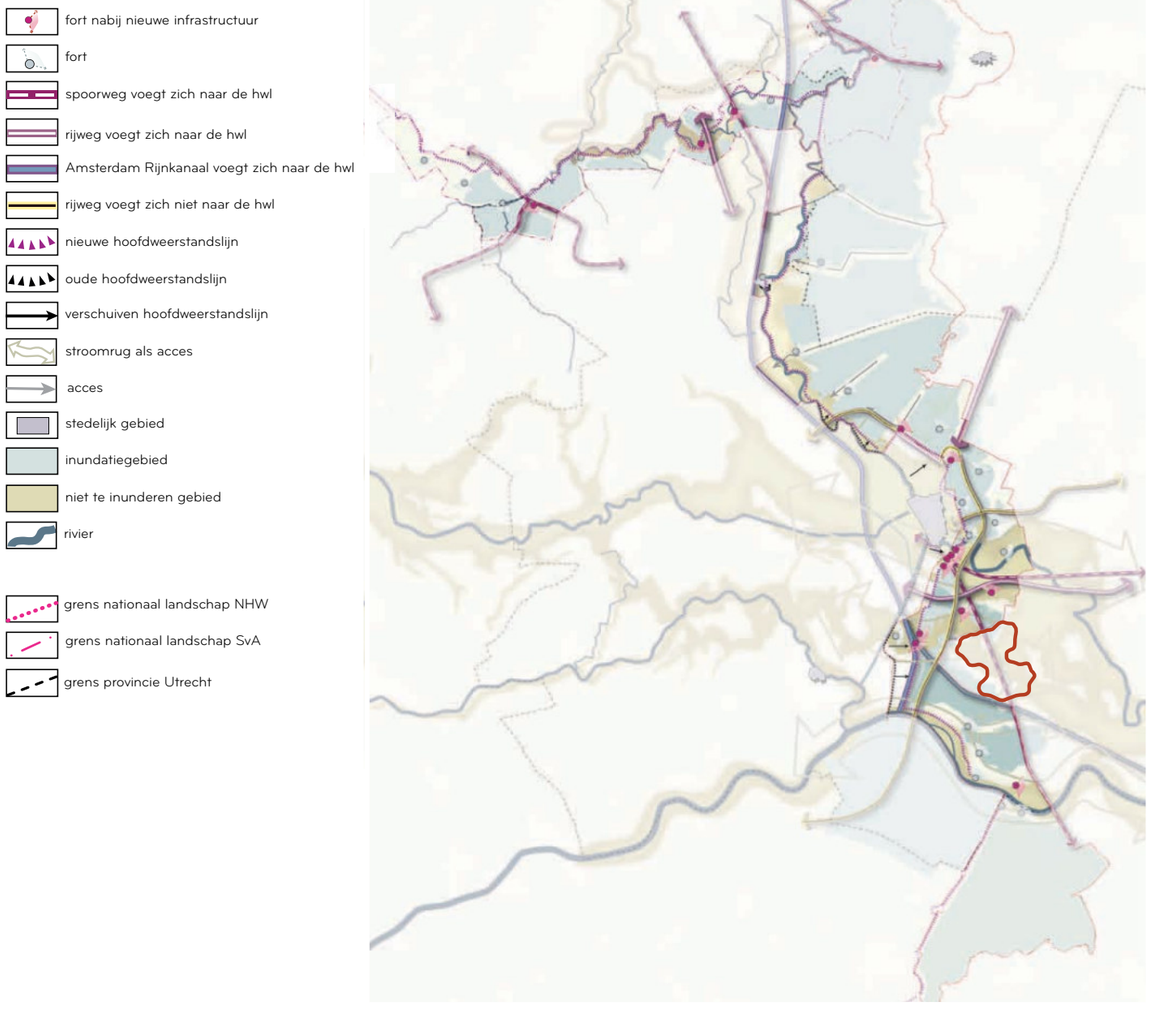

Accessen sturen de ontsluiting gebied op verschillende manieren:

- waterlinie als sturend element in ontwikkeling infrastructuur
- toevoeging nieuwe infrastructuur los van het landschap pas ná vrijstelling van de Linie

GESTUURDE VERSTEDELIJKING

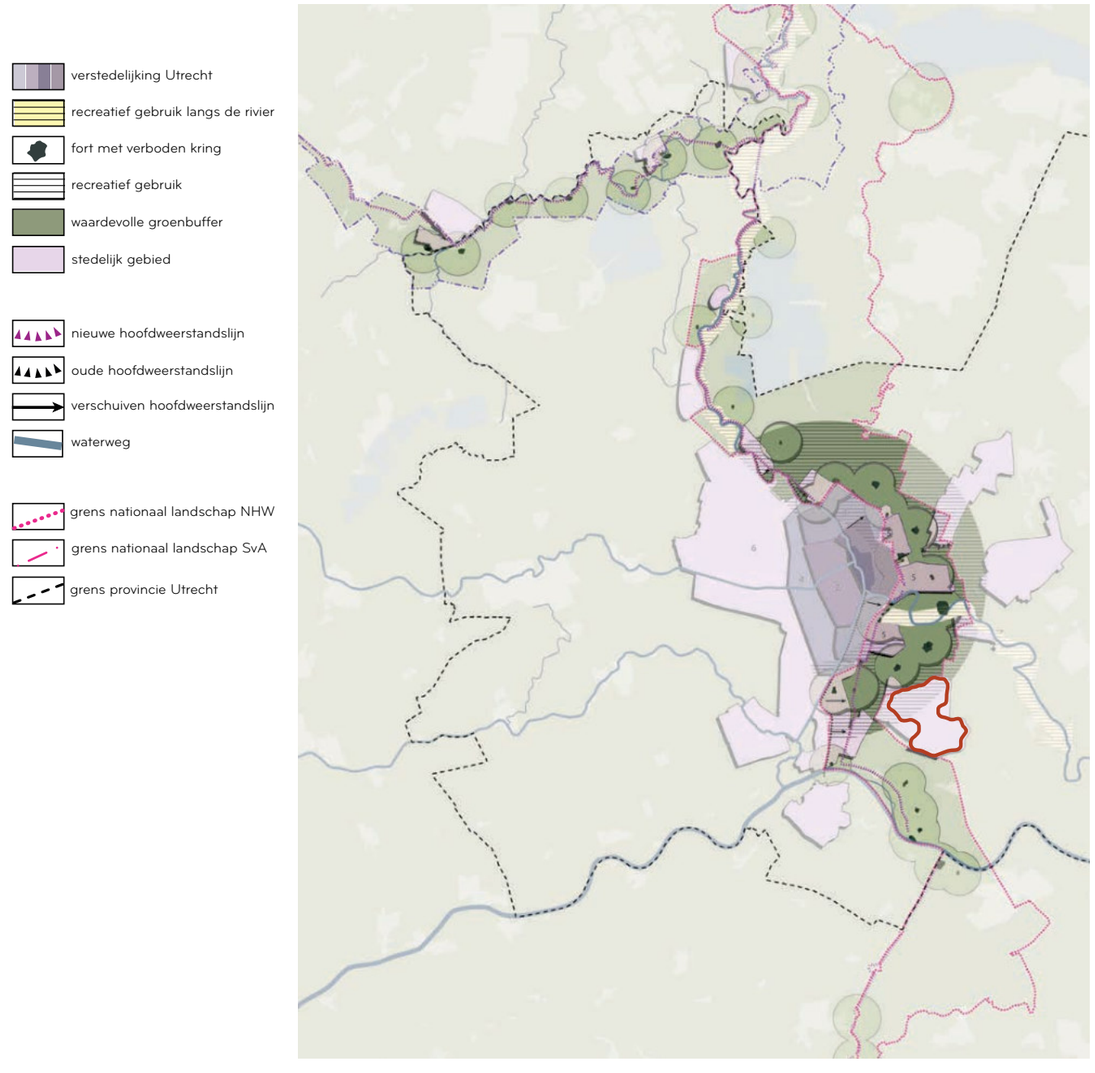

Accessen sturen de ontwikkeling gebied op verschillende manieren:

- strenge beperkingen in ontwikkeling dorpen en steden
- waterlinie als sturend element in ontwikkeling
- recreatief gebruik is hieraan gekoppeld
- natuurontwikkeling is hieraan gekoppeld

ANALYSE REGIONALE SCHAAL

KWALITEITEN EN KANSEN

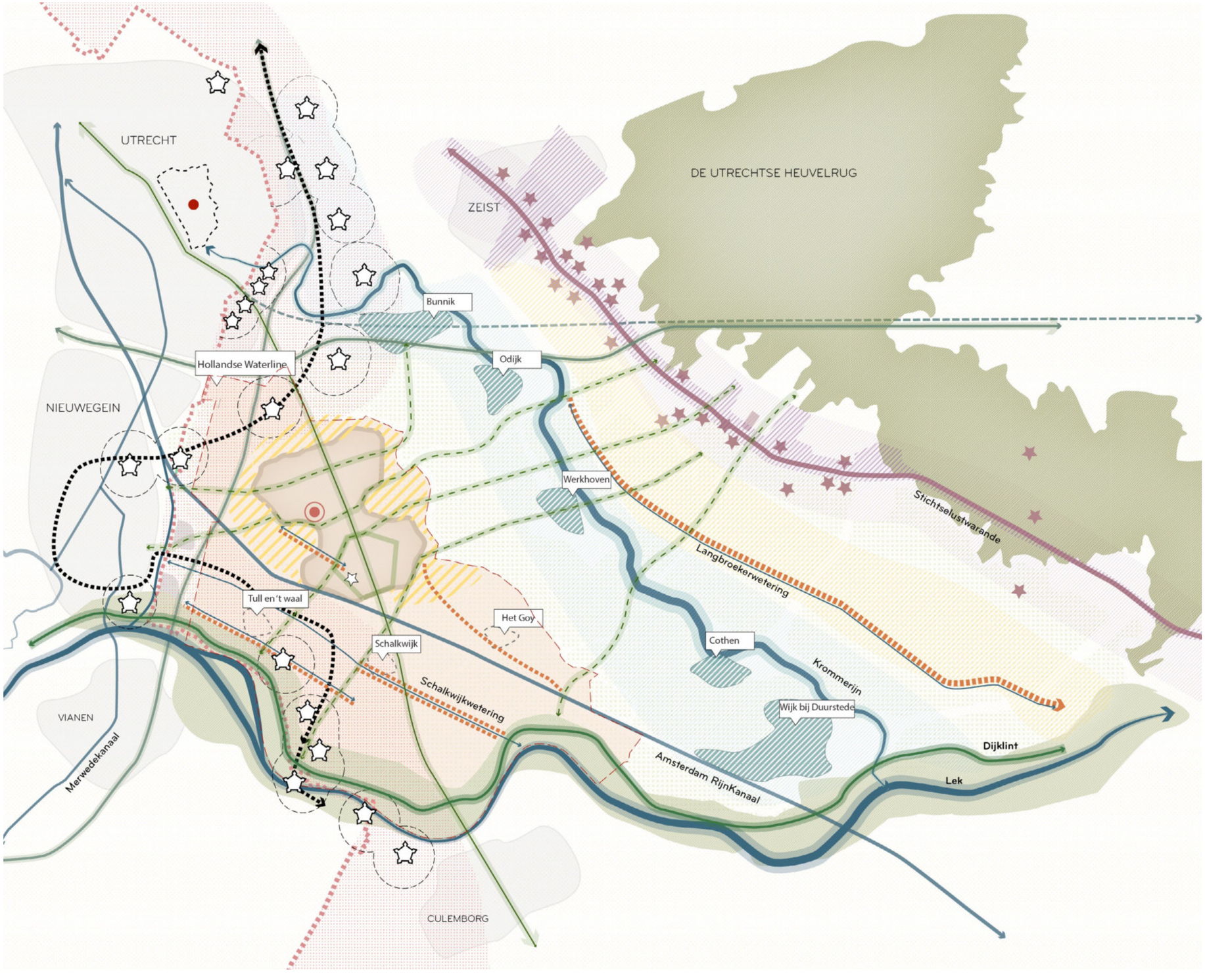

Gebieden met hoge ecologische waarde
Utrechtse Heuvelrug
Landschap Rivier Lek

Historische elementen met recreatief potentieel
Nieuwe Hollandse Waterlinie (forten, militaire objecten, inundatievelden)
Stichtse Lustwarande
Langbroekerwetering met beplantingspatronen en landgoederen
Kromme Rijn en historische dorpen
Lint bebouwing en groene kamerstructuur (Schalkwijkse wetering, Waalse wetering, Houtense wetering)

Sterke recreatieve routes
(gekoppeld aan landschappelijke hoofdstructuren
Dijklint (Rivier Lek)
Waterliniepad
Kromme Rijnpad

Potentiele ecologische verbindingen
N-Z spoorweg
Loodrechte verbindingen op basis van historische routes (ecoduct/faunapassage)

Parklandschap
Potentieel te ontwikkelen (park)landschap en recreatieve uitloopmogelijkheden ronddom Houten

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

LANDSCHAPSTYPOLOGIEËN

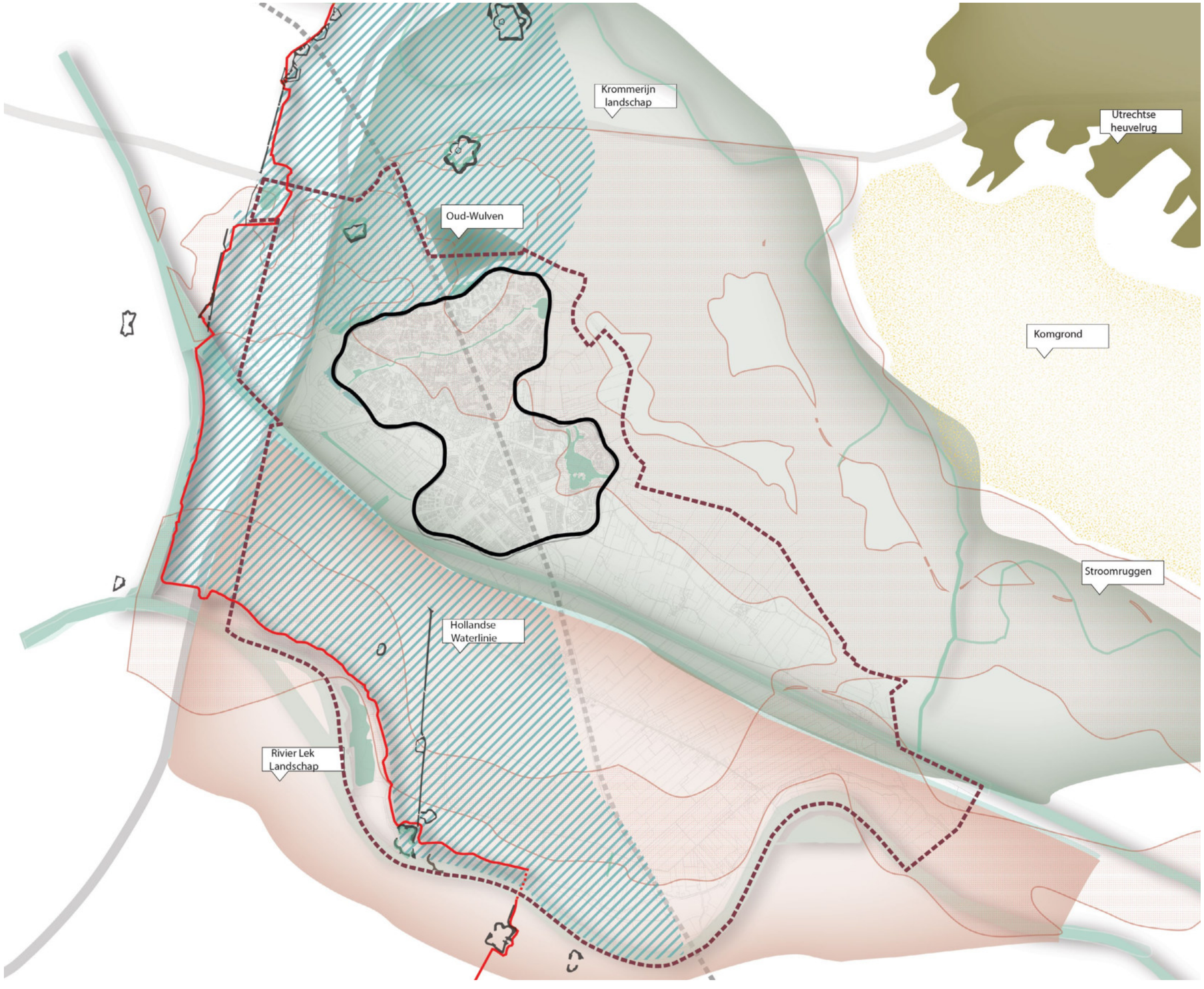

Typologieën

- Utrechtse Heuvelrug
- Kromme Rijnlandschap (komgronden, stroomruggen)
- Lek landschap
- Oud-Wulven
- Nieuwe Hollandse Waterlinie
- Waterliniepad
- Gemeentegrens

De ontwikkeling van dit gebied hangt nauw samen met de steeds veranderende, vrij meanderende, Rijn. Frequente overstromingen creëerden een patroon van zandige taluds en zware kleigrond. De oeverwallen worden al sinds de Bronstijd bewoond. De laaggelegen rivierkomgebieden konden pas worden teruggewonnen na het afdammen van de Kromme Rijn, deze zijn veelal langwerpig in verkaveling.

Houten werd gesticht op een oeverwal (zanderige bodems) in het stroomruggengebied. De oeverwal was het hoogste niveau in het landschap. Tussen Houten en de Utrechtse Heuvelrug bevinden zich de lagere rivierkomgronden (klei bodems).

Utrechtse Heuvelrug:

- geologisch het oudste landschap
- hoge ecologische, cultuurhistorische en recreatieve waarden
- uniek relief vanaf de stuwwal met bovenregionale bosgordel en fraaie overgangslandschappen en belangrijke gradienten en groene vensters op de flanken (Landschapsontwikkelingsplan, 2009_Gemeente Houten)

Kromme Rijngebied:

- afwisselend agrarisch landschap met gave cope-ontginningen van de Langbroeker Wetering en de kom van Schalwijk

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

GROEN BLAUW LANDSCHAP: GEBRUIK VAN HET LAND

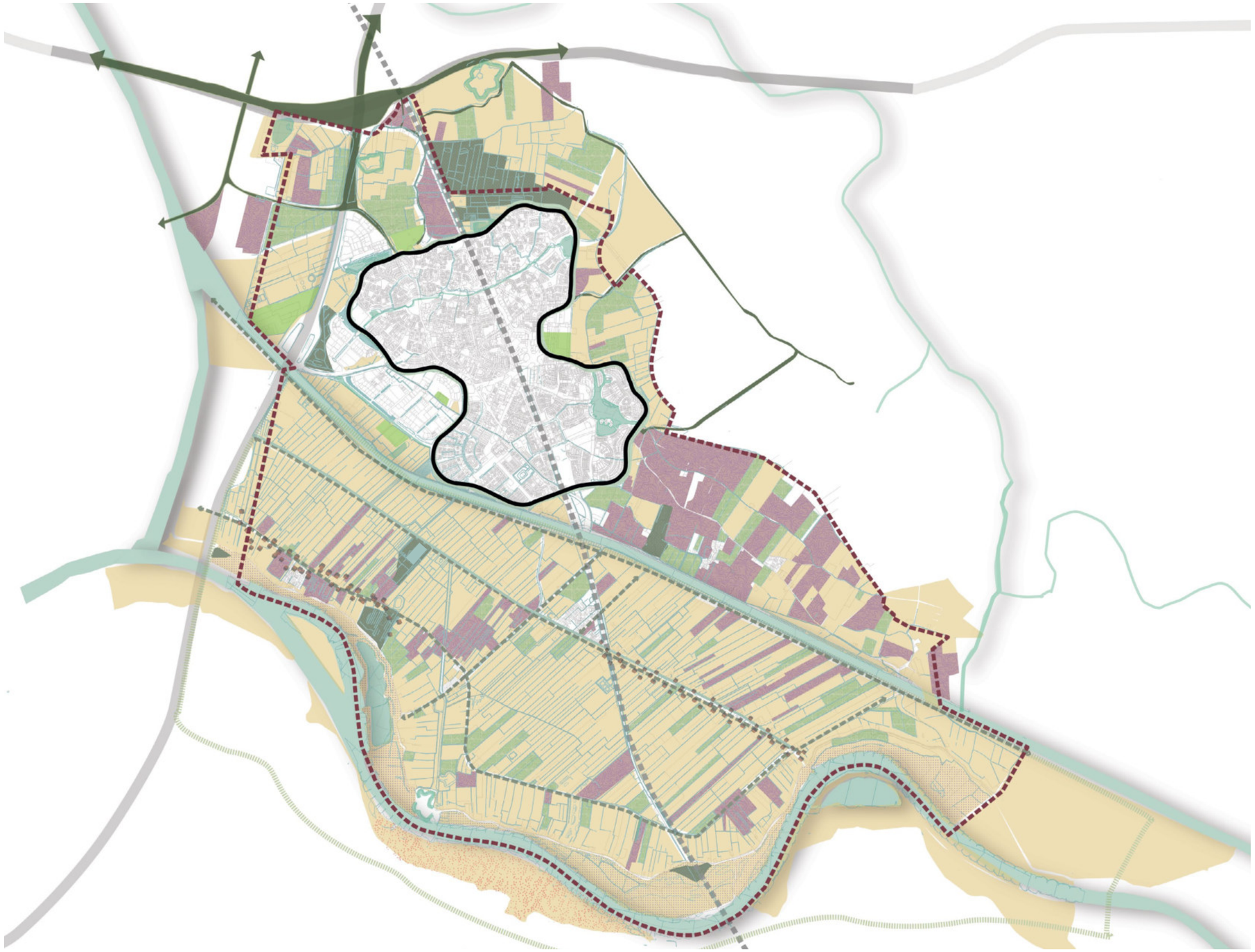

- Lineair groen langs de infrastructuur
- Recreatief groen: bos
- Recreatief groen: overig
- Fruitteelt
- Akker
- Graslandschap
- Uiterwaarden/ Rivierpark
- Natuurgebied
- Oppervlaktewater

De verschillende rivierlopen hebben een grote invloed gehad op de vruchtbaarheid van het gebied. Deze rijke sedimenten die gedurende duizenden jaren zijn afgezet bieden een goede voedingsbodem voor de alom aanwezige fruitteelt.
De komgronden ten noorden van het Amsterdam-Rijnkanaal zijn relatief droog en hebben daarmee een grote schaal. Ten zuiden van het kanaal zijn deze beduidend natter. Dit levert een kleinschaliger en opener landschap op met veelal grazige vegetaties. De bebouwingslinten zijn hierin goed herkenbaar.

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

TOPOGRAFIE

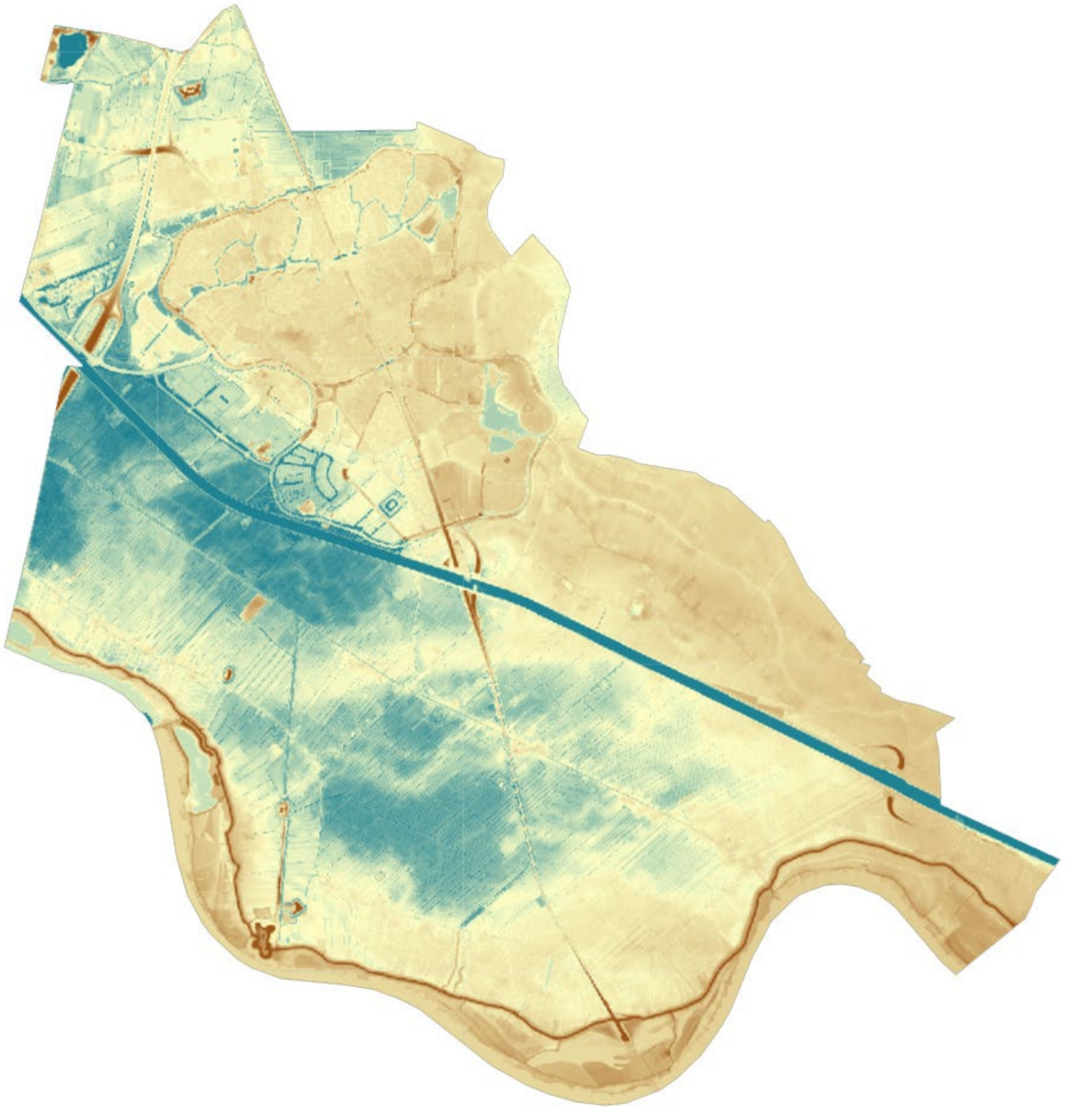

De stroomrug waarop Houten oorspronkelijk is gebouwd is een afzetting van een oude loop van de Kromme Rijn. De relatief grove sedimentatiedelen zijn minder ingeklonken dan de klei van de komgronden in het zuiden. Dit heeft invloed op de hoogte van het landschap en hiermee op de waterhuishouding en uitstraling ervan.

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

HISTORISCH LANDSCHAP

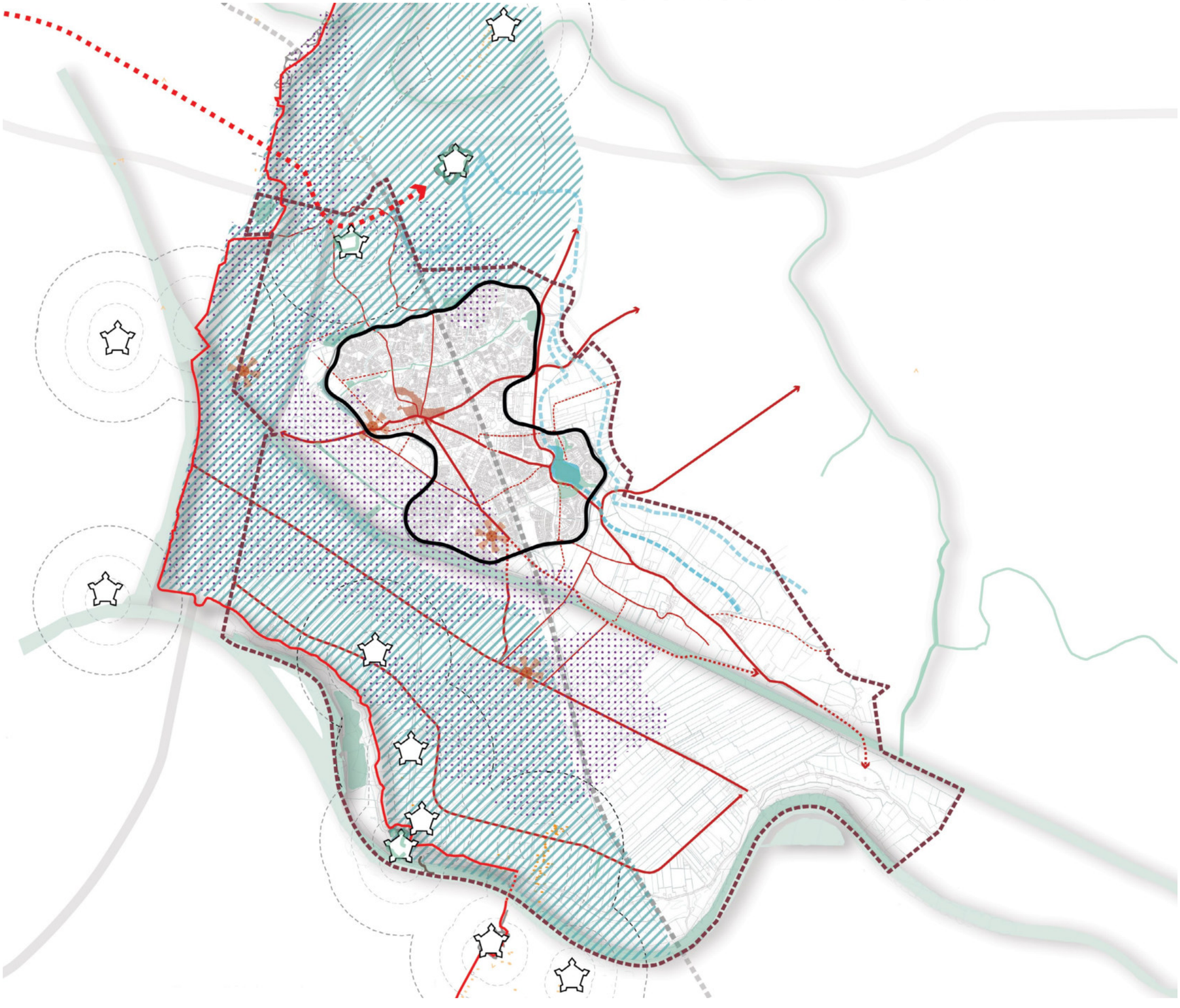

- Hollandse Waterlinie
- Inundatievelden
- Forten
- Militaire objecten (bunkers)
- Kastelen/monumenten
- Romeinse Limes
- Historische routes
- Historische routes (1885) / Aanwezig (Loerikseweg, Odijkseweg)
- Kromme Rijn

- Het Kromme Rijnlandschap is voortdurend veranderd gedurende de jaren. Hierdoor is een raamwerk van historische routes ontstaan.
- Deze water-dynamiek heeft ook het agrarische landschap gevormd. - veenweiden, polderlandschappen definiëren het type landbouw wat er momenteel mogelijk is.
- NHW - inundatievelden en de reeks van forten - signficante recreatieve waarde
- De slagaders van het landschap - recreatief interessant :

- de Amersfoortse straatweg
- de landgoederen en buitens van de Stichtse Lustwarande langs de Romeinse Via Regia
- de ridderhofsteden en landgoederen langs de Langbroekerwetering
- de Limes
- de rivier de Kromme Rijn
- het Amsterdam Rijnkanaal
- de Lekdijk en Lek

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

KWALITEITEN EN KANSEN

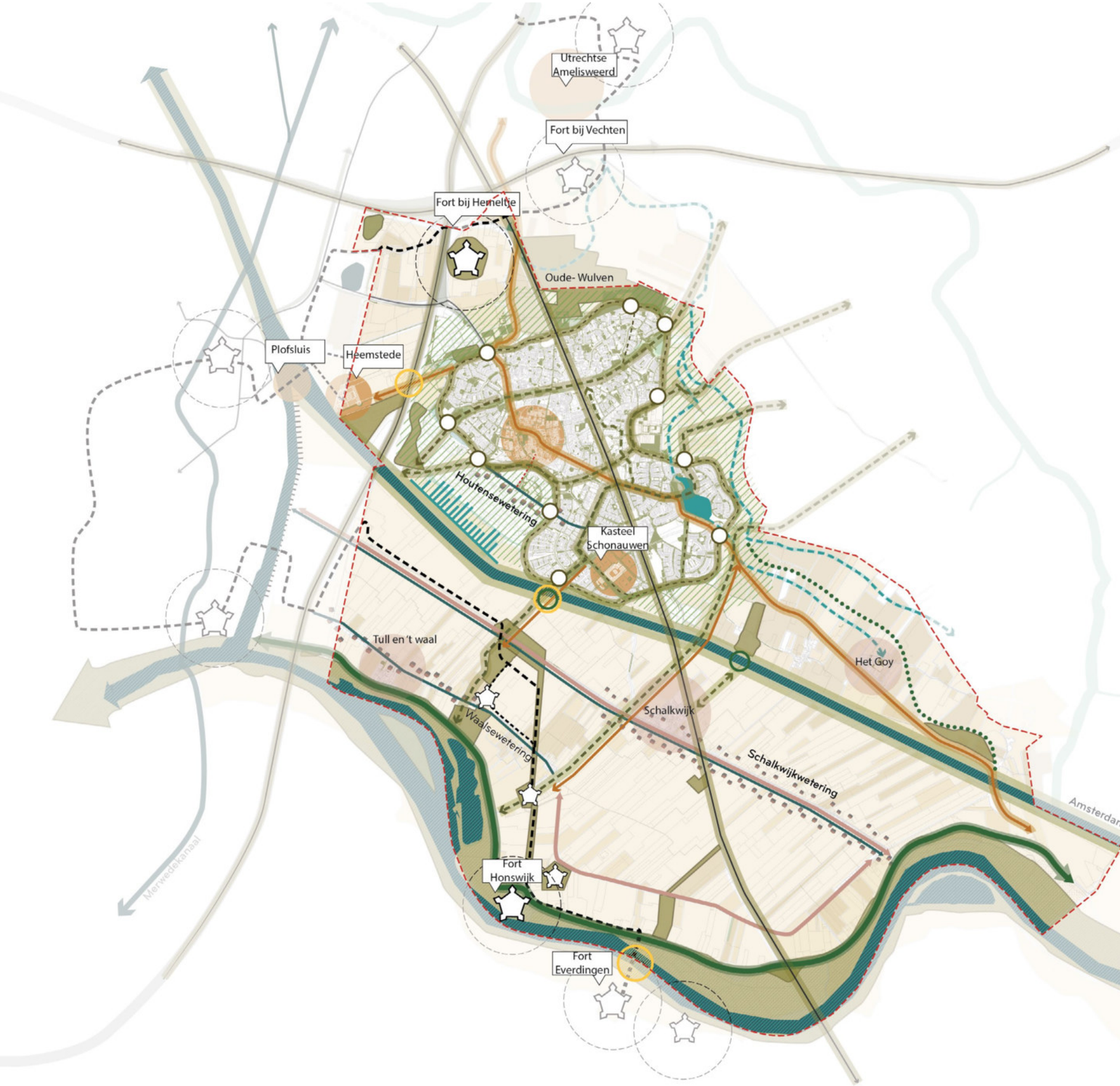

Kansen:

- Maak de onzichtbare **historische laag** zichtbaar (historische routes en Oude Krommerijn) en gebruik deze om de nieuwe ontwikkelingen te structureren
- Verbind het interne netwerk met **de ruimere recreatieve routes** (route Waterliniepad, Krommerijnpad, LAW, LF-routes en Lek)
- Definieer **ecologische verbindingen** (divers lineair groen) naar de belangrijkste ecologische gebieden en verbind deze met het interne groene raamwerk van Houten
- Markeer de **toegangspunten** naar het gebied

Gebieden met een hoge ecologische waarde
- Rivier Lek landschap
- Oud-Wulven

Historische corridors en elementen
- Nieuwe Hollandse waterlinie (forten + bunkers + inundatievlakte)
- Utrechts Amelisweerd
- Kasteel Heemstede
- Oude dorp Houten
- Kasteel Schonauwen
- Lintbebouwing en groene kamerstructuur

Sterke recreatieve routes (o.a.)
- Dijklint (Rivier Lek)
- Waterliniepad

Potentiële ecologische verbindingen
- N-Z spoorweg
- Loodrechte verbindingen op basis van historische routes (ecoduct/fauna-passage)
- Ecologische verbinding- bomenrij
- Fauna uittreedplaats

Recreatieve routes om te versterken
- Hollandse waterlinie en forten
- Historische route door Houten

Potentiële recreatieve groengebieden

Potentiële bruggen

Toegang via de rondweg te versterken

Belangrijke waterstructuur

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

DOORLAATBAARHEID VAN DE RONDWEG (UIT - IN)

Met betrekking tot de bereikbaarheid van houten via de Rondweg zijn er drie hoofdprincipes gedefinieerd:

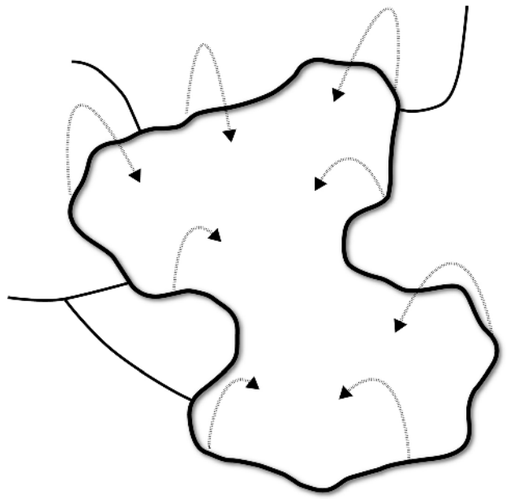

1. De entrees van voertuigen vanaf de rondweg zijn altijd indirect.

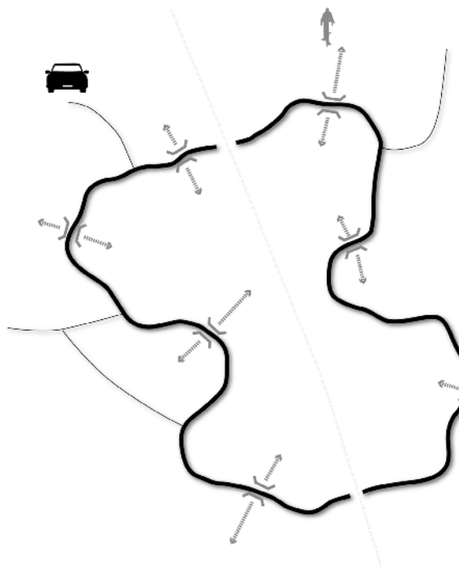

2. langzaamverkeers entrees (fiets) en gemotoriseerd verkeer (auto) zijn altijd gescheiden van elkaar.

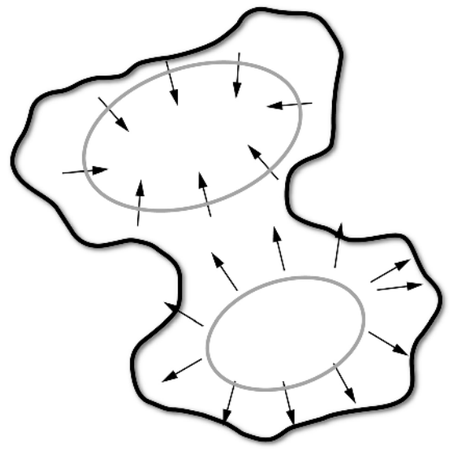

3. De groeikern van Houten is meer introvert dan de groeikern van Houten-Vinex (zuid)

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

DOORLAATBAARHEID VAN DE RONDWEG (UIT - IN)

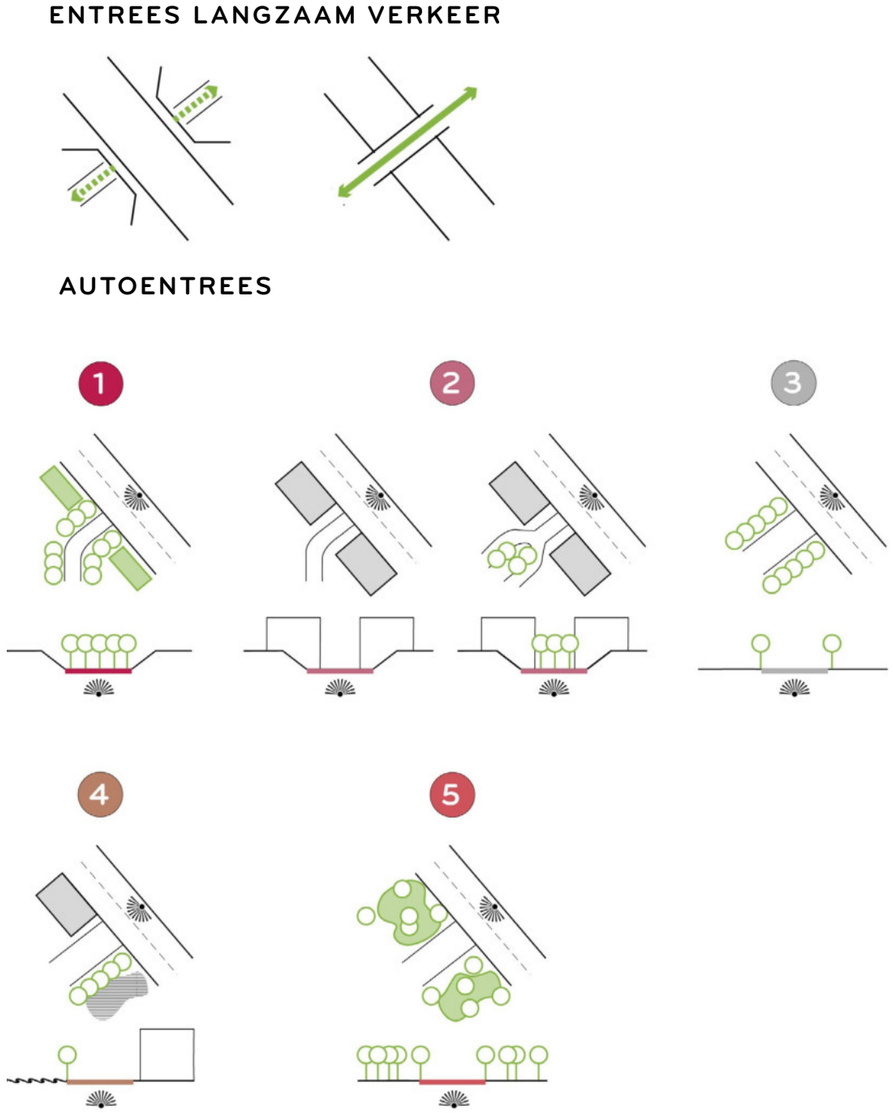

ANALYSE GEMEENTELIJKE SCHAAL

DOORLAATBAARHEID VAN DE RONDWEG (IN - UIT)

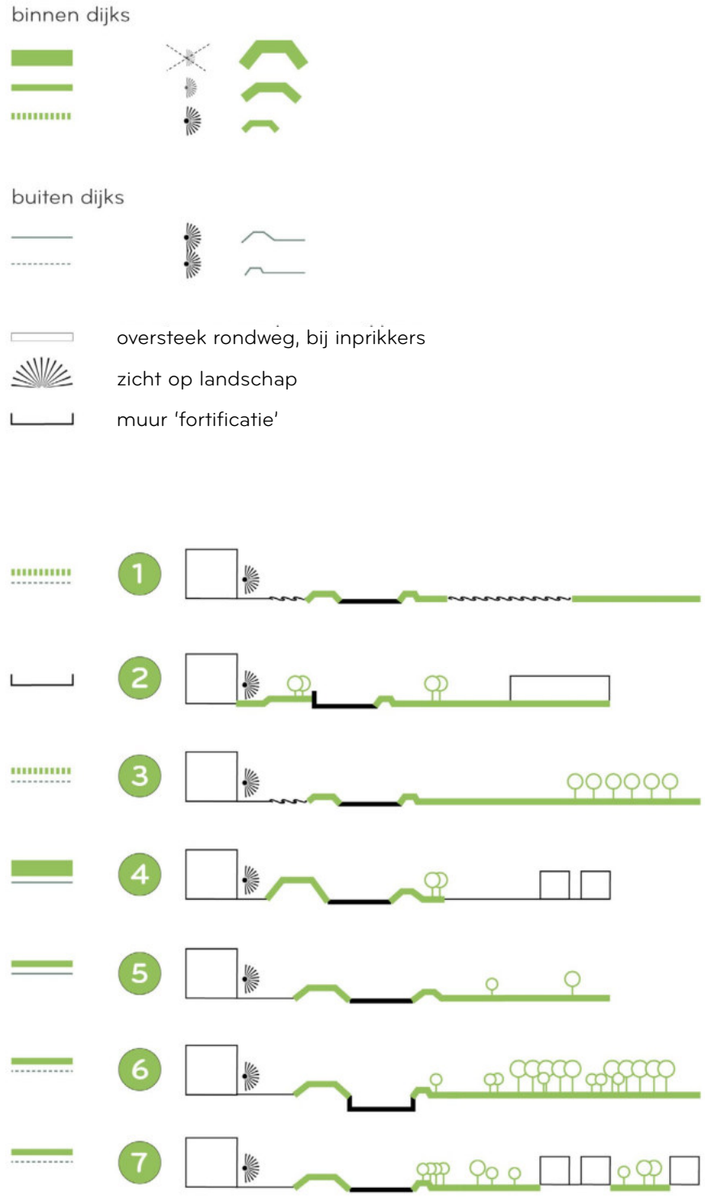

ANALYSE KERN HOUTEN

LANDSCHAP VERSUS STEDELIJKE STRUCTUUR

TYPE LANDSCHAP →	SFEER	STEDELIJKE STRUCTUUR	GROENTYPOLOGIËN	BEPLANTINGSTYPEN
'TUIN STAD' TYPOLOGIE		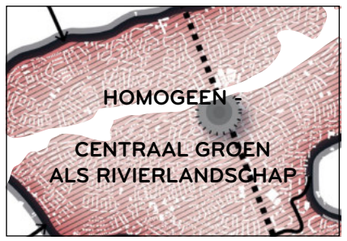	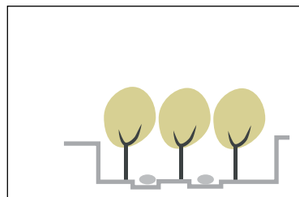	MIX VAN WATERMINNENDE BOMEN: POPULUS SP. SALIX SP. ALNUS SP.
KROMME RIJN			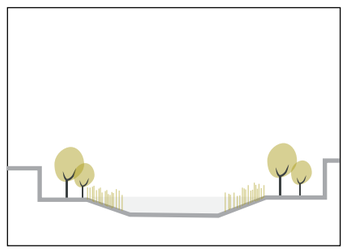	INHEEMSE BOMEN : SALIX SP. POPULUS SP. PHRAGMITES A.
POLDER			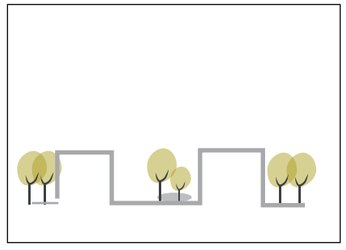	ICONISCHE BOMEN IN FORMELE COMPOSITIE: ACER SACCHARINUM ACER PLATANOIDES PLATANUS X HYBRIDA, SALIX ALBA TILIA SP.
BOOMGAARDEN			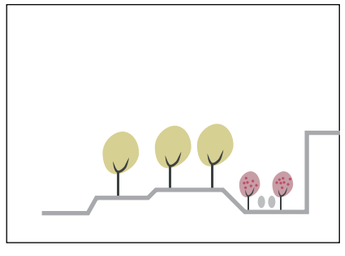	FRUITBOMEN: PYRUS SP. MALUS SP. JUGLANS REGIA PRUNUS SP. + TILIA X EUROPEA

ANALYSE KERN HOUTEN

HISTORISCHE LAGEN

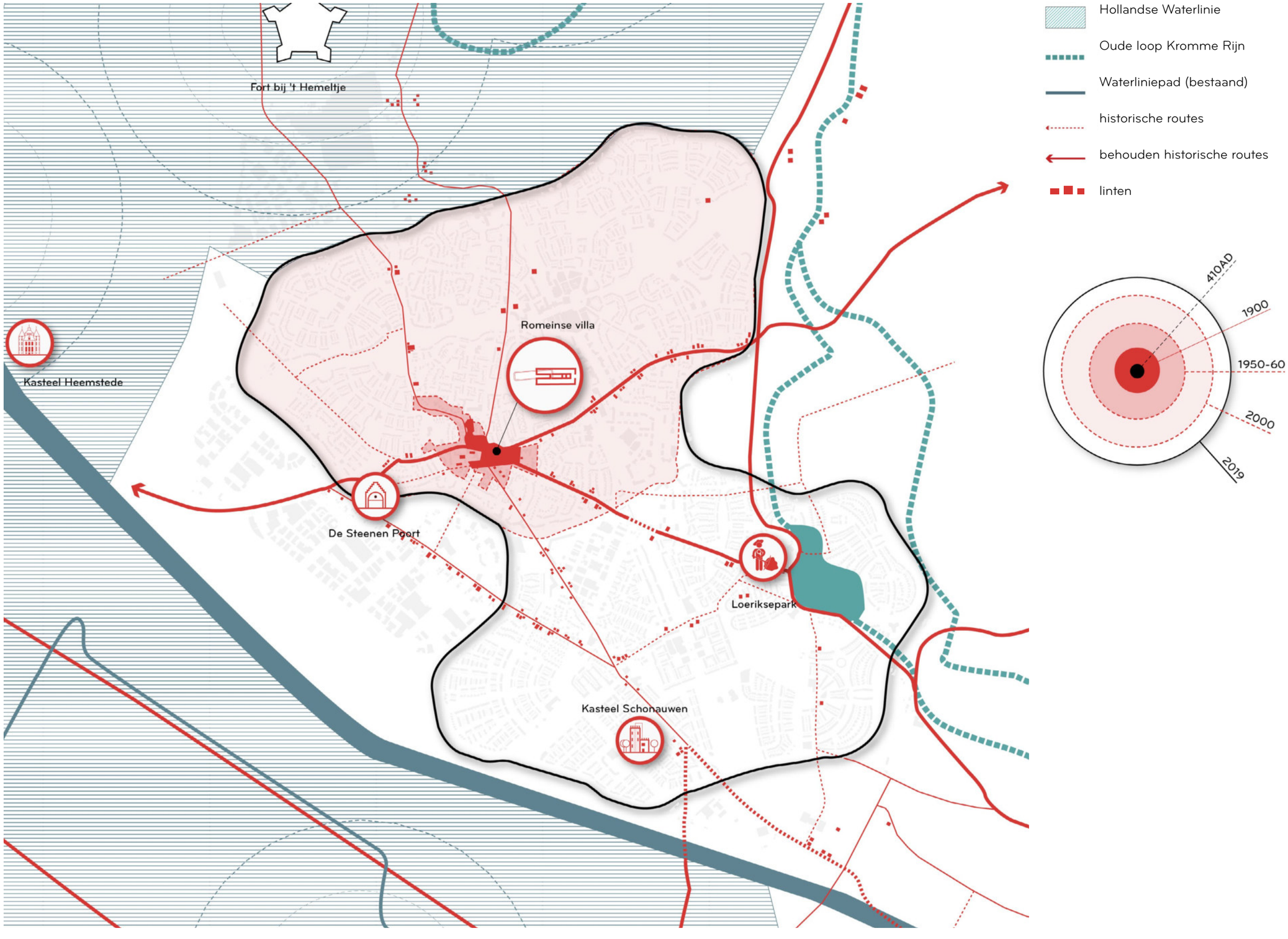

ANALYSE KERN HOUTEN

GROENSTRUCTUUR

1. Groene buffer (Rondweg)
2. Stad Park (Centrale Groen+ 4 parken)
3. Vijfwal
4. Rietplas
5. Buurtparken
6. Overig openbaar groen
7. Prive groen
8. Ontbrekende schakel

Opmerkingen

- De groene structuur was een sterke troef tijdens de stedelijke ontwikkeling van de stad om de verschillende benadering tussen het noordelijke en zuidelijke deel uit te drukken, wat betreft het stedelijk karakter en manier van leven.

Groeikern

- Het belangrijkste structurele element is de Centrale Groene Verbinding, voorzien van een lineair waterelement. Het bevat een reeks parken (Imkerpark, Kooikerspark, Imkersplas, Kooikersplas). Vegetatie en profiel van de Centrale Groene Verbinding zijn geïnspireerd op de sfeer van het rivierlandschap.
- De buurtparken functioneren als recreatieve bestemmingen op buurtniveau
- Overheersing van ruime privétuinen, landelijke sfeer met weelderige vegetatie.

Vinex

- Het belangrijkste structurele element is de Vijfwal, dat dient als een groene wandelpromenade die de buurtparken met elkaar verbindt. De vijfhoekige structuur, geïnspireerd door het kasteel, definieert het onderscheid tussen de binnenste en buitenste gebieden.
- De Rietplas weerspiegelt het landschap van de Kromme Rijn en fungeert als de belangrijkste recreatieve bestemming
- Vergeleken met de Groeikern heeft het Vinex-gebied een hogere dichtheid in boomsoorten.

ANALYSE KERN HOUTEN

GEBRUIK VAN GROEN

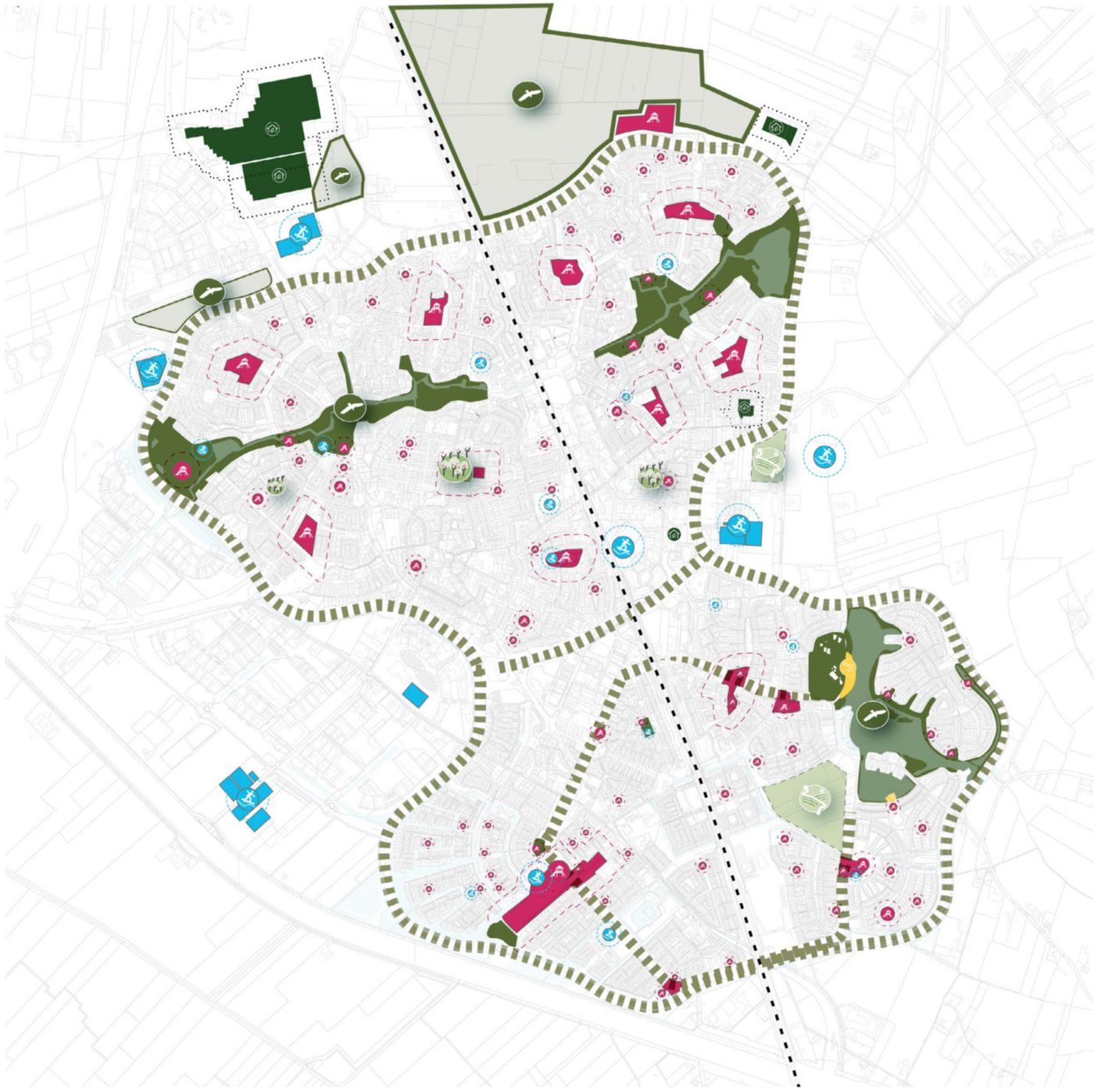

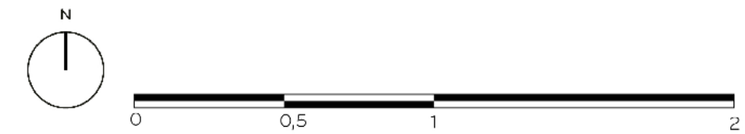

- Groene buffer
- Fruitteelt
- Landbouwgebied
- Kassen
- Stadsgroen
- Buurtparken met speelelementen
- Kleine buurtspeeltuinen
- Groene sportfaciliteiten
- Kleine buurt sportfaciliteiten
- Strand

Opmerkingen

- De Groeikern heeft een homogene verdeling van spel- en sportuitrusting door het hele openbare domein. Vinex toont een gecentreerd model, waarbij de speelelementen meer geconcentreerd zijn in de buurtparken.

ANALYSE KERN HOUTEN

GROENE ATMOSFEREN

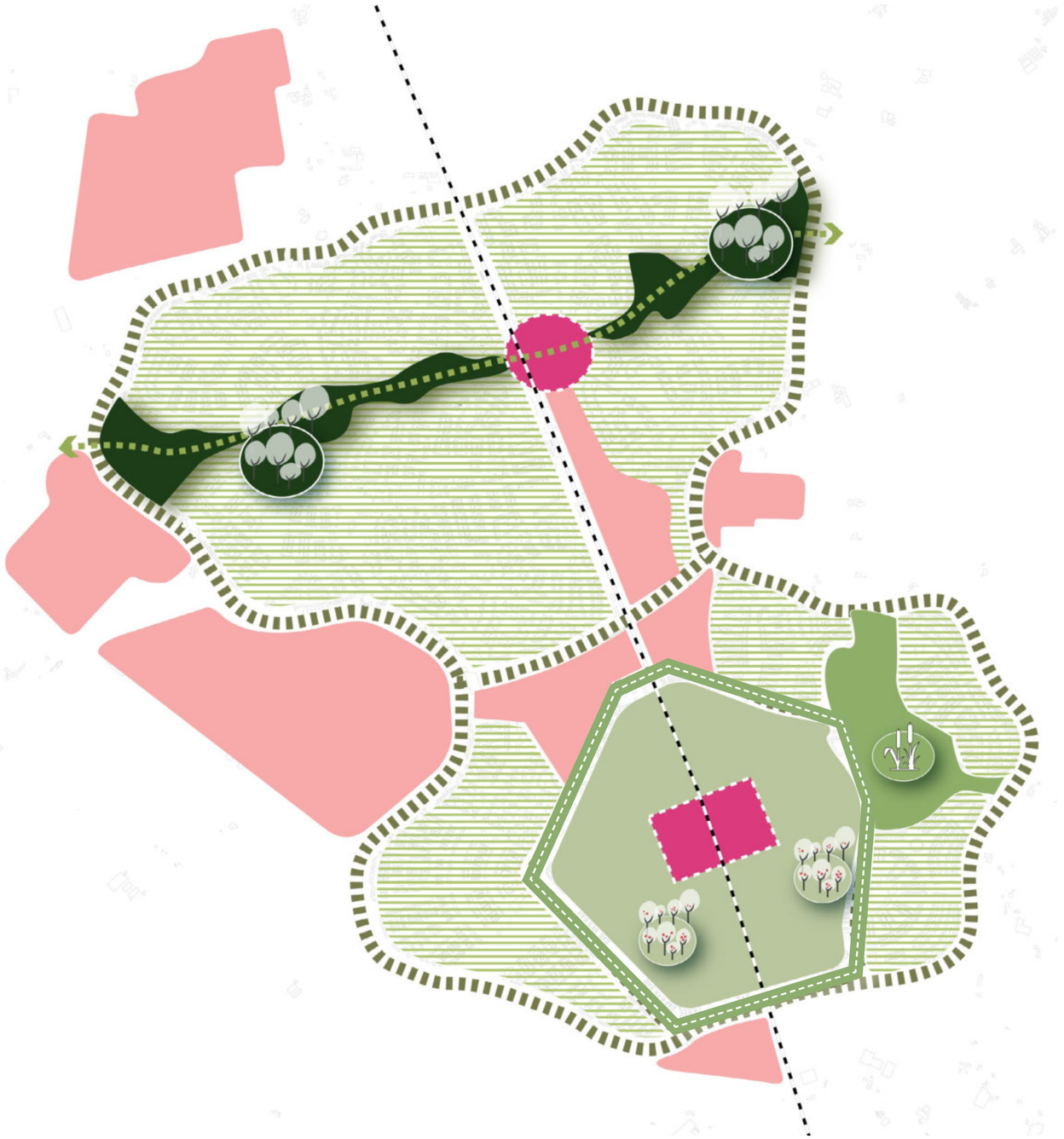

- Groenebuffer (voertuigen verkeer)
- Homogene groenstructuur
- Gefragmenteerd groenstructuur
- Urbane atmosfeer
- Vijfwal_Linear park
- Vijfwal_binnengebied
- Recreatief park Rietplas
- Centrale groene verbinding

Centrale groene verbinding (6.5 km)

- inheemse bomen met betrekking op het rivierlandschap en het typische profiel van het rivierlandschap
- 'pass-trough' karakter
- ecologische waarde
- Eik, esdoorn, linde (hogere gebieden); populier, wilg lagere gebieden)

Castellum-Vijfwal

- Binnen: cultuurrijke soorten binnen de Vijfwal en inheemse soorten buiten de Vijfwal.
- lineaire bomenstructuur langs de Vijfwal (Tilia x europea)

Recreatief park Rietplas

- recreatieve functie gemengd met een hoge ecologische waarde
- bestemming op stadsschaal
- Tilia, Populus, Salix

ANALYSE KERN HOUTEN

STRAATTYPOLOGIEËN EN GROENE SFEER

Opmerkingen

- De beplantingssfeer weerspiegelt de overgang van de stedelijke rondweg (grotere schaal) naar de interne buurten (op kleinere schaal); van formeel tot informeel

2. INPRIKKER/WIJKWEG/

3. BUURTSTRAAT

4. WOONSTRAAT

4. WOONSTRAAT

FIETSPAD NETWERK

6. GEFRAGMENTEERDE GROENE STRAAT (COMMERCIEEL GEBRUIK)

ANALYSE KERN HOUTEN

BESTAANDE SOORTEN PER TYPOLOGIE

1. RONDWEG

- **Formele dichte beplantingsstructuur** (dubbele bomenrij)
- fungeert als visuele buffer en als geluidsbreker

Soorten:

- Acer platanoides
- Acer campestre
- Aesculus hippocastanum
- Quercus robour
- Tilia x europea

2. INPRIKKER/WIJKWEG/

- **Stedelijke uitstraling bij het betreden van de stad**
- Voornamelijk inheemse soorten
- Gebruik van kleurrijke variëteiten. (bv. Crimson King)

Soorten:

- Acer pseudoplatanus
- Acer platanoides 'Crimson King'
- Acer saccharinum
- Liquidambar styraciflua
- Platanus x hybrida
- Quercus cerris
- Fraxinus excelsior

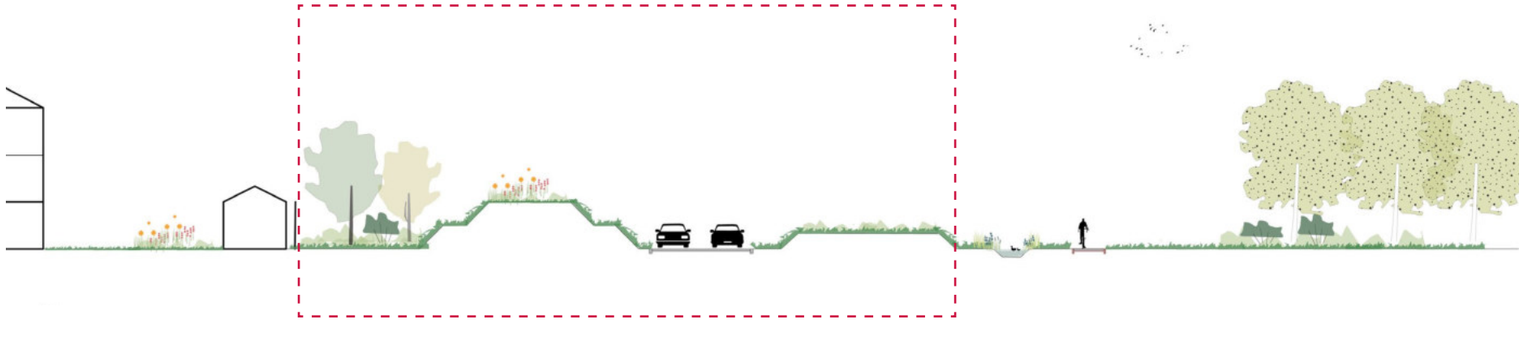

ANALYSE KERN HOUTEN

BESTAANDE SOORTEN PER TYPOLOGIE

3. BUURTSTRAAT

- **Continuïteit van de inprikkers: overgang naar de kleinschalige woonstraten.**
- Formele dichte beplantingsstructuur (dubbele bomenrij)

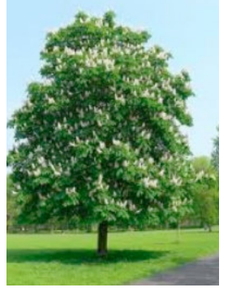

Soorten:

- Acer saccharinum
- Acer platanoides
- Fraxinus excelsior
- Platanus x hybrida
- Quercus cerris
- Tilia cordata 'Greenspire'
- Ulmus x hollandica 'Belgica'

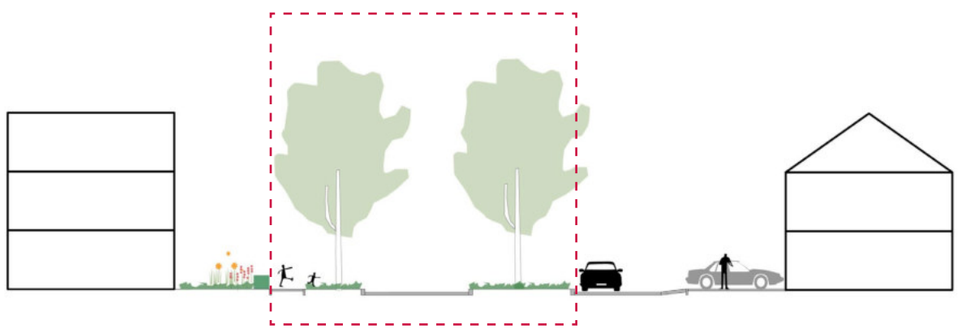

FIETSPAD NETWERK

- Groeikern: gebruik van kenmerkende soorten (essen).
- Combinatie met fruit- en wilgenbomen.
- Vinex: meestal inheemse boomsoorten langs de verbindingen met het omringende landschap.

Soorten:

- Acer campestre
- Malus sp.
- Prunus avium
- Salix sp.
- Tilia sp.

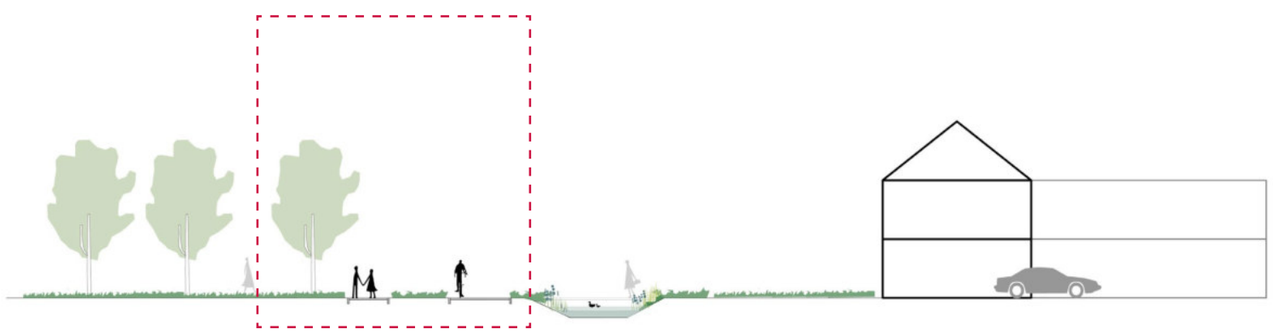

ANALYSE KERN HOUTEN

BESTAANDE SOORTEN PER TYPOLOGIE

4. WOONSTRAAT

- Gebruik van decoratieve soorten, georganiseerd in rijen.

Soorten:

- Betula pendula
- Fraxinus excelsior
- Ginkgo biloba
- Quercus sp.
- Tilia x europea
- Tilia americana

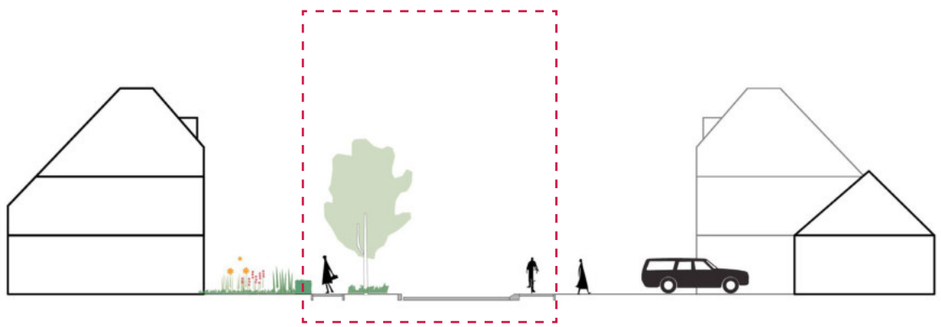

5. DRAGER (HOOFDFIETSROUTE)

- Gebruik van meer speciale en exotische soorten met uitbundige bloei (fruit- en herfstkleuren).
- Hoge diversiteit
- Dominantere onderbeplanting (hagen, bloeiende vaste planten, groenblijvende en semi-groenblijvende)

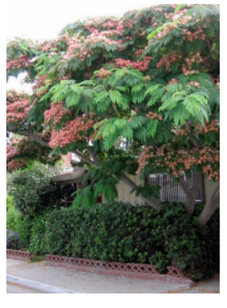

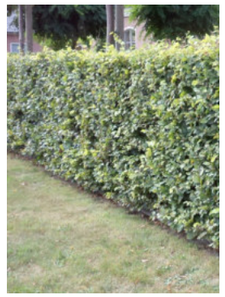
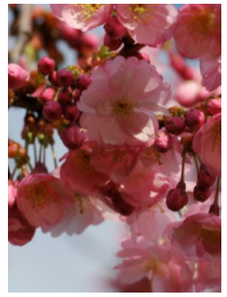

Soorten:

- Acer platanoides 'Globosum'
- Betula pendula
- Catalpa bignoniodides 'Nana'
- Corylus avellana
- Ligustrum vulgare
- Rhododendron sp.
- Hydrangea arborenscens

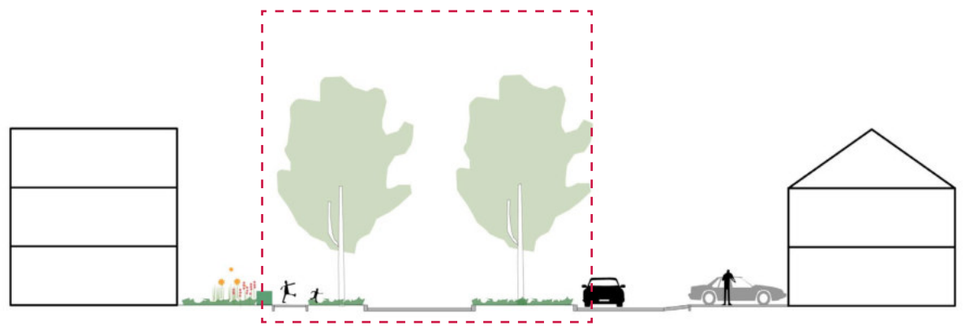

ANALYSE KERN HOUTEN

BLAUW NETWERK

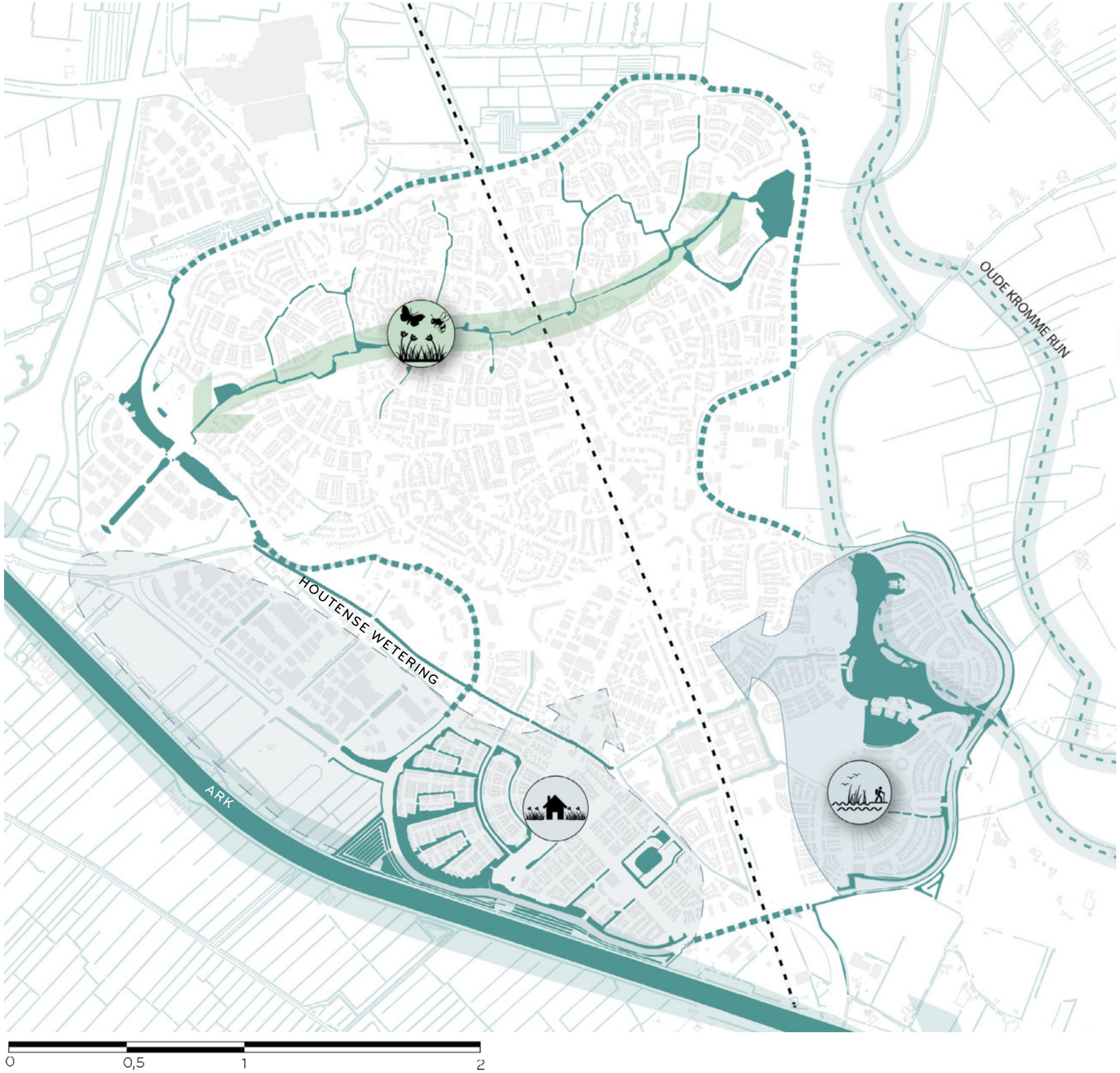

Opmerkingen

- De waterstructuur weerspiegelt duidelijk de mate van integratie van het oorspronkelijke landschap in de stad

BLAUW IN DE GROEIKERN

- De structuur (profiel en plantenselectie) weerspiegelt het rivierlandschap.
- Het waterpeil in de groeikern en Kooikersplas staat onder invloed van ondergrondse stromen van de Utrchste Heuvelrug en fluctuurt daardoor. Dit word vervolgens afgevoerd naar het oosten, de Imkerplas.

DE RIETPLAS

- Verwijzing naar de oorspronkelijke loop van de Kromme Rijn (oude tak).
- Is toegankelijk en wordt gebruikt als een actief recreatief element.
- Het waterpeil fluctueert en wordt gevoed door de ondergrondse stromen van de Utrechtse Heuvelrug.
- Aan de westkant geflankeerd door een natuurlijke oeverzone.

HET LAGE POLDERGEBIED

- Het laagste deel van de stad, daarom is de aanwezigheid van water sterk geïntegreerd in de woningbouwontwikkelingen.
- Houtense wetering behouden en geïntegreerd in het stedelijk weefsel.

ANALYSE KERN HOUTEN

KANSEN

Kansen:

- Maak de onzichtbare **historische laag** zichtbaar (historische routes en Oude Krommerijn) deze gebruiken om de nieuwe ontwikkelingen te structureren.
- Aanwezige historische structuren zoals oprijlanen en beplanting inpassen in nieuwbouwplannen.
- Verbind het innerlijke netwerk met **de ruimere recreatieve routes**
- Definieer een sterker groen raamwerk
- Definieer **ecologische corridors**
- Markeer de **toegangspunten** naar het gebied

Grootschalige groene verbindingen (langs infrastructuur)
Link naar het omringende landschap
Innerlijke groene verbindingen om te versterken
Historische assen om te bewaren en te markeren
Doordringbaarheid knoopunten

DEELGEBIEDEN:

- KRITISCHE BLIK OP AANSCHERPING VAN DE KEUZE VAN DE DEELGEBIEDEN VANUIT LANDSCHAPPELIJK OOGPUNT
- KANSEN EN KNELPUNTEN PER DEELGEBIED

DEELGEBIEDEN

KRITISCHE BLIK OP AANSCHERPING VAN DE KEUZE VAN DE DEELGEBIEDEN VANUIT LANDSCHAPPELIJK OOGPUNT

Centrum, Molen, Koppeling (1, 2, 3)

KANSEN

- Verbeteren van de interne groenestructuur en de kwaliteit van het bestaande openbare domein
- Verhogen van de biodiversiteit

BEDREIGINGEN

- Bedreiging voor het intieme (introverte) karakter van Houten

Oost (4)

KANSEN

- Verbetering van de relatie met het omliggende landschap
- Het leesbaar maken van de verschillende tijdslagen in het landschap

BEDREIGINGEN

- Ecologische kwaliteiten van het landschap

Doornkade en Oud Wulven (5)

KANSEN

- Verbetering van de relatie met de NHW
- Nabijheid van recreatiegebieden (Oud-Wulven, Laagraven plassen)
- Verbetering van interne groenstructuur

BEDREIGINGEN

- Harde stadsrand, uitdagende opgave voor de integratie met de rondweg
- Nabijheid van de A27, uitdagende opgave voor de verbinding met het landschap

Laagraven (6)

KANSEN

- Verbetering van de relatie met de NHW
- Nabijheid van recreatiegebieden (Oud-Wulven, Laagraven plassen)

BEDREIGINGEN

- Mogelijk conflict met lokaal beleid ('Landschapsontwikkelingsplan')
- Mogelijk conflict met behoud van de NHW
- Minder compacte stadsindeling

Kleine Kernen: Tull en het Waal (7) Schalkwik (8) 't Goy (9)

KANSEN

- Het leesbaar maken van de verschillende tijdslagen in het landschap
- Verbetering van de relatie met recreatieve en ecologische gebieden
- Versterken van de culturele assen (Schalkwijkse wetering, Waalse wetering)
- Verbetering van de innerlijke groene structuur van het dorp

BEDREIGINGEN

- waarborgen van de ecologische kwaliteiten van het landschap
- Minder compacte stadsindeling

Voorkeur

1. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

CENTRUM

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

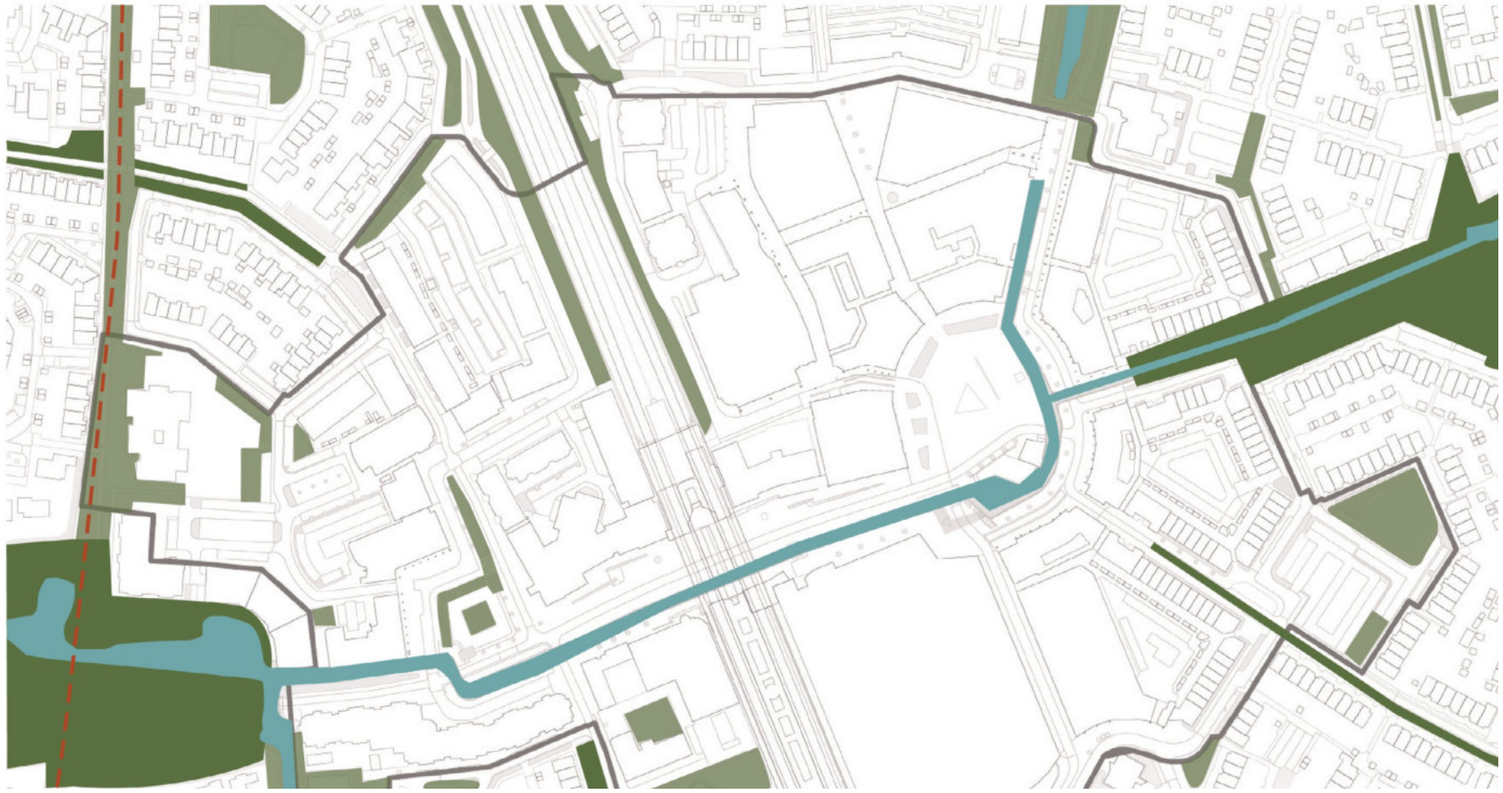

STERKTES

- Belangrijke groene entrees met grote ecologische waarde in de omringende parken (Imkerspark, Kooikerspark met inheemse soorten)
- Gebalanceerde verdeling en verbinding met buurtparken

ZWAKTES

- Lage kwaiteit interne groene netwerk
- Onderbroken groene link zorgt voor fragmentatie van biodiversiteit tussen de verschillende stads- en buurtparken
- Visuele fragmentatie door de spoordijk (brug + schaduw)

Legenda

- Water
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Historische lagen

Mobiliteit

kaart door Marco.Broekman

1. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

CENTRUM

KANSEN EN KNELPUNTEN

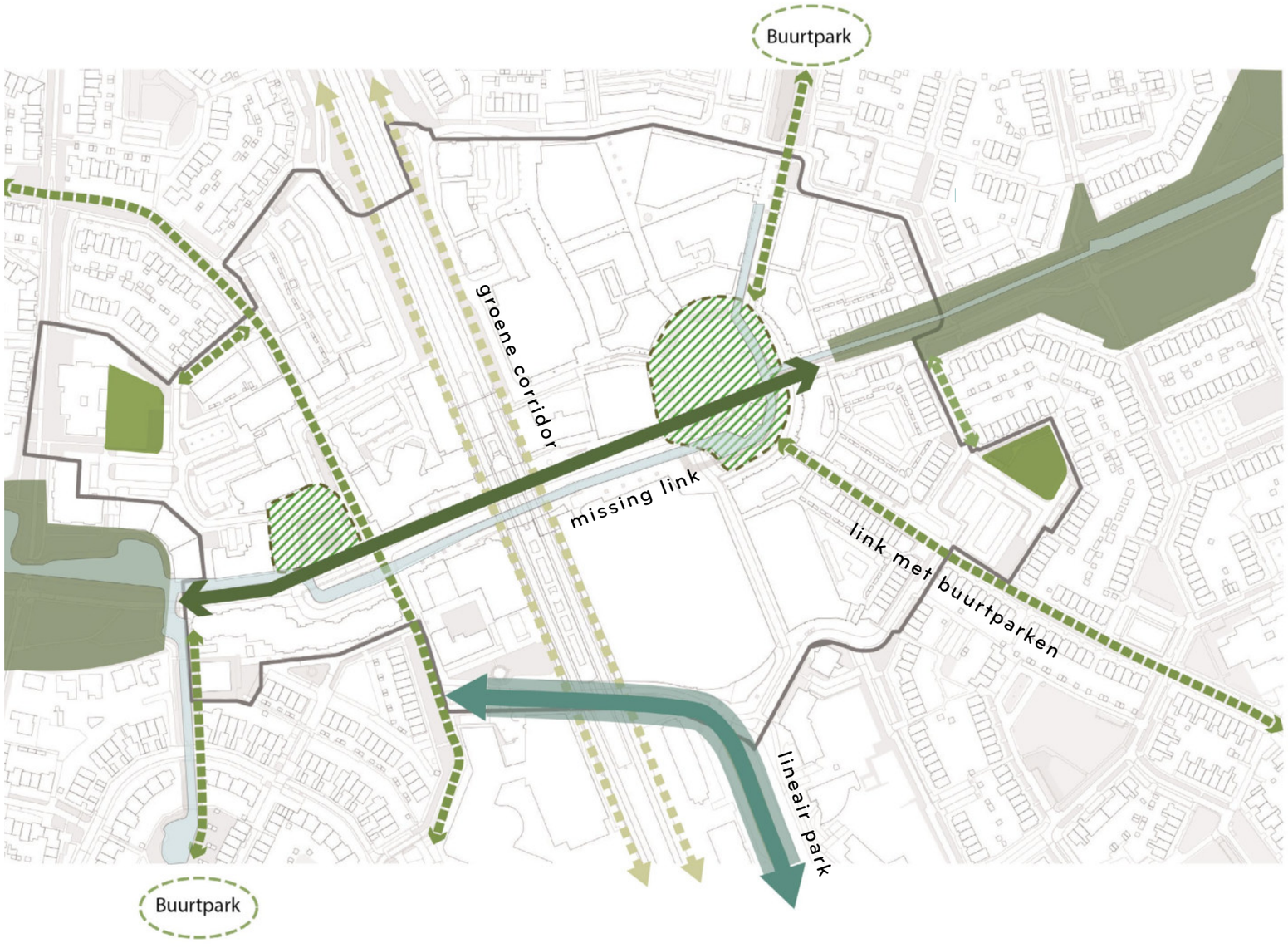

KANSEN

- Verbeteren van de interne groenstructuur
- Verbeteren van de kwaliteit van het bestaande openbare domein
- Verhogen van de biodiversiteit

INPUT

1. **ONTBREKENDE SCHAKEL:** Verleng de Oost West groene ruggengraat door het centrum
2. **'GROENE KAMERS':** Maximaliseer groen binnen de pleinen
3. **SPOORWEG:** maximaliseer het lineaire groen langs de spoorweg en verander de gefragmenteerde bestaande gebieden in een continue structuur
4. **'DE MOLEN' BOULEVARD:** verander de stedelijke boulevard in een meer voetgangersgerichte promenade (lineair park)
5. **LINKS NAAR BUURTPARKEN:** definieer meer robuuste groenstructuren die naar de buurtparken leiden

2. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

DE MOLEN

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

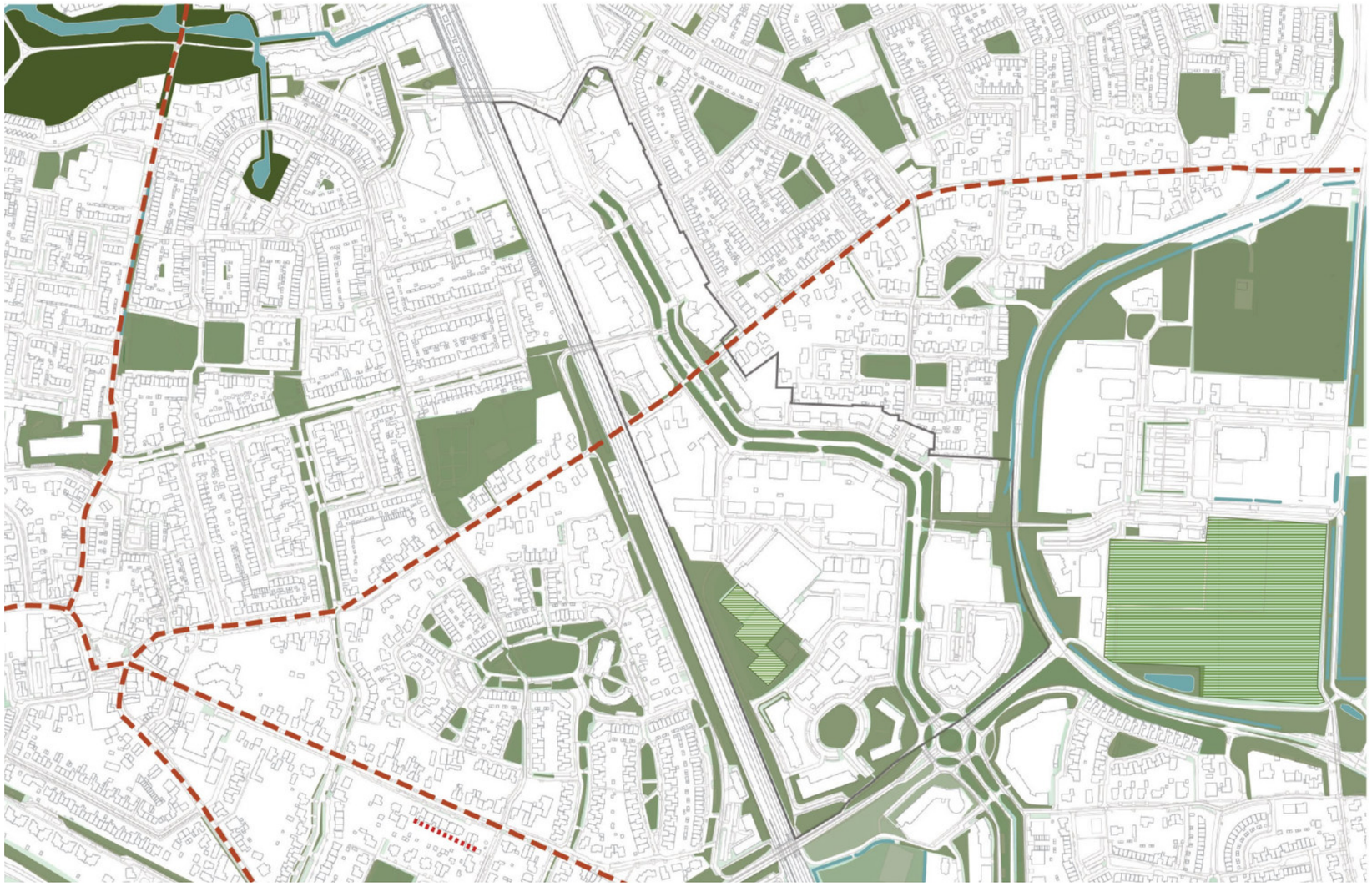

Legenda

- Water
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Historische lagen

STERKTES

- Bestaande groene corridor de Molen (Acer saccharinum)
- Bestaande historische route (handelsroute) door zoekgebied
- Gebalanceerde verdeling van buurtparken

ZWAKTES

- Gebrek aan diversiteit betreffende groenprogramma
- Gebrek aan soorten diversiteit (monocultuur)
- Ontbrekende groene verbinding met het centrum
- Overheersing door gemotoriseerd verkeer
- Blokkade door het spoor (geluid, fragmentatie van groen)

Mobiliteit

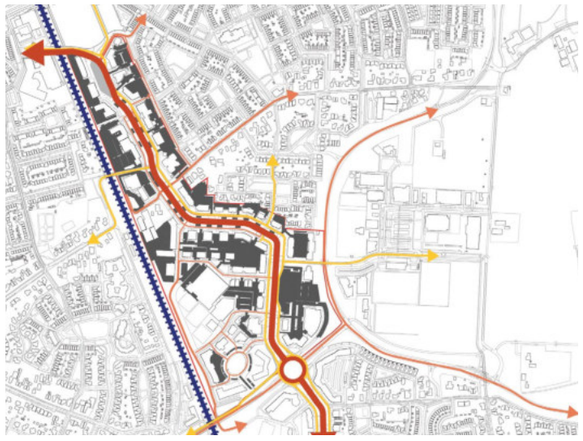

kaart door Marco.Broekman

2. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

DE MOLEN

KANSEN EN KNELPUNTEN

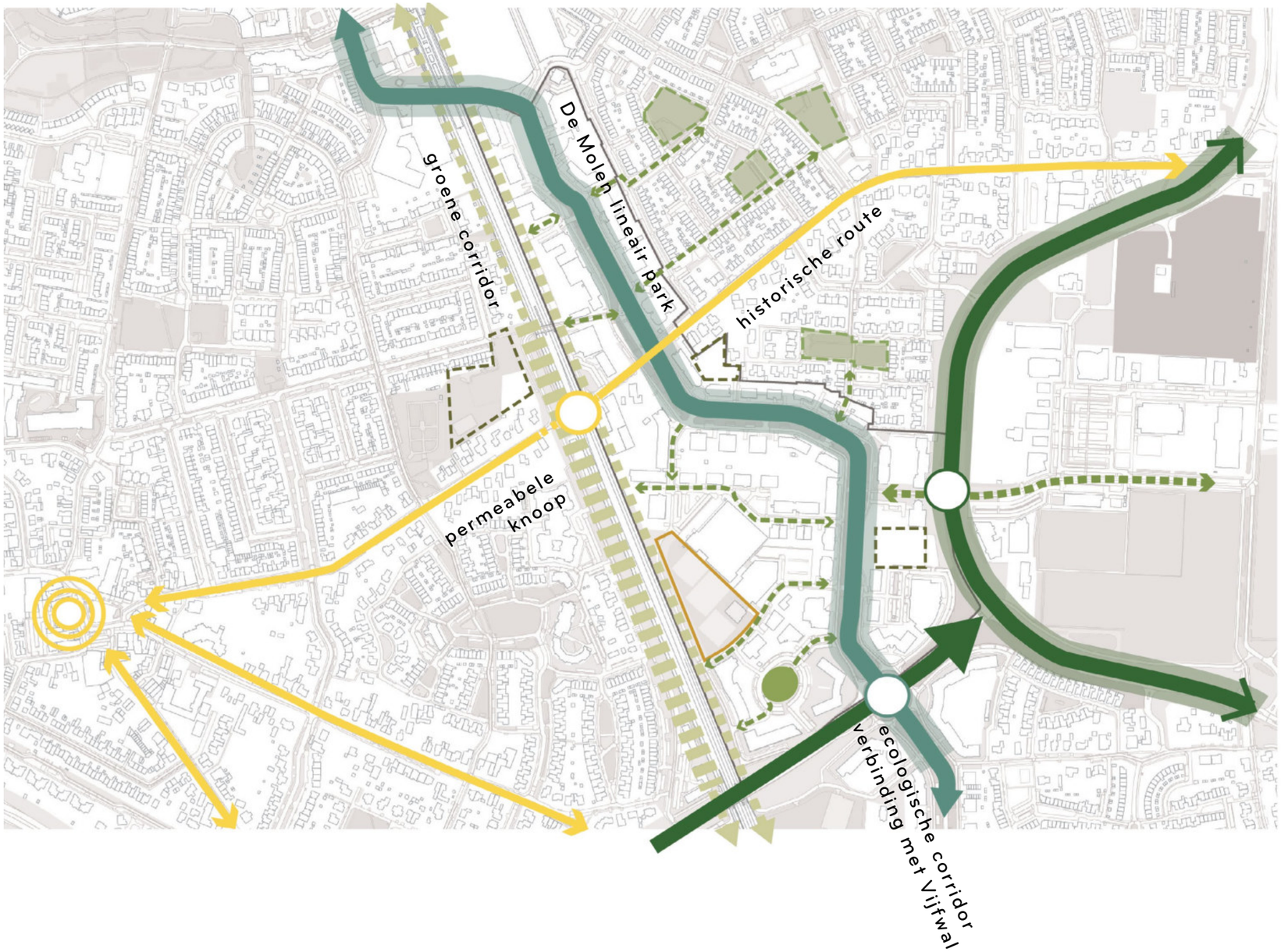

KANSEN

- Verbeteren van de interne groenestructuur
- Verbeteren van de kwaliteit van het bestaande openbare domein
- Verhogen van de biodiversiteit

INPUT

1. **'DE MOLEN' BOULEVARD:** verander de stedelijke boulevard in een meer voetgangersgerichte promenade (lineair park)
2. **SPOORWEG:** maximaliseer het lineaire groen langs de spoorweg en verander de gefragmenteerde bestaande gebieden in een continue structuur
3. **VERBINDINGEN NAAR BUURTPARKEN:** definieer meer robuuste groene structuren die naar de buurtparken leiden
4. **HISTORISCHE LAAG:** markeer de historische assen binnen het stedelijke weefsel
5. **RONDWEG:** neem de toegangspunten op in het groennetwerk

3. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KOPPELING

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

STERKTES

- Bestaande historische route (handelsroute) door zoekgebied
- Grote oppervlakte groen geeft kans tot het versterken van de groenstrategie

ZWAKTES

- Fragmentatie en slechte verbinding tussen Groeikern en Vinex
- Onderbroken ecologische corridor
- Lage soortenrijkdom
- Overheersing door gemotoriseerd verkeer
- Gebrek aan diversiteit betreffende groenprogramma

Legenda

- Water
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Historische lagen

Mobiliteit

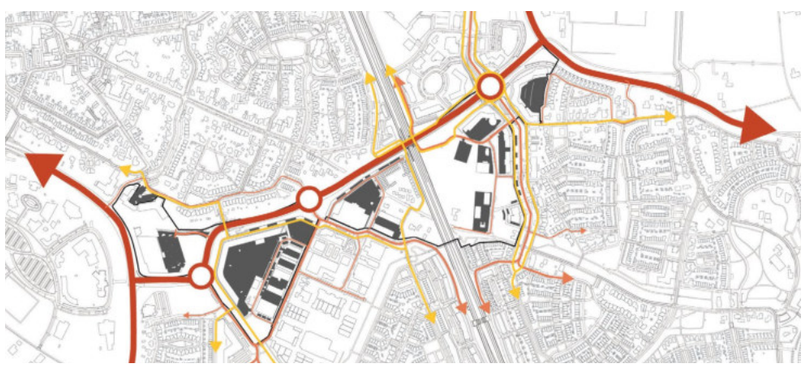

kaart door Marco.Broekman

3. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KOPPELING

KANSEN EN KNELPUNTEN

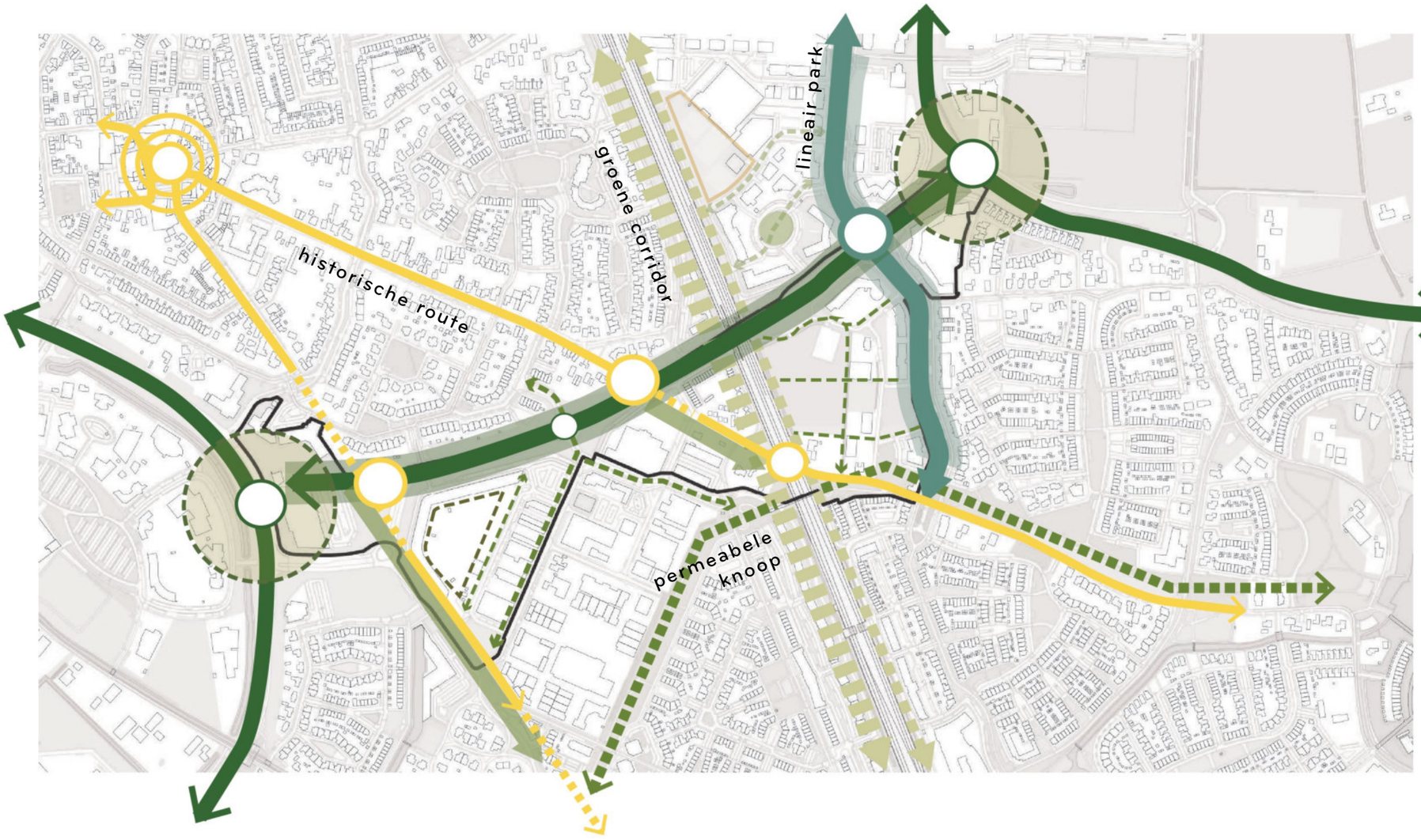

KANSEN

- Verbeteren van de interne groenestructuur
- Verbeteren van de kwaliteit van het bestaande openbare domein
- Verhogen van de biodiversiteit
- Ecologische verbindingen met de Rondweg en de inprikkers verbeteren

INPUT

1. **'DE MOLEN' BOULEVARD:** Verander de stedelijke boulevard in een meer voetgangersgerichte promenade (lineair park); mogelijkheid om de oversteek door de binnenste rondweg te organiseren
2. **N-S ECOLOGISCHE VERBINDING:** Zorg voor een continue groene buffer langs het spoor
3. **'SPOORWEGPARK':** Verander de lege gebieden langs de spoorweg in recreatief groen
4. **HISTORISCHE LAAG:** Markeer de historische assen binnen het stedelijke weefsel en bepaal goed oversteekbare knooppunten
5. **RONDWEG:** Neem de toegangspunten op in het groene kaderwerk

4. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

OOST

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

Mobiliteit

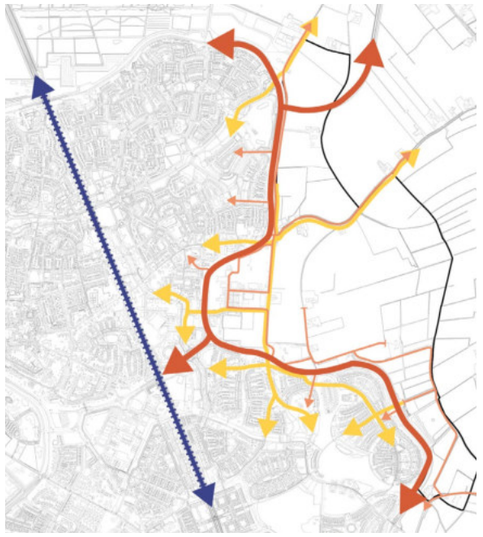

kaart door Marco.Broekman

STERKTES

- Belangrijke historische landschappelijke kwalit-eiten (stroomrug+ Kromme Rijn landschap)
- Historische routes door zoekgebied
- Hoogstamboomgaard met oude fruitrassen (2)
- Op deze locatie is de Rondweg permeabeler, daarom is hier een groot potentieel voor een soepele functionele en visuele overgang
- Significante waarde biodiversiteit

ZWAKTES

- Fragmentatie door de Rondweg
- Overheersing door gemotoriseerd verkeer

Legenda

- Water
- Graslandschap
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Akker
- Fruitteelt
- Historische lagen

4. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

OOST

KANSEN EN KNELPUNTEN

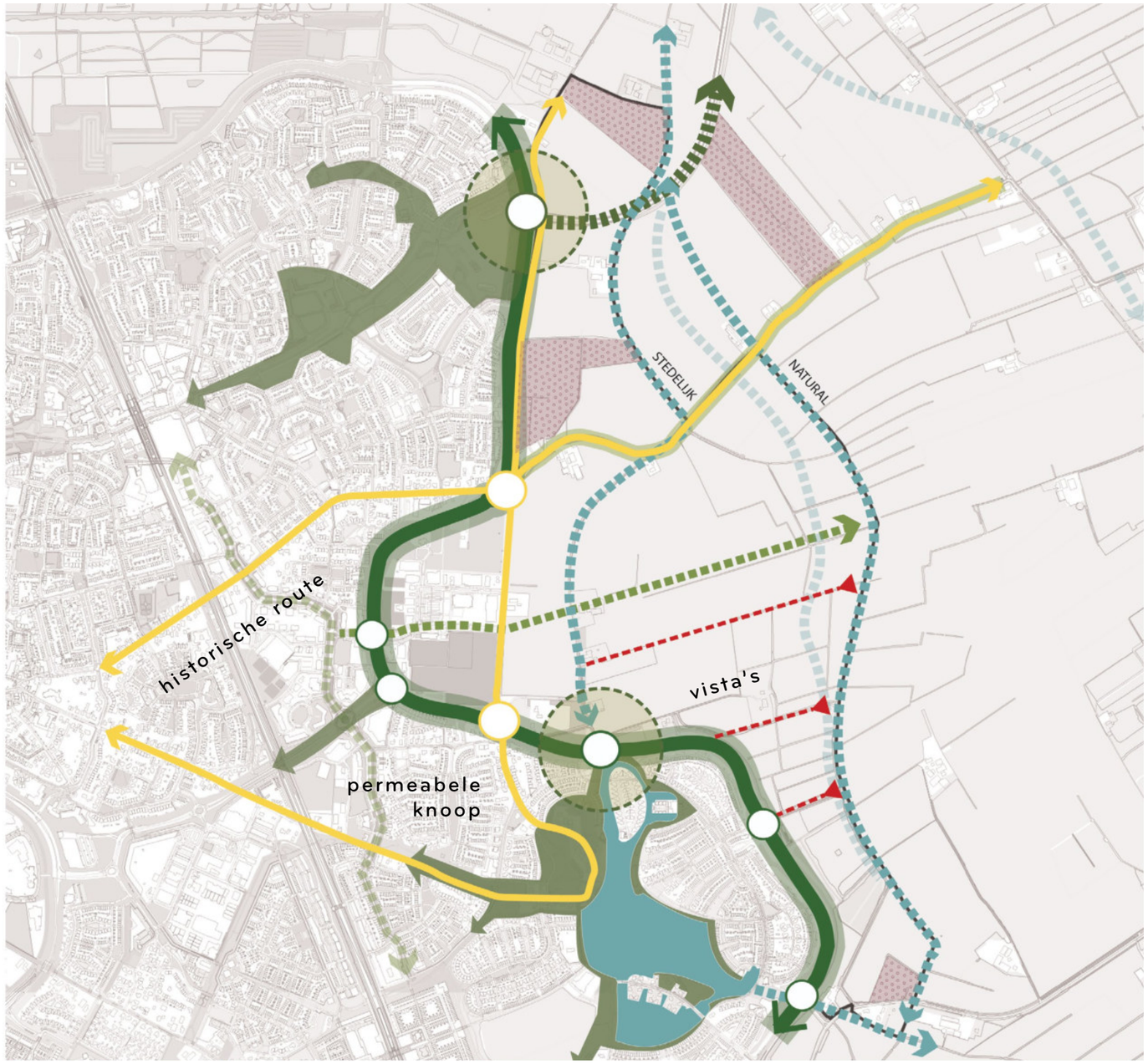

KANSEN

- Verbetering van de relatie met het omliggende landschap
- Het leesbaar maken van de verschillende tijdslagen in het landschap

BEDREIGINGEN

- Ecologische kwaliteiten van het landschap

INPUT

1. **HISTORISCHE LAAG:** onthul de oorspronkelijke rivierloop en de historische assen om de structuur van de nieuwe ontwikkeling te sturen
2. **VISUELE RELATIE MET HET LANDSCHAP:** behoud van uitzicht op het landschap, gebaseerd op kavelpatronen (watergangen)
3. **ZACHTE RAND:** vermijd ontsluitingsinfrastructuur (zijtakken van de rondweg) en zet in op een zachte interactie met het landschap (rivierloop)
4. **OVERGANG NAAR HET LANDSCHAP:** verminder de stedelijke dichtheid richting het open landschap
5. **LAGE IMPACT:** geef prioriteit aan ecostrategieën (groene energie, circulariteit, lokale voedselproductie)
6. **RONDWEG:** definieer de rondweg opnieuw als een lineair park; neem het toegangspunt op in het groene raamwerk

5. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

DOORNKADE_OUD-WULVEN

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

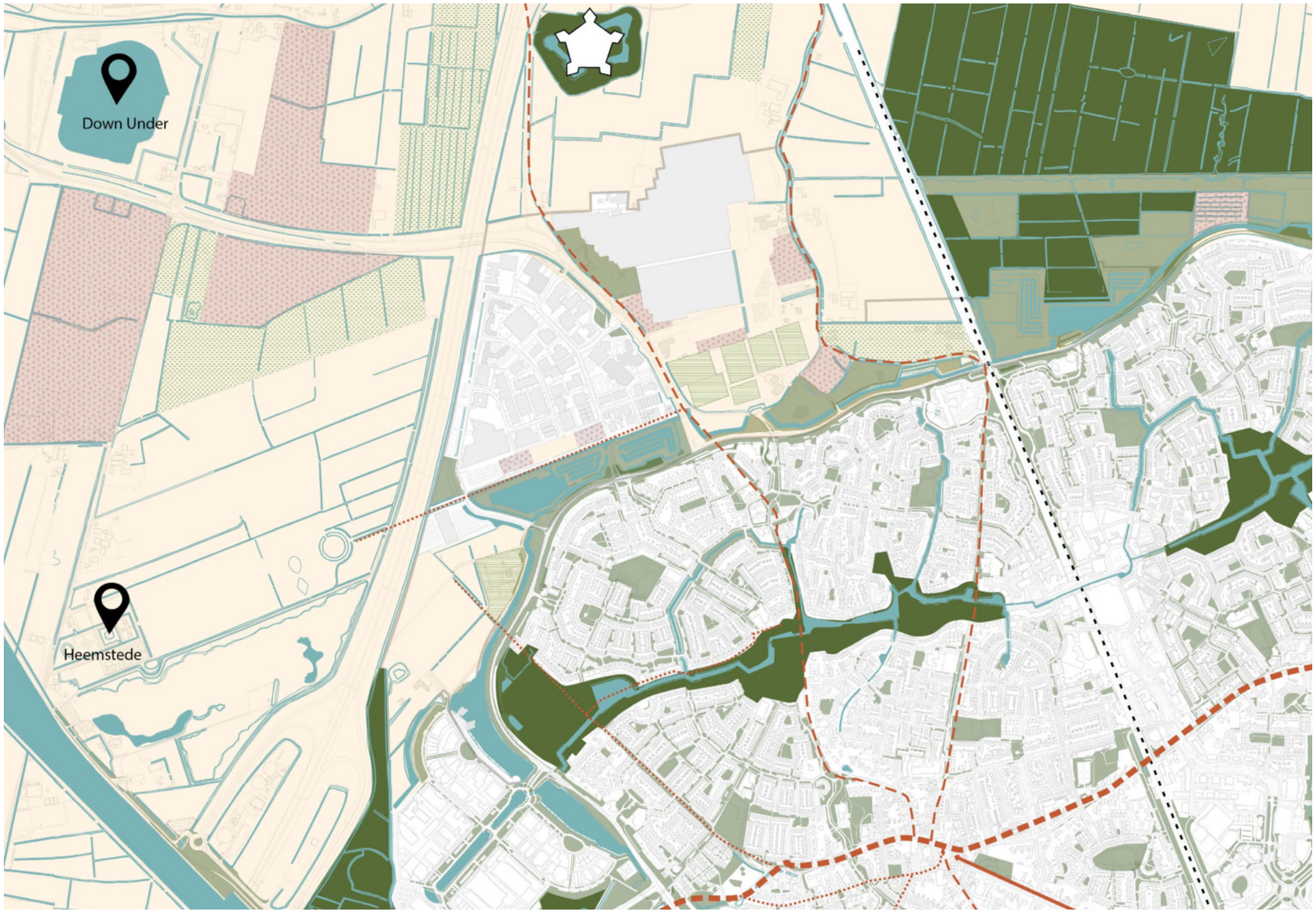

STERKTES

- Hoge landschappelijke kwaliteiten: Nieuw-Wulven, Fort bij 't Hemeltje, IJsbaan en Biezenveld, Golfbaan, Kasteel Heemstede, Algemene begraafplaats Oud-Wulven
- Aanwezigheid historische vista's
- Hoge ecologische en recreatieve waarde

ZWAKTES

- Sterke functionele en visuele scheiding door de Rondweg
- Nabijheid van de A27, uitdagende opgave voor de verbinding met het landschap
- Gebrek aan diversiteit in ruimtegebruik (monofunctioneel-bedrijventerrein, industrie, grootschalige landbouwvoorzieningen)
- Gebrek aan samenhangend groen op bedrijventerrein

Legenda

- Water
- Graslandschap
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Akker
- Fruitteelt
- Historische lagen

5. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

DOORNKADE | OUD-WULVEN

KANSEN EN KNELPUNTEN

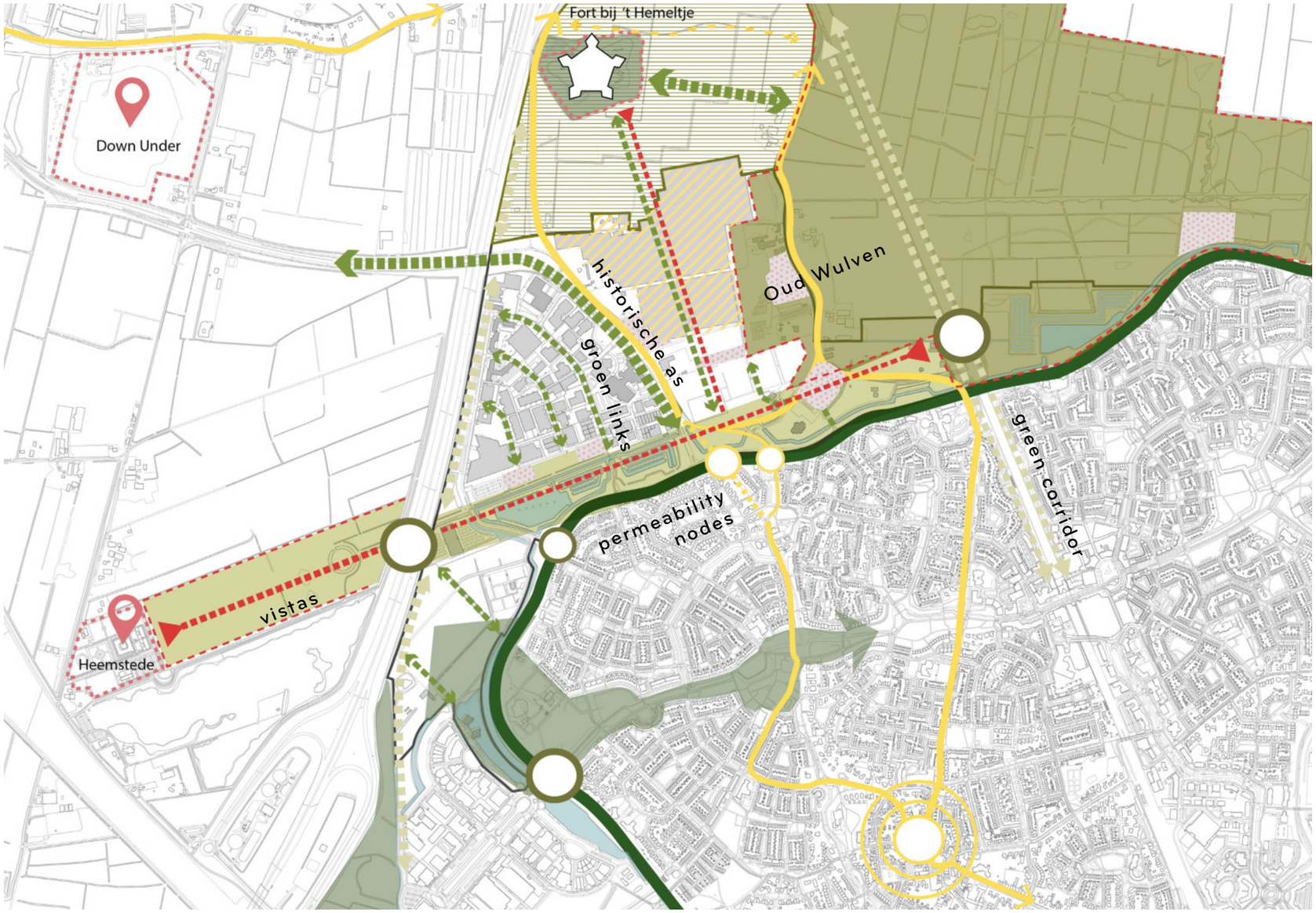

KANSEN

- Verbetering van de relatie met de NHW
- Nabijheid van groene recreatiegebieden (Oud+ Niewuw Wulven, Laagraven plassen)
- Verbetering van de kwaliteit van het bestaande openbare domein

INPUT

1. **HISTORISCHE LAAG:** Markeer de historische assen binnen het stedelijke weefsel en bepaal oversteekbare knooppunten
2. **VISUELE RELATIE MET HET LANDSCHAP:** Behoud van historische vergezichten (Heemstede); overweeg een visuele opening naar het fort 't Hemeltje. Mogelijk doorbreken monofunctioneel kassengebied.
3. **GROENGEBIEDEN BUITEN RONDWEG:** Behoud van bestaande groengebieden met een hoge ecologische en recreatieve waarde (Oud-Wulven, begraafplaats). Verbinding maken tussen Fort 't Hemeltje en Oud-Wulven
4. **GROENSTRUCTUUR BINNEN DE RONDWEG:** Definieer een groen kader binnen het bestaande stedelijke weefsel
5. **RONDWEG:** Verdicht de groene buffer en neem de toegangspunten op in het groennetwerk

6. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

LAAGRAVEN

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

Mobiliteit

kaart door Marco.Broekman

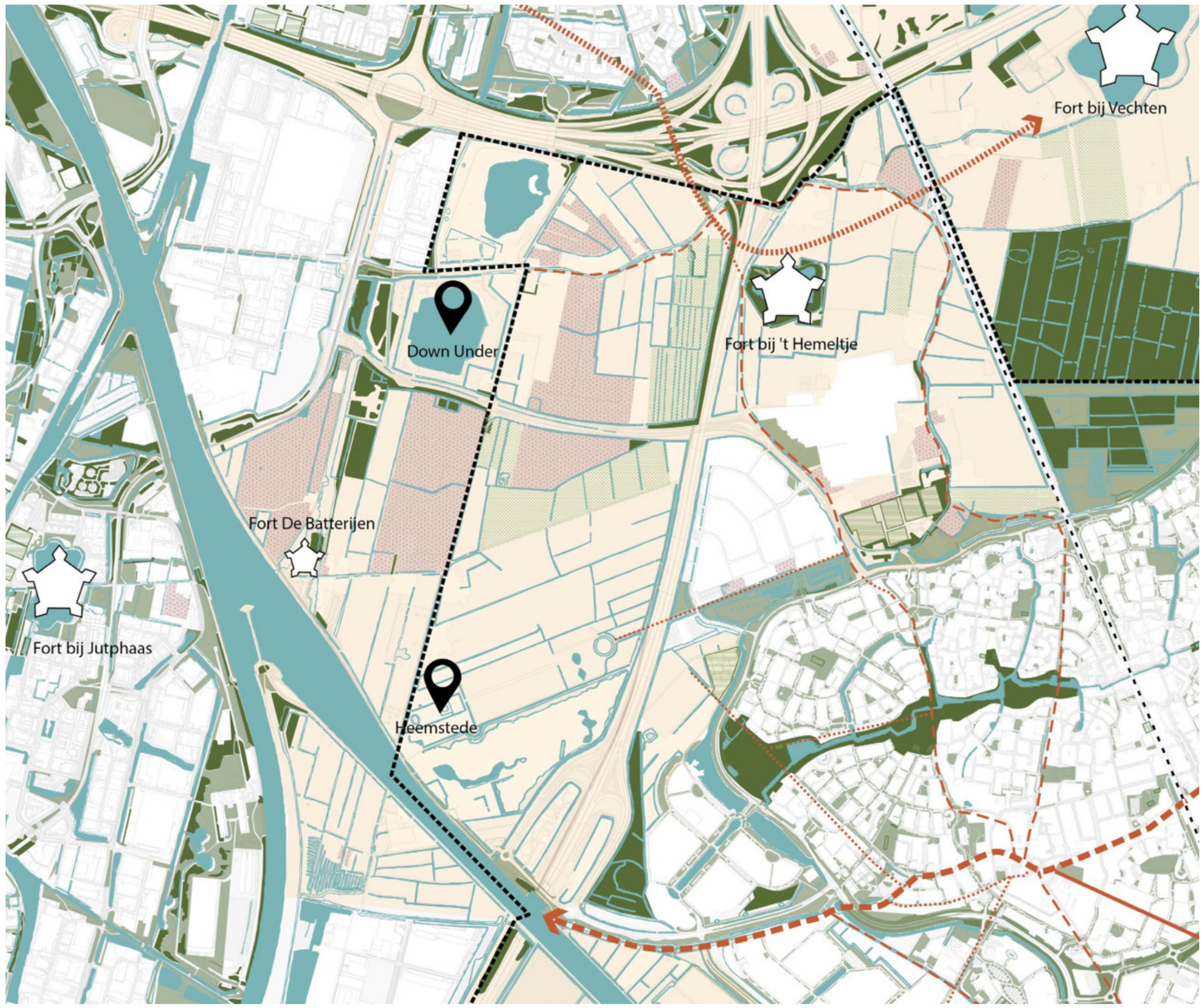

STERKTES

- Hoge landschappelijke kwaliteiten: IJsbaan en Biezenveld, Golfbaan, Kasteel Heemstede, Plas Laagraven, Fort De Batterijen
- Significante ecologische kwaliteit (Inundatiekanaal bij het 2e Veld)
- NHW inundiatieveld beslaat groot deel van zoekgebied - relevante cultuurhistorische locatie

ZWAKTES

- Nabijheid van de A27, uitdagende opgave voor de verbinding met het landschap
- Verdeeld groen, gefragmenteerde ecologische structuur
- Ontbrekende schakel tussen de groene sferen

Legenda

- Water
- Graslandschap
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Akker
- Fruitteelt
- Historische lagen

6. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

LAAGRAVEN

KANSEN EN KNELPUNTEN

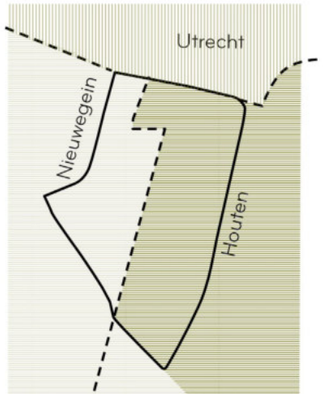

GEMEENTELIJKE GRENZEN
Laagraven lgt op degrens van drie gemeenten: Houten, Nieuwegein en Utrecht.

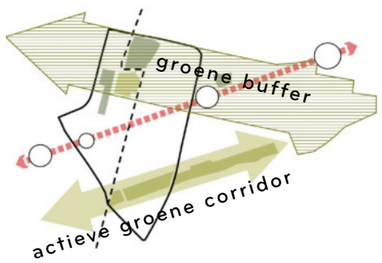

GROENE AS
De noordelijke groene buffer is een ecologische scheiding van de 3 gemeenten. De zuidelijke corridor vormt een verbinding tussen recreatieve kwaliteiten.

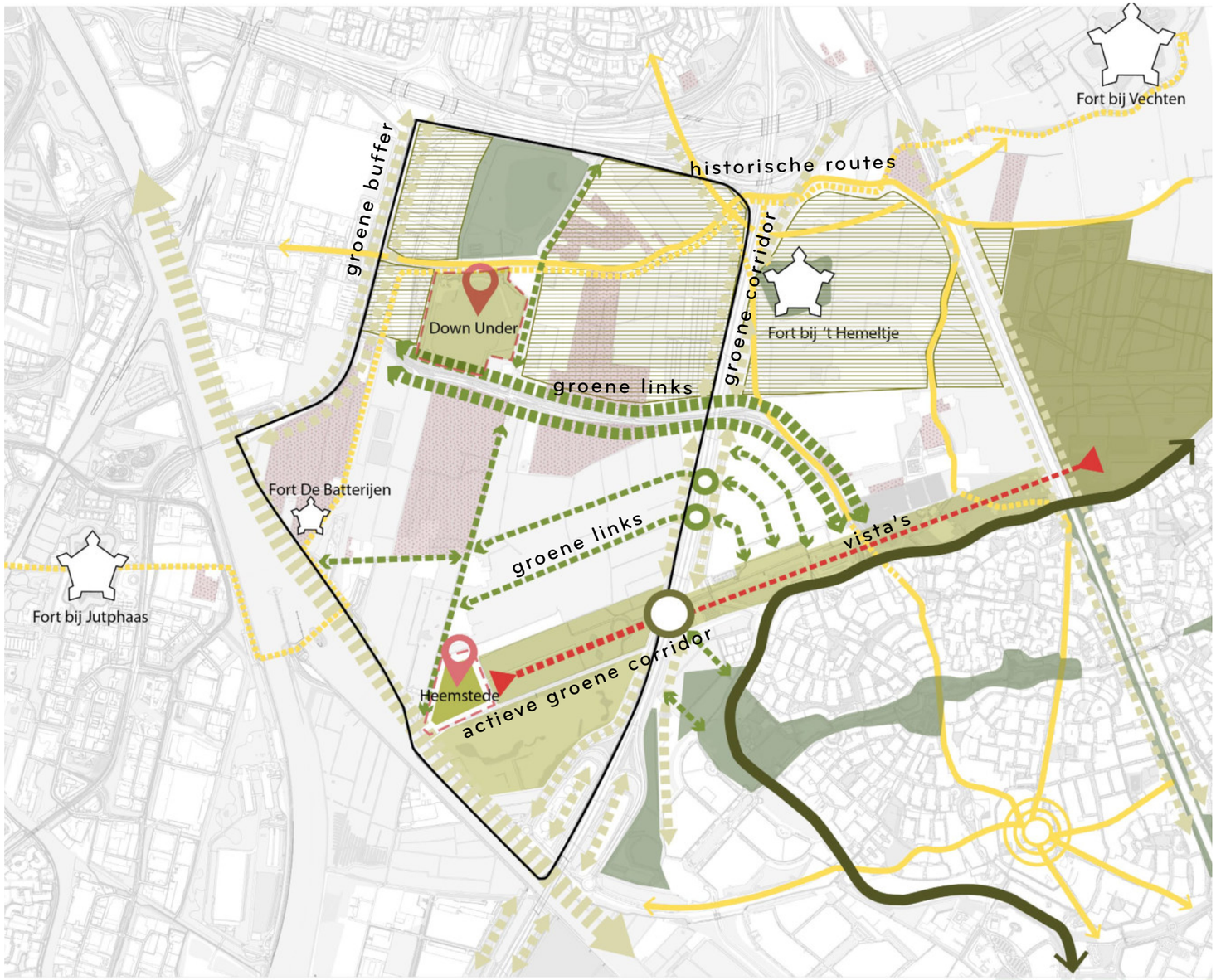

KANSEN

- Verbetering van de relatie met de NHW
- Nabijheid van groene recreatiegebieden (Oud-Wulven, Laagraven plassen, De Warmoes)
- Verbetering van de relatie met recreatieve en ecologische gebieden
- Het leesbaar maken van de verschillende tijdslagen in het landschap

INPUT

1. **HISTORISCHE LAAG:** Markeer de historische assen in het landschap en definieer knooppunten.
2. **VISUELE RELATIE MET HET LANDSCHAP:** Behoud van historische vergezichten (Heemstede); overweeg een visuele opening naar het fort van Hemeltje.
3. **GROOTSCHALIGE GROENE VERBINDINGEN:** Het definiëren van een dichte ecologische buffer om de stadsranden vast te leggen.Mark een recreatieve groene as nabij de cultuurhistorische monumenten en actieve groengebieden.
4. **GROENSTRUCTUUR LAAGRAVEN:** Ontwikkel een ecologische verbinding tussen de twee corridors. Oplossingsrichtingen zoeken om de A27 te overbruggen om fragmentatie tegen te gaan.

7. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KLEINE KERNEN: 'T GOY

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

STERKTES

- Landschappelijke kwaliteiten: Kanaalsloot ARIC, Wickenburg, Hoogstamboomgaarden
- historische lopen Kromme Rijn zijn potentiële ecologische en recreatieve ontwikkelingen.
- Heldere cope/polderstructuur zorgt voor interessante dynamiek in landschap.
- Bestaande groene corridor langs Beusichemseweg (veelal Fraxinus sp.)

ZWAKTES

- gedomineerd door gemotoriseerd verkeer
- ontbrekende stedelijke hiërarchie en centrum
- verdeeld groen, ecologische kwaliteiten niet verbonden

Legenda

- Water
- Graslandschap
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Akker
- Fruitteelt

Mobiliteit

kaart door Marco.Broekman

7. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KLEINE KERNEN: 'T GOY

KANSEN EN KNELPUNTEN

KANSEN

- Verbetering van de relatie met recreatieve en ecologische gebieden
- Het leesbaar maken van de verschillende tijdslagen in het landschap
- Verbetering van de interne groene structuur van het dorp
- Definieer een stedelijke hiërarchie (centrum)

INPUT

1. **HISTORISCHE LAAG:** onthul de originele loop van de rivier en de historische routes
2. **3 PARALLELLE VERBINDINGEN:** ontwikkel thematische routes [ecologie (ARK), stedelijk actief (Beusichemseweg), recreatief (oude Kromme Rijn)] en refereer naar deze routes
3. **STEDELIJKE STRUCTUUR:** gebruik het verkavelingspatroon om de nieuwe stedelijke structuur (watergangen) te structureren; Beusichemseweg als actieve centrale ruggengraat
4. **VISUELE RELATIE MET HET LANDSCHAP:** behoud uitzicht op de 2 waterwegen die het dorp omkaderen (ARK, oude KR) op basis van het verkavelingspatroon
5. **GROENSTRUCTUUR BINNEN DE RONDWEG:** definieer een helder groen kader op basis van het verkavelingspatroon
6. **ZACHTE RAND:** vermijd ontsluitingsinfrastructuur en geef de voorkeur aan een zachte interactie met het landschap
7. **LAGE IMPACT:** geef prioriteit aan ecostrategieën (groene energie, circulariteit, lokale voedselproductie)

7. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KLEINE KERNEN: SCHALKWIJK

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

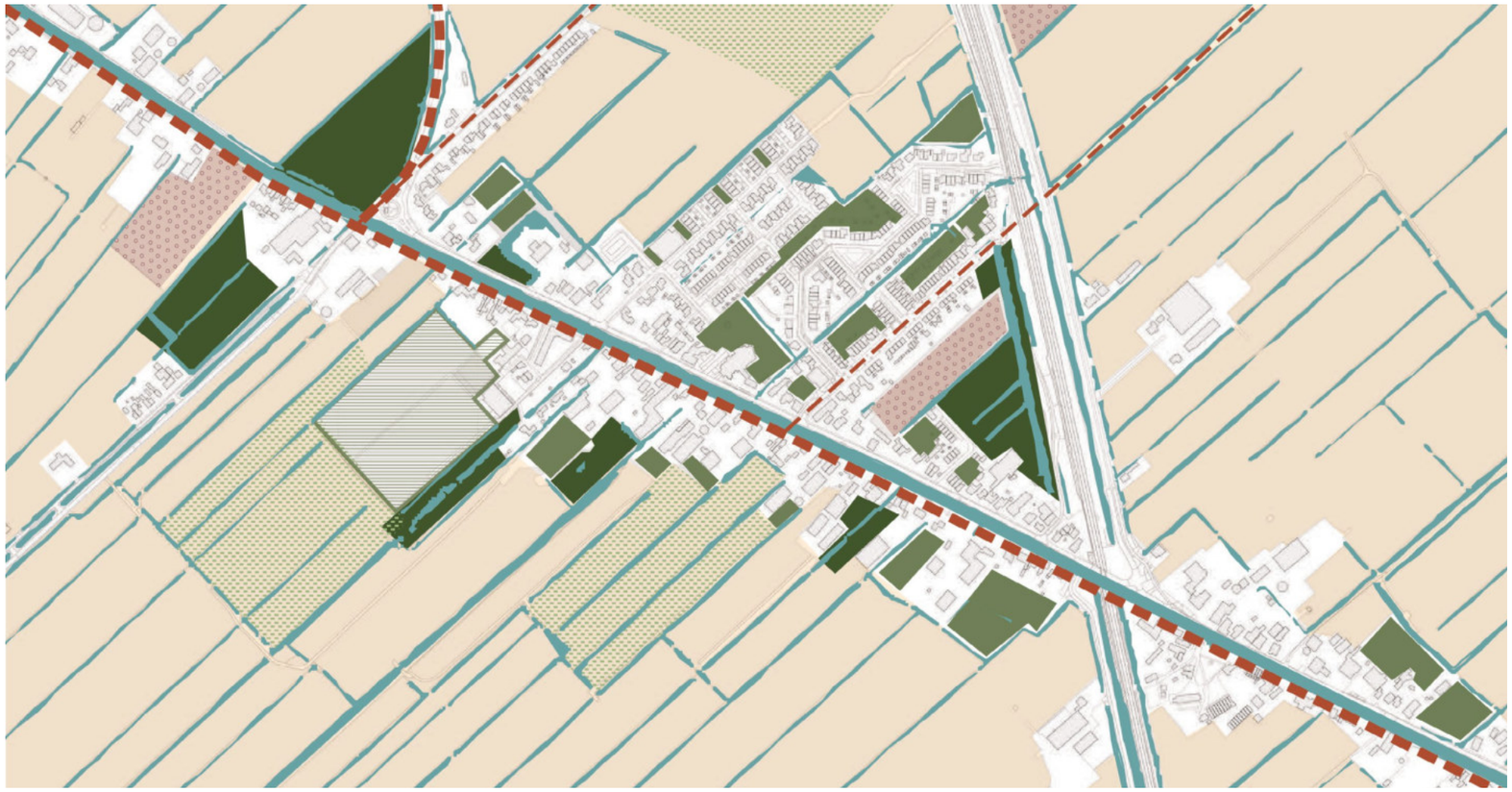

STERKTES

- Significante ecologische waarden met iconische soorten (Rietorchis, Icarusblauwtje, Ringslang etc.)
- Schalkwijkse wetering en omringende polderlandschap met significante historische en agriculturele relevantie (12e eeuw)
- Aanwezigheid van cultuurhistorische assen en monumenten (18e eeuwse parochie - H. Michaëlkerk)

ZWAKTES

- gebrek aan hiërarchie stedelijk weefsel
- gebrek aan consistent groen netwerk
- gefragmenteerde ecologische gebieden
- gedomineerd door gemotoriseerd verkeer

Legenda

Mobiliteit

kaart door Marco.Broekman

7. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KLEINE KERNEN: SCHALKWIJK

KANSEN EN KNELPUNTEN

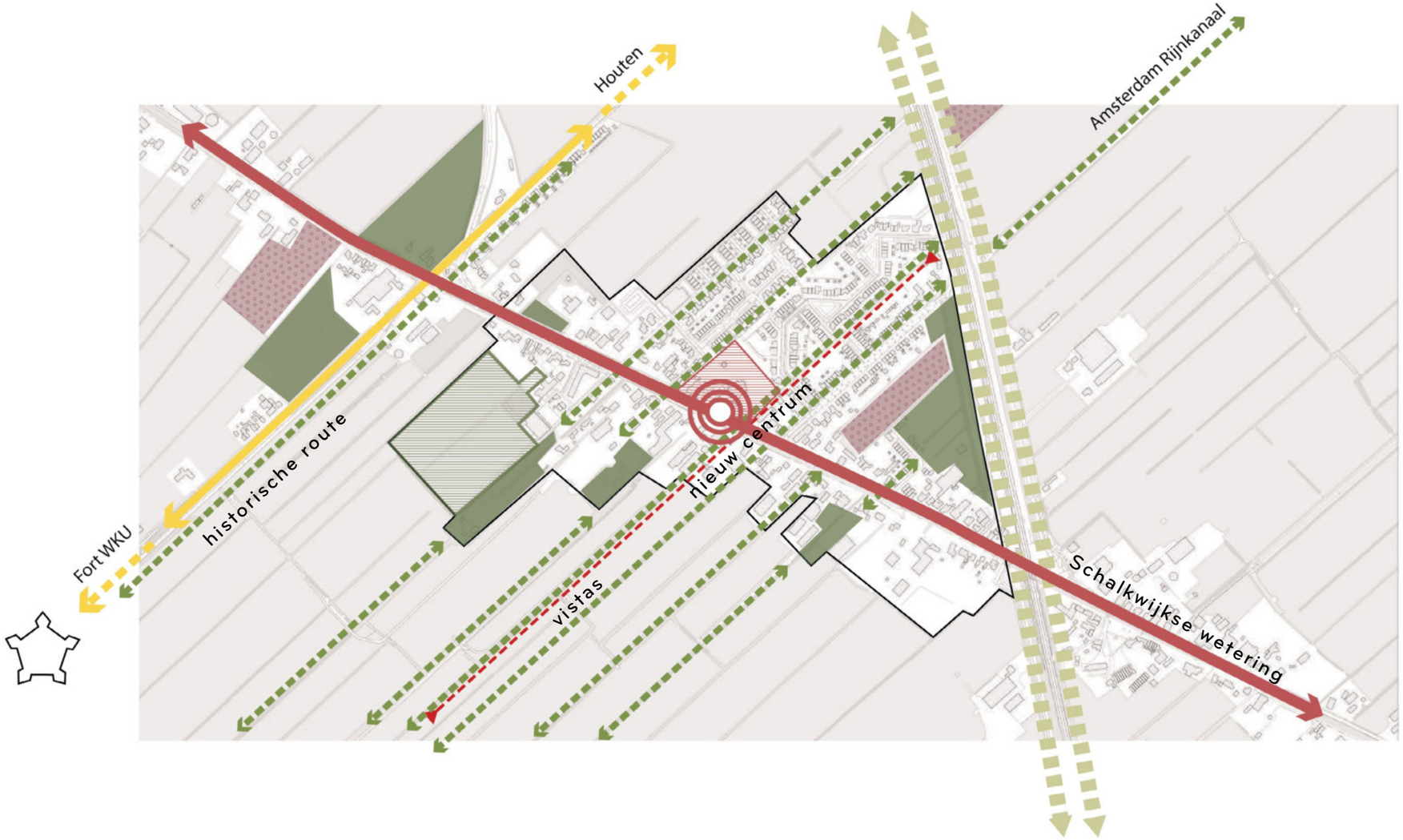

KANSEN

- Verbetering van de relatie met recreatieve en ecologische gebieden
- Verbeter de cultuurhistorische assen
- Verbetering van de interne groene structuur van het dorp
- Definieer een stedelijke hiërarchie (centrum)

INPUT

1. **HISTORISCHE LAAG:** onthul de originele rivierloop en de historische routes en versterk de verbinding met het recreatienetwerk; verbeter de culturele as (Schalkwijkse wetering met lintbebouwing en groene kamerstructuur)
2. **ECOLOGIE**: ontwikkel een ecologische verbinding naar de Lek op basis van de historische route (ecoduct/faunapassage)
3. **STEDELIJKE STRUCTUUR:** gebruik het verkavelingspatroon om de nieuwe stedelijke structuur (watergangen) te structureren; Jonkheer Ramweg als actieve centrale ruggengraat
4. **INTERNE GROENSTRUCTUUR:** definieer een helder groen netwerk op basis van het verkavelingspatroon
5. **ZACHTE RAND:** vermijd ontsluitingsinfrastructuur en geef de voorkeur aan een zachte interactie met het landschap
6. **LAGE IMPACT:** geef prioriteit aan ecostrategieën (groene energie, circulariteit, lokale voedselproductie)

7. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KLEINE KERNEN: TULL EN 'T WAAL

ANALYSE LANDSCHAP: GROEN EN BLAUW NETWERK

STERKTES

- Waalse wetering en omringende polderlandschap met significante historische en agriculturele relevantie (12e eeuw)
- Hoge biodiversiteitswaarde in de directe omgeving (het Verdronken Bos, Rivier Lek, NHW)
- Recreatief netwerk zoals het historische Waterliniepad langs de geprogrammeerde forten (Werk aan de Waalse Wetering, Fort WKU, Lunet aan de Snel , Fort Honswijk)

ZWAKTES

- Onderbroken vista's, onzichtbare landschappelijke elementen
- Gebrek aan doorlopend groen netwerk
- gefragmenteerde ecologische gebieden
- gebrek aan hiërarchie stedelijk weefsel
- gedomineerd door gemotoriseerd verkeer

Mobiliteit

Legenda

- Water
- Graslandschap
- Centrale groene verbinding
- Groen, hoge ecologische waarde
- Groene sportfaciliteiten
- Akker
- Fruitteelt
- Historische lagen

kaart door Marco.Broekman

7. ANALYSE ZOEKGEBIEDEN

KLEINE KERNEN: TULL EN 'T WAAL

KANSEN EN KNELPUNTEN

KANSEN

- Verbetering van de relatie met recreatieve en ecologische gebieden (Rivier Lek, NHW) door de introductie van een diagonale blauwe verbinding.
- Verbeter de cultuurhistorische assen
- Verbetering van de interne groene structuur van de dorpen
- Definieer een stedelijke hiërarchie voor het dorp (centrum)

INPUT

1. **HISTORISCHE LAAG:** verbeter de culturele as (Waalsewetering met lint bebouwing en groene kamerstructuur) en de verbinding met het recreatienetwerk (Lek Dijk, NHW).
2. **STEDELIJKE STRUCTUUR:** gebruik het verkavelingspatroon om de nieuwe stedelijke structuur (watergangen) te structureren; Waalseweg als actieve centrale ruggengraat
3. **VISUELE RELATIE MET HET LANDSCHAP:** behoud uitzicht op het Rivier Lek-landschap op basis van landpatronen
4. **INTERNE GROENSTRUCTUUR:** definieer een helder groen netwerk op basis van het verkavelingspatroon, die in verbinding staan met lokale bosgebieden (Het verdrowen bos)
5. **BLAUWE STRUCTUUR:** Een verlenging van de bestaande Kerklandwetering legt een sterke verbinding tussen de Lek en de Schalkwijksche wetering.
6. **ZACHTE RAND:** vermijd ontsluitingsinfrastructuur en geef de voorkeur aan een zachte interactie met het landschap
7. **LAGE IMPACT:** geef prioriteit aan ecostrategieën (groene energie, circulariteit, lokale voedselproductie)

GROENE BASIS VOOR ALLE RUIMTELIJKE MODELEN:

DEFINITIE VAN DE HOOFDACTIES

GROEN COMPONENTEN VAN ALLE MODELEN

I. Basiscomponenten

II. Secundaire links binnen de interne structuur

III. 'Links' naar de externe structuur

IV. Transformatie van de Rondweg

FIETSNETWERK

BESCHRIJVING VAN DE COMPONENTEN

HOOFDACTIES:

I. BASISCOMPONENTEN

1. Groen O-W verbinding door het **centrum**

2. De **Molenzoom** als een groene park

3. De **Koppeling** als een groene boulevard

4. Verbetering van de **Utrechtseweg** (groenstructuur)

II. SECUNDAIRE LINKS BINNEN DE INTERNE STRUCTUUR:

6. Historische routes

7. Groene 'links' naar buurtparken

8. Groenstructuur van de Doornkade

III. 'LINKS' NAAR DE EXTERNE STRUCTUUR

9. Groene-as richting Heemstede

10. Groene links naar regionale structuur

11. Groene en blauwe verbinding tussen Rietplas en Koolkersplaats

12. Recreatieve route naar de noordlijke forten NHW

13. Natuurlijke geluidsbuffer langs de snelweg

IV. RONDWEG

14. Gedeeltelijke transformatie van de rondweg naar een groene boulevard

I. BASISCOMPONENTEN (Componenten 1-5)

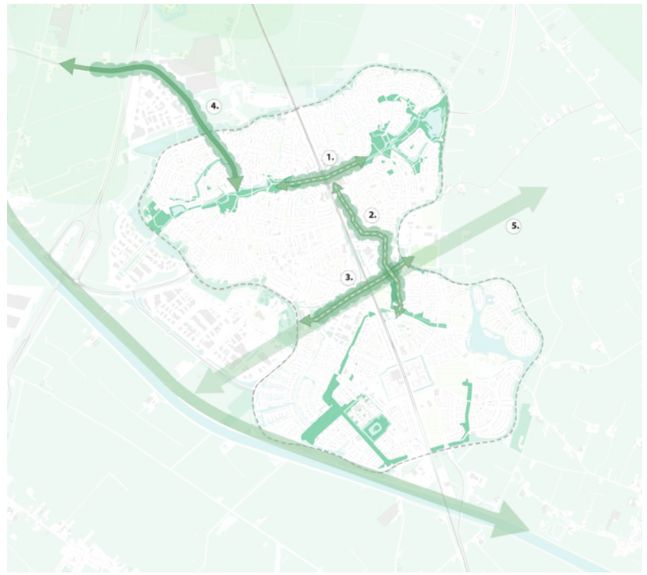

II. SECUNDAIRE LINKS BINNEN DE INTERNE STRUCTUUR (Componenten 6-8)

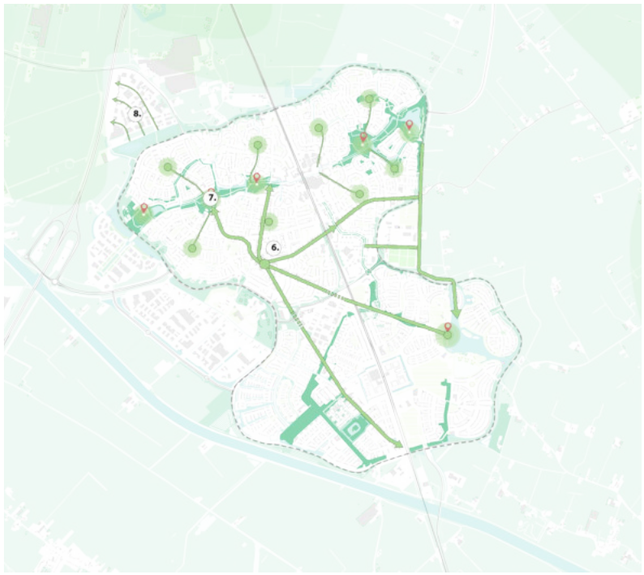

III. 'LINKS' NAAR HET EXTERNE STRUCTUUR
(Componenten 9-13)

IV. TRANSFORMATIE VAN DE RONDWEG
(Component 14)

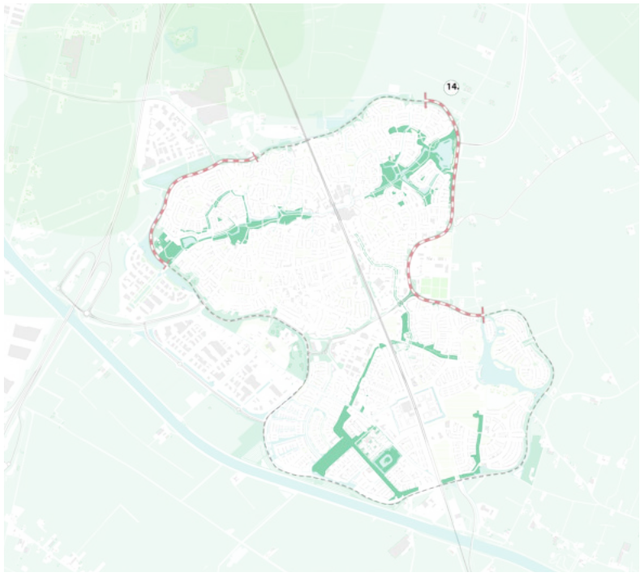

I. BASISCOMPONENTEN VAN DE GROENSTRUCTUUR

GROEN ACTIES IN ALLE SCENARIO'S

1. Groene O-W verbinding door het centrum

- Doortrekken van de groenstructuur
- Aanbrengen van boomgroepen of clusters
- Transformeren van het bestaande waterelement (breedte en oever)

2. De Molenzoom als een linear park

- Maximaliseren van de levende materialen (vergroten van de onderbeplanting en lage aanplant, introduceer kleine en middelgrote bomen)
- Koppel de groene gebieden aan de klimaatadaptatiestrategie (infiltratie + waterretentie / wadi's)
- Voorzie in zitplaatsen
- Voorzie in buitenprogramma (spelen, sport, evenementen)

3. De Koppeling als een groene boulevard

- Maximaliseer groengebieden geïntegreerd met infrastructuur (vergroten van de onderbeplanting en lage aanplant, introduceer kleine en middelgrote bomen)
- Koppel de groene gebieden aan de klimaatadaptatiestrategie (infiltratie + waterretentie / wadi's)
- Verwijder de 'geluidswal'
- Voorzie in zitplaatsen
- Voorzie in kruispunten voor voetgangers en fietsen (brug / tunnel)

4. Opwaardering van de Utrechtseweg

- Versterk de groene structuur (introduceer nieuwe soorten en plantlagen langs de route)
- Zorg voor een comfortabele wandelroute
- Voorzie in zitplaatsen

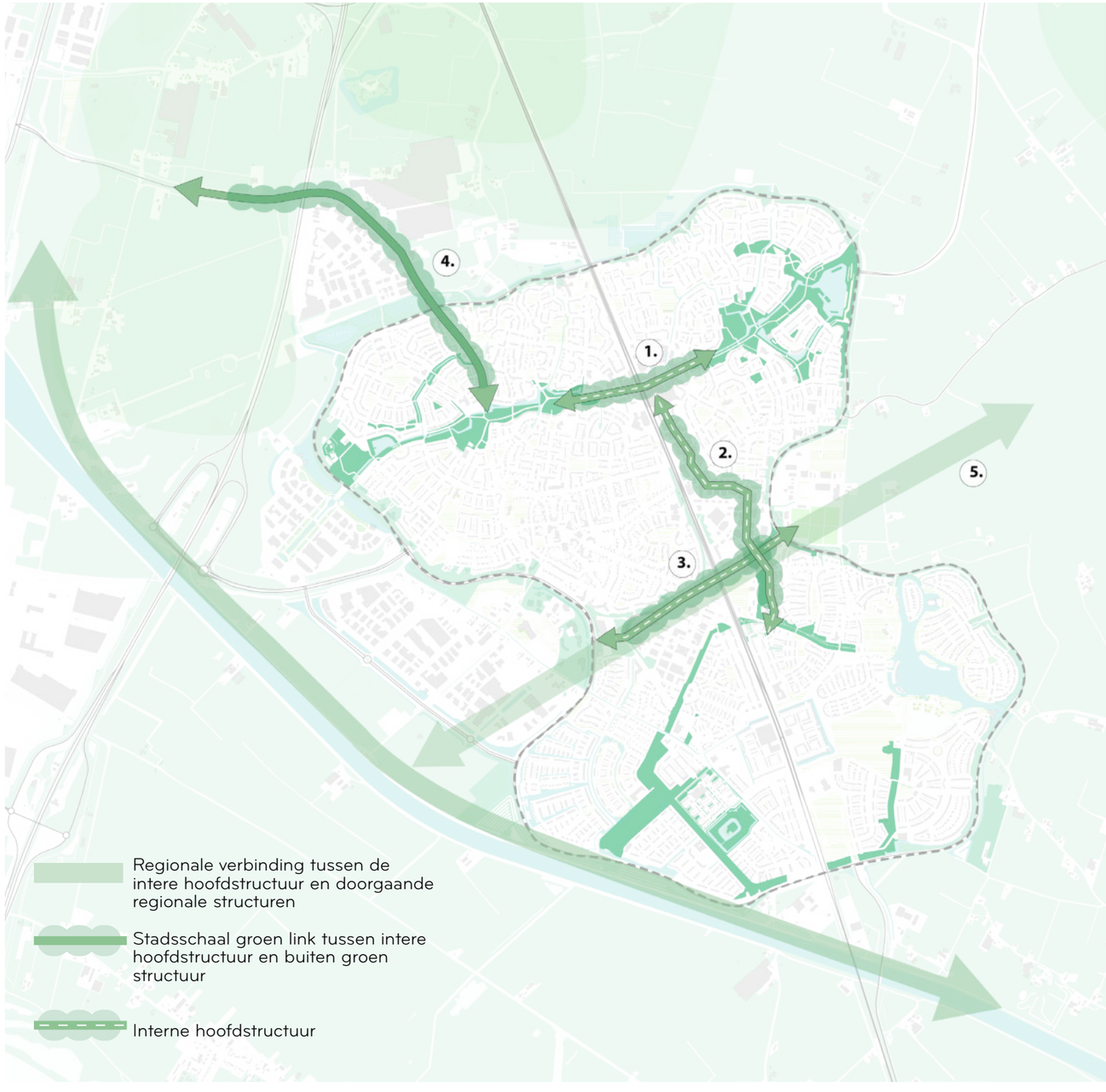

II. 'GROENE SCHAKELS' BINNEN DE INTERNE STRUCTUUR

Acties:

- Versterk de groene structuur
- Zorg voor een comfortabele wandelroute

OPTION A:
Introduceer of vergroot bomenrijen in het straatprofiel

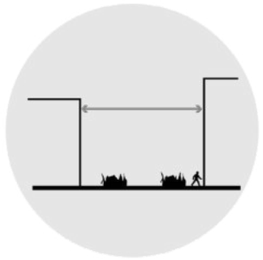

OPTION B:
Introduceer of verhoog de hoeveelheid lage beplanting

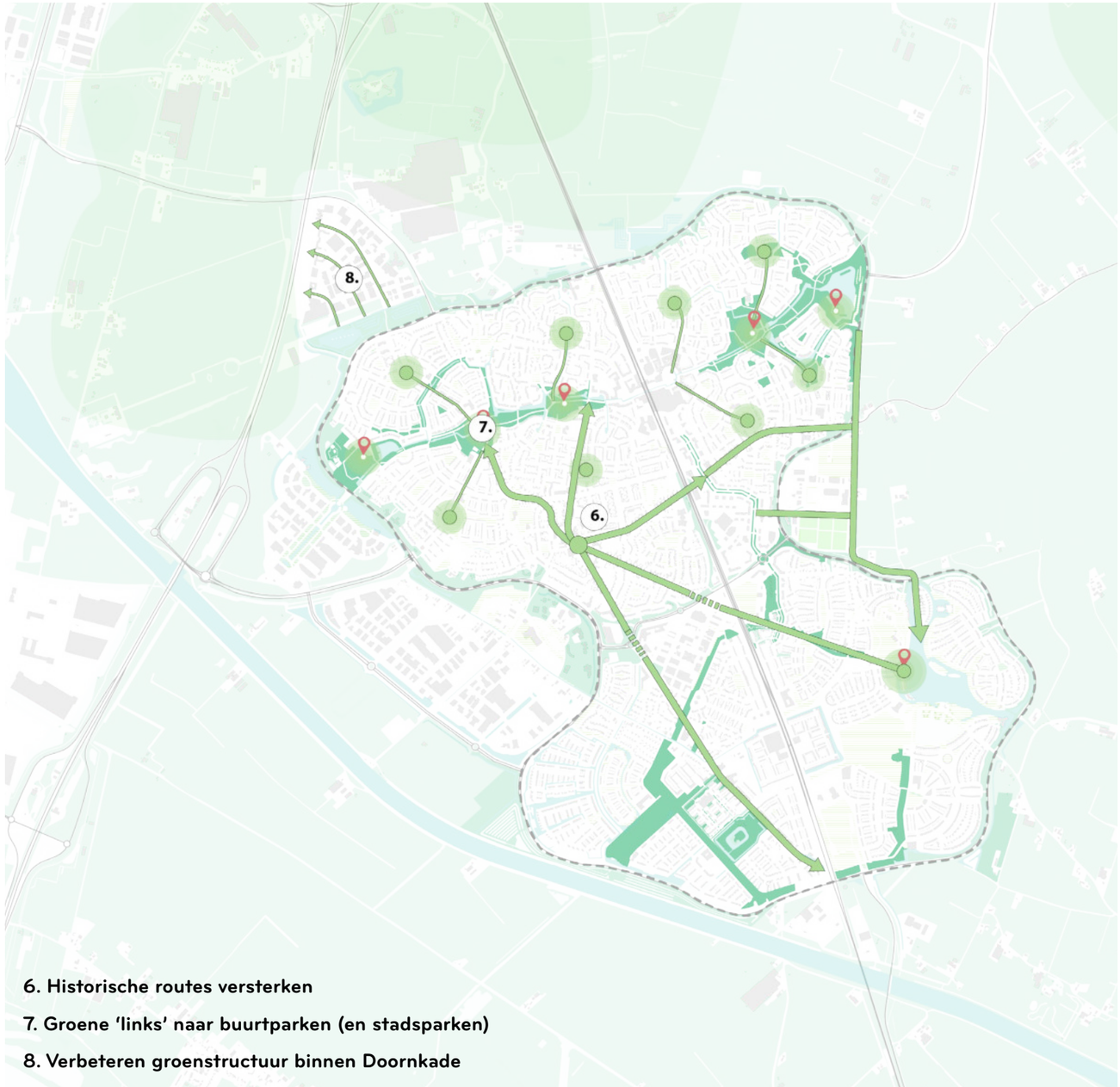

6. Historische routes versterken

7. Groene 'links' naar buurtparken (en stadsparken)

8. Verbeteren groenstructuur binnen Doornkade

III. ‘LINKS’ NAAR DE EXTERNE STRUCTUUR

Acties:

- Verbeter de toegankelijkheid, het zicht en de vloeiendheid van de route
- Versterk de groene structuur (ecologische corridors voor biodiversiteit)
- Zorg voor een comfortabele wandel- / fietsroute

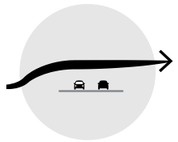

- Voet-/ fietsbrug (9)

- Introduceer en vergroot boomrijen (9-12)
- Introduceer en vergroot onderbeplanting (9-12)

- Herontwikkel het pad van de oude Krommerijn (11)
- Creëer ecologische zone langs het water (11)

- Rijke groene buffer langs de infrastructuur (13)

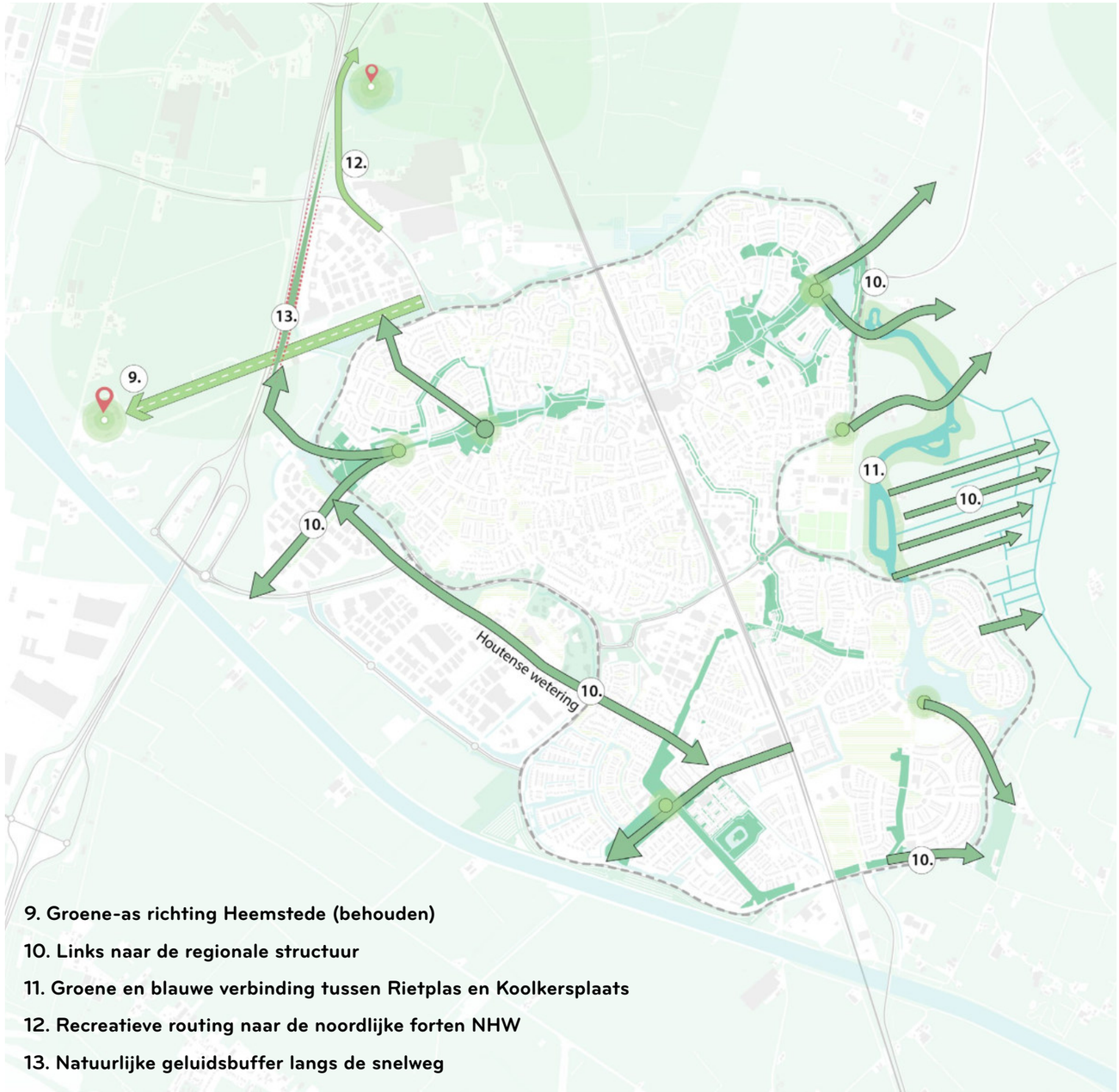

9. Groene-as richting Heemstede (behouden)

10. Links naar de regionale structuur

11. Groene en blauwe verbinding tussen Rietplas en Koolkersplaats

12. Recreatieve routing naar de noordlijke forten NHW

13. Natuurlijke geluidsbuffer langs de snelweg

IV. GEDEELTELIJKE TRANSFORMATIE VAN DE RONDWEG

Acties (de aanpak is vergelijkbaar met koppeling):

- Maximaliseer groengebieden geïntegreerd met infrastructuur (vergroten van de onderbeplanting en lage aanplant, introduceer kleine en middelgrote bomen)
- Koppel de groene gebieden aan de klimaatadaptatiestrategie (infiltratie + waterretentie / wadi's)
- Verwijder de 'geluidswal'
- Zorg voor een comfortabele wandelroute
- Zorg voor veilige voetganger en fiets oversteekplaatsen (brug / tunnel)
- Zorg voor straatmeubilair

OPTION A: Meerdere groene lijnen gekoppeld aan waterretentiesystemen (lineaire wadi's)

- 35% groen
- 65% verharde ruimtes (circulation)
- 0 % geprogrameerde verharde ruimtes

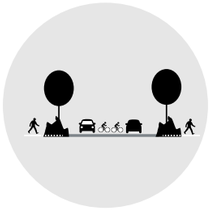

OPTION B: Gemaximaliseerd voetgangersgebied en integratie van verblijfsplekken en voorzieningen

- 35% groen
- 50% verharde ruimtes (circulation)
- 15 % geprogrameerde verharde ruimtes

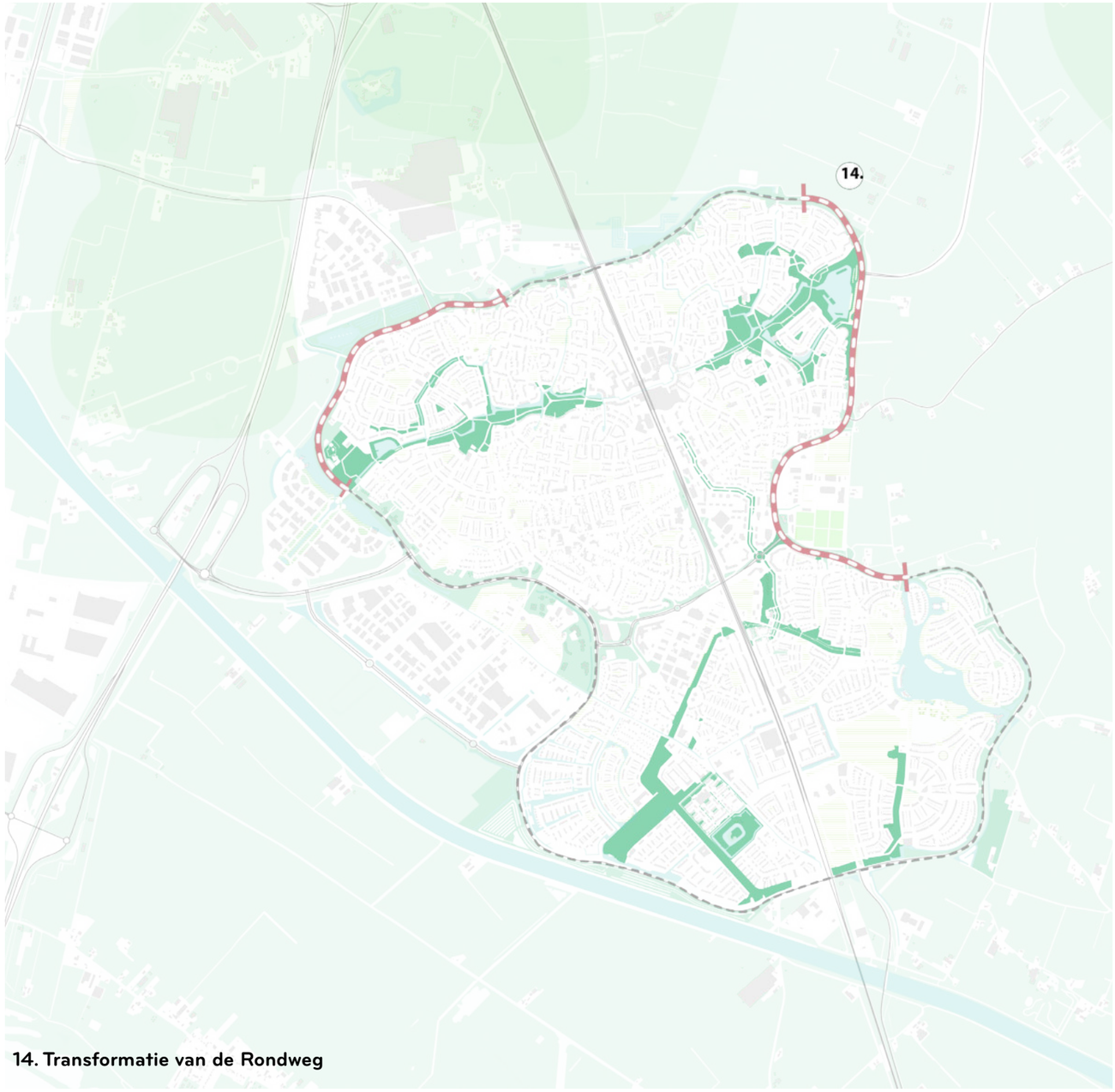

14. Transformatie van de Rondweg